Львівський професійний коледж
готельно-туристичного та ресторанного сервісу

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора з НМР
_____ Марія СКОРОБОГАТА
26 серпня 2025 р.

Методичні рекомендації для проведення лекцій з дисципліни «Основи фінансової грамотності»

Спеціальність «Харчові технології»
Освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр
Освітньо-професійна програма «Харчові технології»

Підготувала:
Викладач Мельник О.О.

Погоджено на засіданні циклової комісії викладачів професійно-теоретичної підготовки та майстрів виробничого навчання ресторанного сервісу
Протокол № 01 від 26 серпня 2025 р.

Голова циклової комісії _____ Марта ПОЛІЩАК

Львів 2025

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАРОБІТКУ ГРОШЕЙ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти вивчають роль грошей в економіці та щоденному житті, а також, досліджують різницю між бажаннями та потребами. Студенти розглядатимуть як вони зароблятимуть гроші для того, щоб оплатити свої бажання та потреби.

СТУДЕНТИ:

- Охарактеризують функції грошей.
- Проведуть оцінку особистих вимог до заробітку.
- Проаналізують як і де заробляють гроші.
- Підготують інформацію про способи заробітку (у визначеній викладачем формі).

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

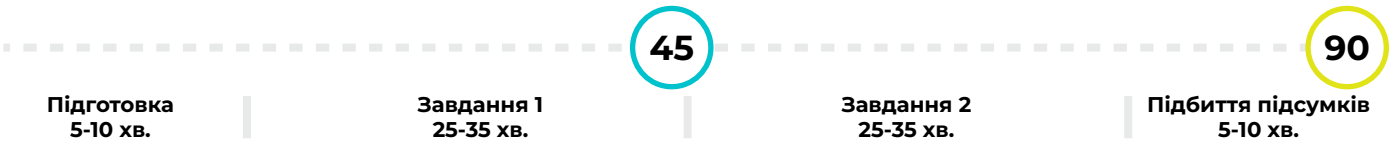

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Перегляньте методичні рекомендації для викладачів, онлайн-заняття, тест та завдання для студентів.
- Онлайн-заняття є інтерактивним. Доступ до онлайн-презентації:

https://elearning.ja-ukraine.org/mod/scorm/view.php?id=881

- Перевірте чи студенти мають доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Основні принципи заробітку грошей (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Основні принципи заробітку грошей (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 **5-10 хвилин**

Підготовка: Скільки коштує ваш ранок?

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Скажіть їм, що на сьогоднішньому занятті вони дізнаються про роль грошей в економіці.

2. Перегляньте цілі заняття:
   - Охарактеризувати функції грошей.
   - Провести оцінку особистих вимог до заробітку.
   - Проаналізувати як і коли заробляють гроші.
   - Підготувати інформацію про способи заробітку грошей (у визначеній викладачем формі).

3. Попросіть студентів перейти до сторінок з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують електронний варіант сторінок з завданнями (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

СКІЛЬКИ КОШТУЄ ВАШ РАНОК?

1. Поясніть студентам, що для того, щоб жити, нам потрібні гроші і люди повинні заробляти гроші.

2. Розкажіть студентам, що сьогоднішній день вам багато коштував. Попросіть їх подивитися на список речей на екрані та обговоріть, які з них є витратами, а які ні. Оцініть вартість кожної з витрат та підрахуйте загальну суму.

ПІДГОТУЙТЕСЬ

1. Запитайте студентів які витрати у них були сьогодні.
Відповіді студентів можуть включати речі зі списку вище.

2 25-35 хвилин
Дискусія: Функції грошей

ЖИТТЯ БЕЗ ГРОШЕЙ

1. Запитайте студентів яким чином могла б функціонувати економіка без грошей.

2. Розкажіть студентам наступний сценарій:
   - Уявіть собі безлюдний острів. Уявіть, що на ньому є лише дві людини – збирач кокосів (він має інструмент, що допомагає йому легко збирати та розколювати кокоси) та рибалка (він має спис для ловлі риби).

3. Запитайте студентів що може відбутися між двома людьми на острові.
Чи допоможуть люди один одному? Що ймовірно вони зроблять?
Вони можуть провести обмін або торгувати.

4. Ознайомте студентів з поняттям бартеру, який існував ще до того як з'явилися гроші.
Бартер – це обмін товарами або послугами без використання грошей.

5. Ще раз відкрийте для студентів слайд зі сценарієм про острів, на якому живуть рибалка та збирач кокосів.
Чи можуть бути проблеми з бартером на нашому безлюдному острові?
В даній ситуації бартер може відбутися, якщо рибалка та збирач кокосів хочуть товар один одного одночасно, тобто ми говоримо про «подвійний збіг потреб або бажань».

ТРИ ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ

1. Розкажіть студентам, що гроші мають три основні функції в економіці.
Гроші слугують посередником в обміні товарів, мірою вартості та засобом накопичення.

2. Поясніть студентам визначення та попросіть їх навести приклади.
   - Посередник в обміні товарів означає, що гроші є є посередником в обміні товарів і послуг і забезпечують їх обіг.
   - Міра вартості (одиниця обліку) означає, що гроші дають можливість визначати вартість товарів і послуг в економіці та порівнювати їх між собою.
   - Засіб накопичення (заощадження) означає, що гроші можна накопичити та використати в майбутньому, тобто немає потреби використовувати їх негайно після отримання.

ДЕВ'ЯТЬ ВЛАСТИВОСТЕЙ ГРОШЕЙ

1. Розгляньте зі студентами дев'ять властивостей грошей. У процесі розгляду, зупиняйтесь, даючи студентам можливість коментувати. Запропонуйте їм фіксувати властивості відповідно до функцій, які вони виконують, або піднімати руку, прийнявши рішення чи властивість характеризує гроші як (а) посередник в обміні товарів, (б) міра вартості, або (в) засіб накопичення.

- Визначають вартість для товарів та послуг. (міра вартості)
- Дають людям можливість купувати один у одного та продавати один одному. (посередник в обміні товарів та послуг)
- Допомагають нам визначити вартість в економіці. (міра вартості)
- Дозволяють зберегти вартість праці та докладених зусиль. (засіб накопичення)
- Створюють альтернативу бартеру. (посередник в обміні)
- Являють собою втілення та мірило вартості різноманітних товарів та послуг. (міра вартості)
- Зберігають вартість з часом. (засіб накопичення)
- Визначаються як щось, що люди можуть прийняти за оплату. (посередник в обміні)
- Дають людям можливість купувати речі в майбутньому. (засіб накопичення)

ФОРМИ ГРОШЕЙ

1. Поясніть, що до тепер, ми говорили про гроші, так ніби це загальне поняття, але насправді, вони можуть мати різні форми. Розгляньте кожну форму.

РІЗНІ ФОРМИ ГРОШЕЙ

1. Попросіть студентів відкрити сторінку з завданнями, вибрати завдання «Різні форми грошей» та переглянути вказівки.

2. За бажанням, ви можете розділити студентів на групи для виконання завдання.

3. Як тільки студенти напишуть відповіді, запитайте чи є серед них бажаючі обговорити свої варіанти відповідей з усією групою.

3 25-35 хвилин
Робота в групах: Заробіток грошей

ЗАРОБІТОК ГРОШЕЙ

1. Поясніть студентам, що люди повинні заробити гроші, перш ніж їх витратити. І вони повинні витрачати гроші спочатку на найважливіші речі.

2. Скеруйте студентів відкрити завдання «Заробіток грошей» зі сторінки з завданнями та перегляньте вказівки як виконувати завдання.
Ви можете поділити студентів на групи для виконання цього завдання.

3. Скажіть студентам, що їхнім завданням зараз є проведення мозкового штурму для того, щоб згенерувати ідеї різних способів заробітку грошей. Наступний крок, їм потрібно у визначеній викладачем формі (буклет, брошура тощо) представити інформацію щодо способів заробітку грошей, розділивши їх на чотири категорії. Далі, їм потрібно обґрунтувати чому кожна категорія є ефективним способом заробітку грошей.

4. Якщо ще залишиться час, ви можете запропонувати студентам обговорити представлену інформацію та пояснити свої ідеї, що стосуються заробітку грошей з усією групою.

4 5-10 хвилин
Підбиття підсумків: Вивчення основних принципів заробітку грошей

1. Нагадайте студентам, що гроші відіграють важливу роль в економіці та житті людей.

2. Перегляньте цілі заняття та перевірте чи студенти можуть:
- Охарактеризувати функції грошей.
- Перелічити форми грошей.
- Проаналізувати як і коли можна заробити гроші.

3. Тепер, студенти повинні виконати тест «Основні принципи заробітку грошей».

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАРОБІТКУ ГРОШЕЙ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти вивчають роль грошей в економіці та щоденному житті, а також, досліджують різницю між бажаннями та потребами. Студенти розглядатимуть як вони зароблятимуть гроші для того, щоб оплатити свої бажання та потреби.

СТУДЕНТИ:

- Охарактеризують функції грошей.
- Проведуть оцінку особистих вимог до заробітку.
- Проаналізують як і де заробляють гроші.
- Підготують інформацію про способи заробітку (у визначеній викладачем формі).

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

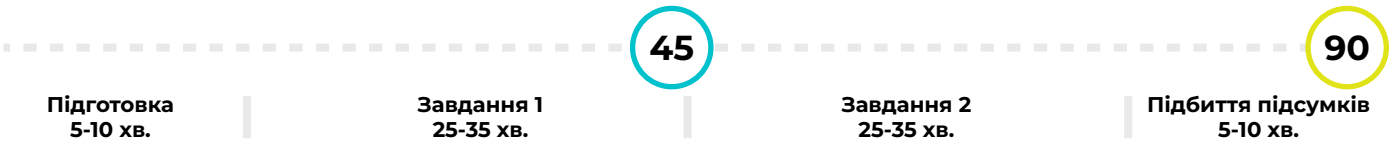

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Перегляньте методичні рекомендації для викладачів, онлайн-заняття, тест та завдання для студентів.
- Онлайн-заняття є інтерактивним. Доступ до онлайн-презентації:

https://elearning.ja-ukraine.org/mod/scorm/view.php?id=881

- Перевірте чи студенти мають доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Основні принципи заробітку грошей (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Основні принципи заробітку грошей (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 **5-10 хвилин**

Підготовка: Скільки коштує ваш ранок?

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Скажіть їм, що на сьогоднішньому занятті вони дізнаються про роль грошей в економіці.

2. Перегляньте цілі заняття:
   - Охарактеризувати функції грошей.
   - Провести оцінку особистих вимог до заробітку.
   - Проаналізувати як і коли заробляють гроші.
   - Підготувати інформацію про способи заробітку грошей (у визначеній викладачем формі).

3. Попросіть студентів перейти до сторінок з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують електронний варіант сторінок з завданнями (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

СКІЛЬКИ КОШТУЄ ВАШ РАНОК?

1. Поясніть студентам, що для того, щоб жити, нам потрібні гроші і люди повинні заробляти гроші.

2. Розкажіть студентам, що сьогоднішній день вам багато коштував. Попросіть їх подивитися на список речей на екрані та обговоріть, які з них є витратами, а які ні. Оцініть вартість кожної з витрат та підрахуйте загальну суму.

ПІДГОТУЙТЕСЬ

1. Запитайте студентів які витрати у них були сьогодні.
Відповіді студентів можуть включати речі зі списку вище.

2 25-35 хвилин
Дискусія: Функції грошей

ЖИТТЯ БЕЗ ГРОШЕЙ

1. Запитайте студентів яким чином могла б функціонувати економіка без грошей.

2. Розкажіть студентам наступний сценарій:
   - Уявіть собі безлюдний острів. Уявіть, що на ньому є лише дві людини – збирач кокосів (він має інструмент, що допомагає йому легко збирати та розколювати кокоси) та рибалка (він має спис для ловлі риби).

3. Запитайте студентів що може відбутися між двома людьми на острові.
Чи допоможуть люди один одному? Що ймовірно вони зроблять?
Вони можуть провести обмін або торгувати.

4. Ознайомте студентів з поняттям бартеру, який існував ще до того як з'явилися гроші.
Бартер – це обмін товарами або послугами без використання грошей.

5. Ще раз відкрийте для студентів слайд зі сценарієм про острів, на якому живуть рибалка та збирач кокосів.
Чи можуть бути проблеми з бартером на нашому безлюдному острові?
В даній ситуації бартер може відбутися, якщо рибалка та збирач кокосів хочуть товар один одного одночасно, тобто ми говоримо про «подвійний збіг потреб або бажань».

ТРИ ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ

1. Розкажіть студентам, що гроші мають три основні функції в економіці.
Гроші слугують посередником в обміні товарів, мірою вартості та засобом накопичення.

2. Поясніть студентам визначення та попросіть їх навести приклади.
   - Посередник в обміні товарів означає, що гроші є є посередником в обміні товарів і послуг і забезпечують їх обіг.
   - Міра вартості (одиниця обліку) означає, що гроші дають можливість визначати вартість товарів і послуг в економіці та порівнювати їх між собою.
   - Засіб накопичення (заощадження) означає, що гроші можна накопичити та використати в майбутньому, тобто немає потреби використовувати їх негайно після отримання.

ДЕВ'ЯТЬ ВЛАСТИВОСТЕЙ ГРОШЕЙ

1. Розгляньте зі студентами дев'ять властивостей грошей. У процесі розгляду, зупиняйтесь, даючи студентам можливість коментувати. Запропонуйте їм фіксувати властивості відповідно до функцій, які вони виконують, або піднімати руку, прийнявши рішення чи властивість характеризує гроші як (а) посередник в обміні товарів, (б) міра вартості, або (в) засіб накопичення.

- Визначають вартість для товарів та послуг. (міра вартості)
- Дають людям можливість купувати один у одного та продавати один одному. (посередник в обміні товарів та послуг)
- Допомагають нам визначити вартість в економіці. (міра вартості)
- Дозволяють зберегти вартість праці та докладених зусиль. (засіб накопичення)
- Створюють альтернативу бартеру. (посередник в обміні)
- Являють собою втілення та мірило вартості різноманітних товарів та послуг. (міра вартості)
- Зберігають вартість з часом. (засіб накопичення)
- Визначаються як щось, що люди можуть прийняти за оплату. (посередник в обміні)
- Дають людям можливість купувати речі в майбутньому. (засіб накопичення)

ФОРМИ ГРОШЕЙ

1. Поясніть, що до тепер, ми говорили про гроші, так ніби це загальне поняття, але насправді, вони можуть мати різні форми. Розгляньте кожну форму.

РІЗНІ ФОРМИ ГРОШЕЙ

1. Попросіть студентів відкрити сторінку з завданнями, вибрати завдання «Різні форми грошей» та переглянути вказівки.

2. За бажанням, ви можете розділити студентів на групи для виконання завдання.

3. Як тільки студенти напишуть відповіді, запитайте чи є серед них бажаючі обговорити свої варіанти відповідей з усією групою.

3 25-35 хвилин
Робота в групах: Заробіток грошей

ЗАРОБІТОК ГРОШЕЙ

1. Поясніть студентам, що люди повинні заробити гроші, перш ніж їх витратити. І вони повинні витрачати гроші спочатку на найважливіші речі.

2. Скеруйте студентів відкрити завдання «Заробіток грошей» зі сторінки з завданнями та перегляньте вказівки як виконувати завдання.
Ви можете поділити студентів на групи для виконання цього завдання.

3. Скажіть студентам, що їхнім завданням зараз є проведення мозкового штурму для того, щоб згенерувати ідеї різних способів заробітку грошей. Наступний крок, їм потрібно у визначеній викладачем формі (буклет, брошура тощо) представити інформацію щодо способів заробітку грошей, розділивши їх на чотири категорії. Далі, їм потрібно обґрунтувати чому кожна категорія є ефективним способом заробітку грошей.

4. Якщо ще залишиться час, ви можете запропонувати студентам обговорити представлену інформацію та пояснити свої ідеї, що стосуються заробітку грошей з усією групою.

4 5-10 хвилин
Підбиття підсумків: Вивчення основних принципів заробітку грошей

1. Нагадайте студентам, що гроші відіграють важливу роль в економіці та житті людей.

2. Перегляньте цілі заняття та перевірте чи студенти можуть:
- Охарактеризувати функції грошей.
- Перелічити форми грошей.
- Проаналізувати як і коли можна заробити гроші.

3. Тепер, студенти повинні виконати тест «Основні принципи заробітку грошей».

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: КАР’ЄРА ТА ОПЛАТА ПРАЦІ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти розглянуть свої фінансові потреби, включно з непередбачуваними витратами. Далі, вони дізнаються більше про кар’єрні можливості, а також, як ці можливості можуть допомогти їм досягнути фінансових цілей.

СТУДЕНТИ:

- Проаналізують та визначать пріоритетні особисті фінансові цілі (поточні, на 10 років, на 25 років).
- Обґрунтують зв’язки між фінансами, варіантами кар’єри, та особистими фінансовими цілями.
- Визначать кар’єрні сфери та цікаві можливості, що приведуть до досягнення фінансових цілей.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

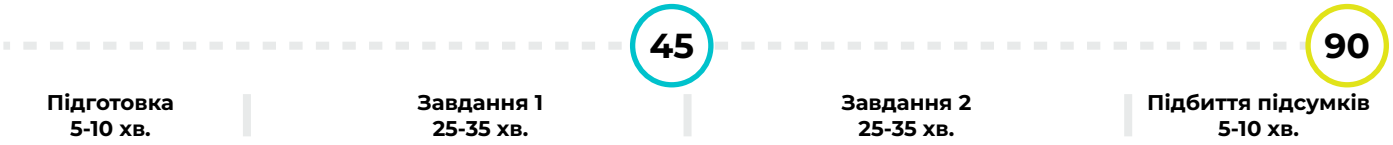

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Перегляньте методичні рекомендації для викладачів, онлайн-заняття, тест та завдання для студентів.
- Онлайн-заняття є інтерактивним. Доступ до онлайн-презентації:

https://elearning.ja-ukraine.org/mod/scorm/view.php?id=883

- Перевірте чи студенти мають доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Кар’єра та оплата праці (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Кар’єра та оплата праці (одна копія на студента)

- Попередньо перегляньте:
  - Планування кар’єри: 6 кроків до успіху
  - Профорієнтаційний буклет для молоді
  - Платформа з профорієнтації та розвитку кар'єри — тестування для молоді на визначення м’яких навичок, сильних сторін та підприємницького хисту. За результатами тестів буде надано рекомендації щодо майбутньої професії та опанування окремими навичками
  - Професії

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5-10 хвилин

Підготовка: Скільки коштує ваш ранок?

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Повідомте їм, що сьогодні на занятті вони дізнаються про кар'єру та оплату праці.

2. Перегляньте цілі заняття:
   - Проаналізувати та визначити пріоритетні особисті фінансові цілі (поточні, на 10 років, на 25 років).
   - Обґрунтувати зв'язки між фінансами, варіантами кар'єри, та особистими фінансовими цілями.
   - Визначити кар'єрні сфери та цікаві можливості, що приведуть до досягнення фінансових цілей.

3. Попросіть студентів перейти до сторінок з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують електронний варіант сторінок з завданнями (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ЗВІДКИ БЕРУТЬСЯ ГРОШІ?

1. Нагадайте студентам, що кожна витрачена гривня має свій шлях, звідки він прийшов до вас.

2. Поясніть, що людина, яка заробляє невелику зарплату щомісяця буде змушена приймати зовсім інші рішення щодо видатків, ніж та людина, котра заробляє у три рази більше.

3. Такі рішення можуть стосуватися неможливості покупки бажаної їжі, вибору дешевшого житла, неможливість подорожувати стільки, скільки хотілося б, неможливість піти на пенсію у зручний час.

ПІДГОТУЙТЕСЬ

Наголосіть на тому, що *вибір кар'єри має бути усвідомленим та зваженим, а отже, це буде найкращим способом для окремо взятої особи підвищити свої заробітки в майбутньому.*

2 25-35 хвилин

Дискусія: Життя - дорога справа

ЩО ВИ МОЖЕТЕ ОЧІКУВАТИ

1. Запропонуйте студентам обміркувати власні поточні витрати.
На що ви витрачаєте гроші? Які ваші основні витрати?
Можливі відповіді: кросівки, газована вода, кава, перекус, телефон, книги, розваги, спортивні речі, музика.

2. Поясніть, що чим старші стають люди, тим більше потрібно грошей. Попереду основні життєві події, які мають цінник з високою ціною.
Які основні життєві події вас можуть очікувати в наступні 10 – 20 років?
Можливі відповіді: навчання в університеті , купівля авто, одруження, народження дітей, купівля або оренда житла, переїзд в іншу частину країни, відкриття власної справи.

3. Зверніть увагу студентів на те, що деякі з події, що очікують їх попереду в житті, коштують немало.

4. Нагадайте студентам, що деякі життєві події можна передбачити, тоді як інші, не можна.
Які основні життєві події не можна передбачити?
Можливі відповіді: хвороба, госпіталізація, нещасний випадок на автотранспорті, пограбування домівки, природні катастрофи, збитки від пошкодження, завдані бурею.

ЖИТТЄВІ ПОДІЇ – СКІЛЬКИ ЦЕ КОШТУЄ?

1. Попросіть студентів подивитися на екран, на якому представлені життєві події. Нехай вони спробують підібрати життєві події зі списку зліва з орієнтовною вартістю витрат зі списку справа.

2. Проведіть обговорення життєвих подій, зазначених у списку:
   - Оплата навчання в приватному університеті впродовж одного року: 40 000 грн
   - Весілля: 100 000 грн
   - Купівля будинку: 1 800 000 грн
   - Пенсійні заощадження: 3 400 000 грн

3. Зверніть увагу студентів на те, що ці цифри є орієнтовні і вони можуть різнитися залежно від індивідуального вибору та місця знаходження людини.

ОСОБИСТІ ЦІЛІ ТА АМБІЦІЇ

1. Зазначте що, на додаток до основних життєвих цілей та регулярних побутових витрат таких як їжа, одяг, перевезення, люди також мають особисті цілі та амбіції, за які потрібно платити.

Які ваші особисті цілі та амбіції?
Відповіді можуть включати такі варіанти як подорожі та відпустка, машина, яку вони завжди мріяли мати, будиночок в горах або невеликий будинок на пляжі, квитки на фестиваль Burning Man за кордоном.

3 **25-35 хвилин**
Дослідження: Побудова кар'єри; Оплати свій шлях

ПРОФЕСІЇ, ЩО СТРІМКО РОЗВИВАЛИСЯ В ПЕРІОД 2015-2022 РОКІВ

1. Скажіть студентам, що важливо досліджувати, які професії стрімко розвиваються.

2. Проаналізуйте слайд, на якому зазначені професії, що стрімко розвивалися в період з 2015 до 2022 року.

3. Запитайте студентів чи їх здивували або зацікавили результати, представлені на діаграмі.

ЦІЛІ ТА КАР'ЄРА

1. Попросіть студентів відкрити завдання «Цілі та кар'єра» зі сторінок з завданнями для студентів «Кар'єра та оплата праці».

2. В наведеній таблиці, студенти повинні скласти список особистих цілей в лівій частині та список можливих професій справа.

3. Прикладами особистих цілей можуть бути машина марки Феррарі, подорожі, сім'я, володіння житлом, дизайнерський одяг, робота на себе. Порадьте студентам розглянути найрізноманітніші цілі.

4. Порадьте студентам переглянути сторінки з метою дослідження потенційної професійної діяльності і різних варіантів кар'єри. Проаналізувавши цю інформації, студенти повинні визначити ті професії, які мають потенціал заробітку необхідний для досягнення їхніх життєвих цілей. Крім того, варто перевірити чи обрані професії узгоджуються з їхніми цілями. Студенти повинні розглянути та вибрати такі професії, які дозволять їм оплатити життєві події, що очікують їх в майбутньому, та досягнути власні особисті цілі та мрії.

- Профорієнтаційний буклет для молоді
- Професії

Підбірка Інтернет-сайтів з пошуку вакансій:

- Гурт
- Work.UA
- Happy Monday

- Robota.UA
- Громадський простір
- Lobby X
- Career Hub

5. Допоможіть студентам ретельно вивчити інформацію, представлену на вищезгаданих сайтах. Існує багато способів пошуку потенційної професійної діяльності.

6. Проінструктуйте студентів як використовувати пошукову систему на сайті для пошуку конкретного виду роботи або промисловості, яка їх цікавить. Метою такого завдання є показати студентам, що використовуючи цей сайт вони можуть отримати нові ідеї щодо кар'єрних можливостей.

7. Порадьте студентам виключати варіанти професій, які з меншою ймовірністю допоможуть їм досягнути їхніх цілей Як результат, кількість потенційних професій зменшуватиметься, а отже, студенти зможуть зосередитися на вужчому виборі.

8. Поясніть, що такий процес звуження буде ставати все важливішим і важливішим у процесі розгляду кар'єрних можливостей. Такий процес не повинен відбивати охоту у студентів, а навпаки, він повинен допомогти їм розпочати думати про вибір кар'єри та особисті цілі більш реалістично.

4 5-10 хвилин
Підбиття підсумків: Життя - дорога справа

1. Нагадайте студентам, що кожна витрачена гривня , повинна бути спочатку зароблена, а також те, що життя – це дорога справа.

2. Перегляньте цілі заняття та перевірте чи студенти можуть:
   - Проаналізувати та визначити пріоритетні особисті фінансові цілі (поточні, на 10 років, на 25 років).
   - Обґрунтувати зв'язки між фінансами, варіантами кар'єри, та особистими фінансовими цілями.
   - Визначити кар'єрні сфери та варіанти, які становлять для них інтерес та зможуть привести їх до фінансових цілей.

3. Наголосіть на тому, що зважений та усвідомлений вибір кар'єри може допомогти студентам оплатити життєві події та досягти особистих фінансових цілей.

4. Заохочуйте студентів до подальших роздумів про вибір кар'єри та життєві події, що очікують їх в майбутньому. Наголосіть на тому, що процес

побудови кар’єри слід сприймати як постійний та тривалий процес.

5. Запропонуйте студентам пройти тест «Кар’єра та оплата праці».

1.3. Податки та пільги. Викладач

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ПОДАТКИ ТА ПІЛЬГИ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти проведуть підрахунок своїх відрахувань, щоб зрозуміти різницю між валовою (нарахованою) заробітною платою та «чистою» заробітною платою (за вирахуванням податків). Вони порівняють різні види податків, які платять українці. Студенти дізнаються про деякі пільги наявні для працівників і як ці пільги можуть вплинути на збільшення зарплати.

СТУДЕНТИ:

- Визначать різницю між валовою зарплатою та «чистим» заробітком.
- Сформулюють визначення поняття «податки», охарактеризують їх ціль та вплив на доходи.
- Продемонструють розуміння різних видів податків
- Підрахують суму щомісячного чистого доходу.
- Ознайомляться з пільгами для працівників та застосують отримані знання при розгляді можливостей працевлаштування.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

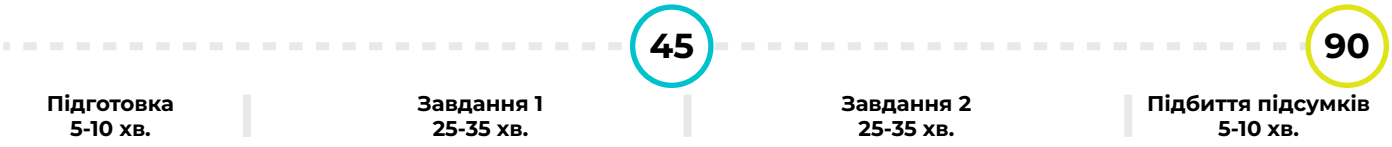

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Перегляньте методичні рекомендації для викладачів, онлайн-заняття, тест та завдання для студентів.
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.

- Розгляньте можливість показати студентам онлайновий калькулятор розрахунку зарплати. Наприклад, за наступним посиланням можна переглянути зразок такого калькулятора:

https://oblic.com.ua/calc/

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Податки та пільги (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Податки та пільги (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5-10 хвилин

Підготовка: Куди поділися мої гроші?

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Скажіть їм, що на сьогоднішньому занятті вони детальніше розглянуть відмінність між грошима, які особа заробила та грошима, які особа принесе додому.

2. Перегляньте цілі заняття:
   Студенти:
   - Визначать різницю між валовою зарплатою та «чистим» заробітком.
   - Сформулюють визначення поняття «податки», охарактеризують їх ціль та вплив на доходи.
   - Продемонструють розуміння різних видів податків
   - Підрахують суму щомісячного чистого доходу.
   - Ознайомляться з пільгами для працівників та застосуванням отриманих знань при розгляді можливостей працевлаштування.

3. Попросіть студентів перейти до сторінок з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують сторінки з завданнями в електронному варіанті (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

СМЕРТЬ І ПОДАТКИ

1. Нагадайте студентам, що Бенджамін Франклін був одним з батьків-засновників США та жив у бурхливий та неспокійний період історії.

2. Поясніть, що Франклін знав, що в житті є дві речі, яких не можна уникнути, незважаючи не те, що все інше змінюється: смерть і податки.
Чому Франклін вивів ці дві речі в одну групу?
Відповідь: Люди не мають вибору, коли це стосується цих двох речей; життя кожної людини підходить до кінця в певний момент, і кожна людина відповідальна за сплату податків. Цитата Франкліна узагальнює цю думку.

ПІДГОТУЙТЕСЬ

1. Поясніть, що частина грошей яку заробляють громадяни та бізнес вони сплачують державі у формі податків. Для нас – це витрати, а для держави – це доходи, які потрапляють у державний бюджет. В нашій країні є державний бюджет та місцеві бюджети.

2. Запитайте учнів, чи вони знають на що витрачаються бюджетні кошти. (відповіді можуть бути: будівництво і утримання шкіл, лікарень, доріг, стадіонів, утримання армії, стипендії тощо).

3. Поясніть, що без податків неможливе існування держави, адже усі державні органи також фінансуються за рахунок сплачених податків. Тому, ми як платники податків утримуємо державу і її службовців, і маємо розуміти, що це дає нам право вимагати від них належного виконання їх службових обов'язків.

2 10-15 хвилин
Дискусія: Що таке податки?

1. Дайте визначення поняттю «податки».
Податок – це обов'язковий платіж ,що стягується органами державної влади з метою фінансового забезпечення діяльності держави. Податок на дохід є частиною доходу фізичної особи, що стягується державою.

2. Проведіть дискусію зі студентами про те, чому держави повинні збирати податки, та наведіть приклади.

- **Ви любите їсти? Дороги, які потрібні для транспортування їжі від ферм до ринку, будуються та утримуються за рахунок податків.**
- **Ви знаходитеся в школі. Книги, стільці, та й сама будівля оплачені державою за рахунок зібраних податків.**
- **У військовий час податки відіграють важливу роль у спроможності оборони території, підтримці Збройних сил України.**

3. Запропонуйте студентам навести інші приклади товарів та послуг, які, на їхню думку, оплачені за рахунок зібраних податків.

4. Поясніть для чого потрібні податки.

- Для захисту приватної власності за допомоги правової системи.
- Для забезпечення суспільних благ та послуг.

Які приклади суспільних благ та послуг ви можете навести?
Можливі відповіді: бібліотеки, парки, вивіз сміття, дорожні системи, громадський транспорт.
Поясність коротко про види податків, що з них фінансується, як це може використовувати школяр, громада, країна.

3 20-30 хвилин

Дослідження: Які бувають податки

ПОДАТКИ МОЖНА КЛАСИФІКУВАТИ ЗА РІЗНИМИ ОЗНАКАМИ.

ЯКА ВІДМІННІСТЬ МІЖ ПОДАТКОМ ТА ЗБОРОМ?

Відповідь: Податок - це обов'язковий платіж, що стягується органами місцевої та державної влади. Збір, як і податок, є обов'язковим платежем. Слід звернути увагу, що на відміну від податку, збір завжди є цільовим платежем. Його сплата пов'язана із спеціальною метою та спеціальними інтересами платника.

А обов'язковість сплати збору наступає лише за умови звернення останнього до владного суб'єкта (державного органу чи органу місцевого самоврядування, іншого уповноваженого органу) щодо надання публічної послуги. (наприклад: збір за місця паркування транспортного засобу, або збір за використання лісових угідь).

Водночас, є один особливий збір, який фактично є загальнодержавним податком для усіх громадян. Це **Військовий збір**, що був запроваджений в Україні з початком російської збройної агресії в 2014 році. Він складає податок на дохід у розмірі 1,5%. Для всіх офіційно працевлаштованих, крім військових і ФОП, цей збір з 1 грудня 2024 р. збільшився до 5%. Платниками військового збору є фізичні особи-резиденти, які отримують доходи, як в Україні, так і за її межами, фізичні особи – нерезиденти, які отримують доходи в Україні, а стягнені кошти потрапляють у бюджет країни.

ЩО Я СПЛАЧУЮ?

1. Попросіть студентів згадати останній раз, коли вони їли в кафе чи купляли продукти в магазині. Чи пам'ятають вони як виглядав і яким був рахунок, або за що вони платили?
(Відповідь: у фіскальному чеку вказується ПДВ (податок на додану вартість, а якщо ще є акциз на придбаний товар (наприклад цигарки), то і акцизний збір).

2. Поясніть, що щоразу, коли люди харчуються в кафе, чи купують продукти, вони також сплачують податки.

ОДНИМ З НАЙПОШИРЕНІШИЙ Є ПОДІЛ ПОДАТКІВ НА ПРЯМІ І НЕПРЯМІ:

ПРЯМІ ТА НЕПРЯМІ ПОДАТКИ.

Прямі податки сплачуються безпосередньо з прибутку, або майна, і їх розмір залежить від розміру оподаткування.

До прямих податків належать податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, а власники будинку сплачують податок на нерухомість.

Непрямі — *податки на товари й послуги, які включаються у ціну товару чи послуги.* Тому, ми навіть не завжди помічаємо, коли їх сплачуємо. Як у прикладі із фіскальним чеком, де вказується величина податку на додану вартість, яку ви сплатили придбавши товари у магазині.

Відповідно до Податкового кодексу України в нашій країні податки та збори можуть стягувати з платників на загальнодержавному рівні (їх величину встановлює Верховна Рада України і вони стягуються в обов'язковому порядку на всій території країни), чи на місцевих рівнях .

ДО ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИХ ВІДНОСЯТЬ ТАКІ ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ:

1. Податок на додану вартість
Податок на додану вартість (ПДВ) — це непрямий податок, який входить в ціну товарів та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець.

2. Акцизний податок
Акцизний податок — це непрямий податок на споживання підакцизних товарів (продукції), що включається до ціни таких товарів (продукції: алкогольні та енергетичні напої тютюн тощо).

3. Податок на доходи фізичних осіб
Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) - загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб, які отримують доходи з джерел їх походження в Україні. (18%)
75% від ПДФО йде у місцевий бюджет і за рахунок цих коштів відбувається підвищення добробуту громади, у якій живе платник податку. А інші 25% – йдуть у державний бюджет, з якого фінансуються державні видатки

4. Військовий збір
Військовий збір — податок, який було введено в 2014 році для фінансування Збройних сил України. Цим податком обкладаються доходи фізичних осіб на території України. Ставка військового збору складає 1,5% від нарахованої заробітної плати.

5. Екологічний податок
Екоподаток – обов'язковий платіж, що сплачується з фактичних обсягів різних викидів, скидів, розміщення відходів у довкіллі. Його сплачують до бюджету територіальної громади, до якої входять населені пункти, де розміщені об'єкти оподаткування.

6. Мито
Мито - непрямий податок, що стягується з товарів, транспортних засобів, ін. предметів, які переміщуються через певний окреслений пункт або

митний кордон країни.

7. Податок на прибуток підприємств
Податок на прибуток підприємств — це прямий податок, сплачуваний підприємствами з прибутку, одержаного від реалізації продукції.

8. Рентна плата
Рентна плата — загальнодержавний податок в Україні, який сплачується за користування надрами (видобування, користування, використання, транспортування тощо).

ДО МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ НАЛЕЖАТЬ:

1. Податок на майно (податок, що встановлюється на майно організацій або приватних осіб);

2. Єдиний податок (податок, що сплачують підприємці на спрощеній системі оподаткування).

ДО МІСЦЕВИХ ЗБОРІВ НАЛЕЖАТЬ:

1. Збір за місця для паркування транспортних засобів;
2. Туристичний збір.

Попросіть студентів назвати ініціативи, які можуть фінансуватися з різних видів податків:
Відповіді: Податок на доходи фізичних осіб: соціальні служби, коледжі, школи, бібліотеки. Військовий збір: фінансування ЗСУ тощо.
Також студенти можуть називати парки та рекреаційні зони, дороги, коледжі, школи, сфера охорони здоров'я, поліція, в'язниці, суди.

НА ЩО ЙДУТЬ МОЇ ГРОШІ?

1. Поясніть, що початок професійної діяльності та процес заробітку грошей є захоплюючою справою. Однак, існує різниця між тим, що людина заробила, та тим, що вона принесе додому.

В чому полягає різниця між тим, що людина заробила, та тим, що вона принесе додому?
Відповідь: нарахована зарплата – це те, що ви заробили; «чистий» заробіток – це те, що ви принесете додому.

РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ОПЛАТА ПРАЦІ»

1. Наголосіть на тому, що нарахована зарплата (сукупна заробітна плата найманої особи) завжди вища за «чисту» (за вирахуванням податків). Запитайте студентів, яка різниця між валовою зарплатою та «чистою» заробітною платою.

Валова заробітна плата – це загальна зароблена сума.

«Чиста» зарплата – це загальний дохід за вирахуванням податків і відрахувань.

ЧМД — це ваш «чистий» місячний дохід. Це сума, яку вам платитимуть щомісяця.

2. Поясніть, що різниця між валовою заробітною платою та «чистою» заробітною платою полягає в тому, що валова заробітна плата зменшується, коли відраховуються податки, вони утримуються автоматично.

3. Поясніть студентам, що як валову, так і «чисту» заробітну плату можна розглядати на щорічній основі або за платіжний період.

ЗАРПЛАТА НАТАЛІЇ

1. Попросіть студентів відкрити сторінки з завданнями для студентів, прочитати історію та дати відповіді на запитання.

> **Наталія нещодавно влаштувалася на нову роботу і зараз вона побачить свою першу зарплатну відомість, в якій міститься вся інформація про її зарплату. Вона знає, що їй платять щомісяця, і очікує побачити 15 000 грн в чеку. Однак, Наталії засмучена тим, що в її першому чеку на отримання зарплати зазначена сума, набагато менша ніж 15 000 грн**

2. Студенти можуть відповідати на ці запитання, працюючи в групах або індивідуально. Дайте студентам 10 хвилин на виконання цього завдання, а тоді перегляньте відповіді всією групою.

Яка валова зарплата Наталії ?
Відповідь: 15 000 грн

Яка чиста зарплата Наталії?
Відповідь: 11 550 грн

Чим пояснюється різниця між тим, що вона очікувала отримати і що вона насправді отримала?
Відповідь: податки, відрахування

Які податки були утримані з зарплати Наталії?
Відповідь: ПДФО (18%), військовий збір (5%)

Основні відраховані податки
Перегляньте колонку відрахувань у платіжній відомості Наталії та поясніть, що держава відраховує кошти на різні види податків.

4 25-35 хвилин

Робота в групах: Пільги та бонуси найманим працівникам

ПІЛЬГИ

1. Скажіть студентам, що є хороші новини. Багато компаній пропонують пільги працівникам, які не оподатковуються або трохи компенсують витрати на податки.

Ви чули про бонуси для працівників, які працюють у великих технологічних компаніях, таких як Google або Facebook чи різних IT компаніях в Україні?

З метою залучення та утримання талановитих молодих співробітників, сучасні компанії пропонують додаткові пільги, зокрема безкоштовне харчування, корпоративне навчання, доїзд, оплата за мобільний зв'язок та інтернет, таксі, медичне страхування.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

1. Розгляньте зі студентами термін пільги найманим працівникам.
Пільги працівникам, також відомі як винагороди або додаткові виплати, надаються роботодавцем найманим працівникам окрім заробітної плати. Пакети пільгових або компенсаційних виплат працівникам можуть включати оплату понаднормової роботи, медичне страхування, відпустки.

Пільги найманим працівникам
Скажіть студентам, що пільги, які пропонує більшість компаній, спрямовані на підвищення доходів працівників.

- Деякі виплати працівникам передбачені законом, включаючи мінімальну заробітну плату, оплачувану понаднормову роботу, лікарняну відпустку відповідно до закону, а також відшкодування, що виплачуються працівникам та компенсації з втрати працездатності.
- Інші види пільг надаються компаніями, тому що вони відчувають соціальну відповідальність перед своїми працівниками та приймають рішення пропонувати більше, ніж вимагається законом.
- Деякі пільги значно збільшують зарплату найманих працівників, оскільки вони не підлягають оподаткуванню.

Виплати працівникам, які збільшують загальний дохід
Детально роз'ясніть студентам деякі з різних доступних пільг, які впливають на збільшення загального доходу.

- **Медичне страхування:** роботодавці можуть повністю покривати витрати на медичне страхування, або вони можуть вносити певну суму до щомісячних виплат медичного страхування працівників.
- **Страхування:** страхування на випадок безробіття, втрати працездатності та страхування життя. Лише страхування на випадок

втрати працездатності може коштувати близько 3 відсотків річного доходу.

- **Пенсія:** пенсійні виплати – це кошти, призначені для забезпечення осіб доходом або пенсією після завершення кар'єри. **Пенсійні плани поділяються на дві загальні категорії:**
  - Пенсійні плани передбачають заздалегідь визначену виплату, яка базується на зарплаті та вислузі років.
  - Плани з встановленими внесками є пенсійними рахунками, які фінансуються роботодавцями. Працівники можуть інвестувати частину своєї зарплати, яка відраховується ще до сплати прибуткового податку.
- **Оплачувана відпустка:** Ця категорія включає святкові дні, дні відпустки, лікарняні, вихідні дні за гнучким графіком та дні відпочинку (відгули), оплачувані роботодавцем.
- **Догляд за дітьми:** деякі компанії пропонують догляд за дітьми на території свого корпоративного офісу, а деякі субсидують догляд за дітьми.
- **Оздоровлення:** деякі роботодавці пропонують заняття фітнесом, оплачувані дні відпочинку, консультування, безкоштовне харчування та інші пільги, які підвищують рівень задоволеності працівників і зменшують стрес.

ПРОПОЗИЦІЇ РОБОТИ

1. Скеруйте студентів до розділу з завданнями для студентів Робота в групах: Пільги найманим працівникам.

2. Поділіть студентів на групи. Попросіть студентів прочитати сценарії та відповісти на запитання в групах. (Якщо дозволяє час, студенти, працюючи в групах, можуть прочитати всі три сценарії. Якщо є обмеження по часу, можна надати один сценарій на групу для опрацювання студентами).

3. Зверніть увагу студентів на те, що варто зосередитися більше на складних рішеннях, а також, дозволяти один одному висловлювати різні думки, оскільки люди можуть мати різні погляди. Запропонуйте студентам обговорити переваги та недоліки їхніх відповідей.

4. Після обговорення в групах, запропонуйте студентам обговорити свої рішення, до яких вони прийшли в малих групах, з усією групою.

5. Запитайте студентів наступне:
Ви б краще хотіли мати великі пільги, які принесуть вам вигоду зараз, чи пільги, які допоможуть створити стабільне фінансове майбутнє?

Що для вас важливіше - вища зарплата зараз чи інвестиції на пенсію?

Що для вас важливіше - невимушена та доброзичлива робоча атмосфера з безкоштовним харчуванням та заходами для створення та підвищення ефективності роботи команди (team-building) чи

можливість кар'єрного росту?

Розглядаючи пропозиції роботи, зважайте на свої теперішні та довгострокові цілі, а також на робоче середовище та гарантії працевлаштування.

Також важливо наголосити студентам, що держава підтримує і мотивує громадян офіційно працевлаштовуватись через запровадження пільги зі сплати податків, а також надає пільги соціально вразливим верствам населення (наприклад, особам із інвалідністю) чи суспільно важливим видам діяльності (наприклад, виробництво електричної енергії на сонячних чи вітрових станціях).

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ МОЖУТЬ БУТИ У ФОРМІ:

- Звільнення від сплати податку. Наприклад, із житла, що належить багатодітним сім'ям, не потрібно сплачувати податок;
- Встановлення зниженої ставки податку. Наприклад, ПДВ на лікарські засоби становить 7%, замість загальної ставки 20%;
- Надання знижки, тобто зменшення суми, із якої потрібно сплачувати податок.

Важливо!! *Якщо громадянин сплачує податок з доходів фізичних осіб, то він може зменшити розмір доходу із якого сплачується податок віднявши від нього певні витрати. До таких витрат відносять: плату за навчання, лікування себе і близьких родичів, сплата внесків до недержавного пенсійного фонду чи на страхування життя; державні послуги на усиновлення дитини, сплата іпотечного кредиту тощо. Оскільки ПДФО зазвичай сплачують одразу під час виплати заробітної плати, то застосувати знижку можна лише згодом через отримання відшкодування від держави. Для цього платнику податків потрібно звернутися до податкового органу та надати документи, які підтверджують здійснення витрат.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ: ПОРАХУВАТИ ПОДАТКОВУ ЗНИЖКУ.

Молодий хлопець Олег після закінчення школи поступив до університету на платну форму навчання. Вартість навчання в університеті становитиме 35 000 грн. в рік. Його батько сплачуватиме за навчання сина. Річний валовий дохід батька становить 400 000 грн.

Давайте порахуємо, яку податкову знижку має право отримати батько Олега, після сплати за навчання сина.

Хід розв'язку:

1) Порахуємо величину ПДФО (18%) яку сплатив батько із свого річного доходу у сумі 400 000 грн.: 400 000*0,18= 72 000 грн.

2) Порахуємо дохід батька, з якого він сплачуватиме податок, у разі, якщо оплатить навчання сина і оформить податкову знижку:
400000 – 35 000= 365 000 грн.
3) Тепер визначимо ПДФО на цей дохід, що враховує знижку:
365 000*0,18= 65 700 грн. (це сума податків, яку сплатить батько із врахуванням знижки)
4) Знаходимо різницю між реально сплаченим податком та податком, який потрібно було б сплатити з урахуванням податкової знижки:
72 000-65 700= 6 300 грн.

Відповідь: батько Олега має право на повернення 6 300 грн.

ПОДАТКОВА СОЦІАЛЬНА ПІЛЬГА (ПСП)

1. Розкажіть студентам, що є ще одна чудова новина і є можливість скористатись **Податковою соціальною пільгою (ПСП).**

Податкова соціальна пільга (ПСП) дає можливість зменшити розмір утриманого ПДФО 18%.

Ця інформація є дуже актуальною для працюючих студентів, які працюють на неповний робочий день і чий розмір доходу не перевищує у 2024 році **4240 грн. (ця цифра залежить від прожиткового мінімуму, тому може змінюватись у наступних роках).**
До прикладу студент працює на 0,5 ставки та отримує дохід у розмірі 4000 грн., а це менше ніж 4240 грн., то він має право на застосування податкової соціальної пільги (ПСП), але лише за одним місцем праці.

Важливо!
Роботодавець може застосувати податкову соціальну пільгу ПСП лише за умови, якщо працівник напише заяву та зазначить, що за іншим місцем роботи така пільга не застосовується.

А якщо працівник навіть не знає, що має право на ПСП?
Саме тому ця інформаціє є дуже важливою і фінансово грамотна людина повинна її знати.

Таким чином, в 2024 році кожний працівник, розмір доходів якого не перевищує 4 240 грн, має право на застосування ПСП, базовий розмір якої становить 1514 грн., **тобто саме з цієї частини заробітної плати не зніматимуть ПДФО.**

ДАВАЙТЕ РОЗГЛЯНЕМО 2 ПРИКЛАДИ:

Приклад 1. Студент Іван працює на неповний робочий день, а після занять 2 години ввечері працює офіціантом в піцерії та отримує заробітну плату у місяць 3800 грн.

Чи має він право на податкову соціальну пільгу?

Відповідь: Так, адже розмір його доходу не перевищує граничного розміру (4240 грн.) 3800 грн.

Давайте розрахуємо ПДФО із застосуванням ПСП:
(3800 -1514)*18%=411,48 грн.- розмір податку ПДФО при застосуванні ПСП.

А якщо Іван не знає, що має право на ПСП?
3800*18%=684 грн. розмір податку ПДФО без пільги.
Тобто завдяки знанням він зекономив 684-411,48=**272,52 грн.,** за які зміг заплатити за інтернет або поповнити мобільний.

Приклад 2. Олена працює на трьох роботах на яких отримує заробітну плату у такому розмірі:
1 місце праці - 15000 грн;
2 місце праці - 4000 грн;
3 місце праці - 3500 грн.
Чи може Олена застосувати ПСП та зменшити розмір ПДФО?

Відповідь: Так, але лише за одним місцем праці, де Її дохід не перевищує граничного розміру (4240 грн.) на 2 та 3 місці праці, проте застосувати може її лише за одним, написавши заяву. Олена написала заяву на роботі де отримує 4000 грн.

Розв'язок:
(4000-1514)*18%=**447,48 грн.**- розмір податку ПДФО при застосуванні ПСП.
4000*18%=**720 грн.**- розмір податку ПДФО без пільги.
720-447,48=**272,52 грн.**
Олена теж щомісяця буде економити 272,52 грн!

ДОДАТКОВЕ ЗАВДАННЯ (ЗА БАЖАННЯМ ПЕДАГОГА):

Розрахувати розмір ПДФО, якщо;
1. Дохід студента, який працює не повний робочий день. становить 5000 грн.
Відповідь: Розмір його заробітної плати перевищує граничний розмір (4240 грн)., тому податкова соціальна пільга до нього застосуватись не може.
5000*18%=900 грн.

2. Дохід студента, який працює не повний робочий день. становить 3000 грн.
Відповідь: Розмір його заробітної плати не перевищує граничний розмір (4240 грн)., тому податкова соціальна пільга може бути застосована
(3000-1514)*18%=267,48 грн.

Податкову соціальну пільгу (ПСП) можуть застосовувати різні категорії платників податків, зокрема батьки, які утримують 2 і більше дітей.

Більше інформації можна отримати тут:
https://smartfin.ua/page/podatkova-sotsialna-pilga-v-2024-rotsi

5

5-10 хвилин

Підбиття підсумків: Життя - дорога справа

Ще раз підкресліть, що різниця між тим, що вони заробляють (валова заробітна плата), і тим, що вони принесуть додому («чиста» заробітна плата), — це податки, які надходять уряду.
Наголосіть на важливості сплати податків.
Попросіть студентів виконати тест: **Податки та пільги.**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти дізнаються, що існує багато різних фінансових установ, які пропонують послуги, що допомагають керувати грошима.

СТУДЕНТИ:

- Зможуть порівняти фінансові установи та види рахунків і послуг, які вони надають.
- Дослідять використання різних методів оплати.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

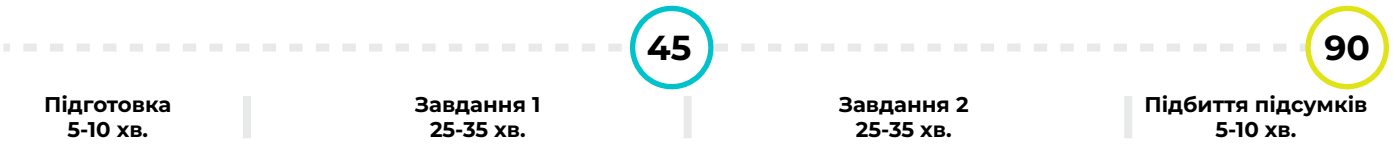

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Ознайомтеся з методичними рекомендаціями, онлайн-заняттям, тестом та роздатковим матеріалом.
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.
- Попередньо перегляньте наступні Інтернет-ресурси, що допоможуть студентам краще освоїти тему:

Безготівкові розрахунки: переваги та особливості здійснення;

Коротко про небанківські фінансово-кредитні установи;

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Фінансові установи (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Фінансові установи (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5 хвилин

Підготовка: Вибір фінансових партнерів

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Скажіть їм, що сьогодні на занятті вони дізнаються про фінансові установи та послуги, які вони надають.

2. Перегляньте цілі заняття:
   - Порівняти фінансові установи та види рахунків і послуг, які вони надають.
   - Дослідити використання різних методів оплати.

3. Попросіть студентів відкрити сторінки з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують сторінки з завданнями в електронному варіанті (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ПІДГОТУЙТЕСЬ

1. Запитайте студентів які фінансові установи вони знають?

2. Попросіть студентів назвати декілька місцевих банків або інші фінансові установи.

3. Які на вашу думку найбільш популярні послуги, що надають ці фінансові установи своїм клієнтам?
Відповідь: Відповіді можуть бути різноманітними. Найчастіше у Україні клієнти користуються платіжними послугами (відкриття рахунків для здійснення оплат), також кредитні та депозитні послуги.

4. Зазначте, що різні фінансові установи мають справу з грошима людей, зокрема:
   - Банки.
   - Кредитні спілки.
   - Інтернет-банк.
   - Ломбарди
   - Фінансові компанії

Чим відрізняються перелічені фінансові установи?
Які послуги пропонують ці фінансові установи?

5. Поясніть, що існує багато різних фінансових установ, які пропонують послуги, що допомагають людям управляти своїми грошима.

2

25-35 хвилин

Дослідження: Придивляємось до цін навколо (Вивчаємо банківський ринок)

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Обговоріть зі студентами наступні визначення:

- **БАНК** – це установа, яке пропонує фінансові послуги з метою отримання прибутку. Банківські послуги включають надання кредитів, залучення депозитів, здійснення платежів, а також відкриття та обслуговування поточних рахунків клієнтів.
(Варто зауважити студентам, що банки є учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, і тому повернення депозитів громадян у разі банкрутства банку гарантується фондом на час війни у повному обсязі!!)

- **ІНТЕРНЕТ** – це також банк, що надає такі ж послуги, які і інші, проте на відміну від традиційних банків, не має фізичних мереж відділень філій та існує лише в Інтернеті. Оскільки у них немає традиційних витрат на обслуговування фізичних відділень, то ці банки можуть запропонувати кращі відсоткові ставки, ніж в середньому по країні.

- **ВІДСОТКИ** – це дохід, який сплачується (нараховується) позичальником на користь кредитора як плата за використання залучених на визначений або невизначений строк коштів або майна. Ми отримуємо відсотки за розміщення коштів на депозиті в банку. Водночас, ми сплачуємо банку відсотки за кредитами, які ця установа надала нам.

- **РІЧНА ВІДСОТКОВА СТАВКА** – певний відсоток від суми депозиту або кредиту, який платить банк або позичальник за користування грошовими коштами протягом одного року.

- **КРЕДИТНА СПІЛКА** – це фінансова установа, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Тобто, кредитна спілка також надає кредитні і депозитні послуги, але лише тим, хто спершу стає її членом. Часто їх перевагою є дещо нижчі відсотки за кредитами і швидке оформлення кредитного договору.

(Варто зауважити студентам, що кредитні спілки не є учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, і тому у разі неплатоспроможності кредитної спілки, у клієнтів можуть виникати труднощі отримати свій депозит назад).

- **ЛОМБАРД** – спеціалізована кредитна установа, яка надає короткотермінові позики під заставу особистого майна позичальника. *(Зауважте, що ломбарди не приймають депозитів, а лише займаються кредитуванням населення під заставу найчастіше дорогоцінних виробів та побутової техніки).*

- **ФІНАНСОВІ КОМПАНІЇ** – це небанківські установи, що видають невеликі позики на короткий термін – так звані гроші до зарплати. Це справді зручний вид кредитування, який найчастіше дуже швидко та легко можна оформити онлайн.
(Важливо знати, що оскільки такі кредити видаються швидко та легко, навіть без довідки про доходи, то фінансова компанія несе високі ризики у разі неповернення, а через це такі кредити значно дорожчі від банківських чи кредитних спілок!!)

ВАЖЛИВО ОЗНАЙОМИТИСЯ З ДВОМА ТЕРМІНАМИ, БЕЗ ЯКИХ НЕ МОЖЛИВО ОТРИМАТИ БІЛЬШІСТЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:

- **ВІДСОТКИ** – це дохід, який сплачується (нараховується) позичальником на користь кредитора як плата за використання залучених на визначений або невизначений строк коштів або майна. Ми отримуємо відсотки за розміщення коштів на депозиті в банку. Водночас, ми сплачуємо банку відсотки за кредитами, які ця установа надала нам.

- **РІЧНА ВІДСОТКОВА СТАВКА** – певний відсоток від суми депозиту або кредиту, який платить банк або позичальник за користування грошовими коштами протягом одного року.

НАВІЩО КОРИСТУВАТИСЯ ПОСЛУГАМИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ?

Обговоріть зі студентами, чому люди користуються фінансовими установами, а не зберігають свої гроші вдома в сейфі, скарбничці чи банці з під кави. Зверніть увагу студентів на наступні переваги використання фінансової установи:

- Фінансові установи допомагають людям заощаджувати кошти на їхні майбутні потреби та бажання, виплачуючи відсотки на певні рахунки.
- Вони допомагають людям виконувати грошові операції безпечно, швидко та зручно.
- Вони зберігають і переказують гроші та пропонують різні способи використання грошей, зокрема чеки, дебетові картки та онлайн-перекази.
- Гроші, які там зберігаються, застраховані та захищені від крадіжки.

КОЛИ ВАРТО ВІДКРИТИ БАНКІВСЬКИЙ РАХУНОК?

Поясніть студентам, що, як і з будь-яким іншим товаром, який вони купують, важливо придивитися до цін і порівняти, перш ніж вибрати фінансову установу, яка їм підходить.

- Багато студентів стають клієнтами того банку, клієнтами якого є їхні батьки.

- Деякі студенти починають з ощадного рахунку, відкритого батьками або дідусями і бабусями.
- Коли студенти починають контролювати власні гроші, вони часто вибирають банк самостійно та відкривають там банківські рахунки.

ПАРАМЕТРИ ДЛЯ ВИБОРУ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ

1. Запитайте студентів, чи знають вони, звідки фінансові установи беруть гроші. Розкажіть їм, що банки заробляють гроші, стягуючи відсотки за користування кредитними коштами, включно з кредитними картками, та стягуючи комісію за деякі послуги.

2. Поясніть, що при виборі фінансової установи з метою отримання банківських послуг, студентам слід звертати увагу на наступні бажані параметри:

- Безпека і захист – банк є учасником Фонду гарантування вкладів.
- Зручність – банк знаходиться поруч або має зручні години роботи.
- Поточні рахунки з невеликими комісіями або без них.
- Мінімальні вимоги до депозиту.
- Висока відсоткова ставка на заощадження.
- Низька процентна ставка за кредитами.
- Різноманітність рахунків і способів оплати.
- Вебсайт для онлайн-банкінгу.
- Добре обізнані та доброзичливі представники служби підтримки клієнтів.
- Благодійна діяльність, а також відсутність діяльності у росії.

ЩО ПІДХОДИТЬ САМЕ ВАМ?

1. Покажіть студентам наступні сценарії та попросіть їх вибрати фінансову установу, яка відповідає потребам клієнта.

1 Дмитро - зайнятий керівник, який розумно використовує свій час. Він шукає банк, який міг би автоматично обробляти його зарплату, платити високі відсотки та працювати 24/7.

Яку фінансову установу ви б порадили і чому?
Відповідь: Інтернет-банк: завжди доступний, пропонує конкурентні процентні ставки та автоматичні чекові депозити.

2 Марія та Марко відкривають новий бізнес і хочуть вибрати безпечний банк, який міг би оформити їхні позики та запропонувати інші послуги для їхнього бізнесу, наприклад зарплатні картки для їхніх працівників.

Яку фінансову установу ви б порадили і чому?
Відповідь: Банк: легкодоступний, уважний персонал у місцевих відділеннях, онлайн-сервіси і можливість обслуговувати зарплатні проекти

3 Макс відкриває свій перший депозитний рахунок. Він планує заощаджувати кошти на навчання в коледжі.

Яку фінансову установу ви б порадили і чому?
Відповідь: Банк, адже депозити на час воєнного стану і три місяці після його завершення гарантуються Фондом гарантування вкладів фізичних осіб у разі банкрутства банку у повному обсязі, а після цього періоду сума гарантії - до 600 000 грн.

2. Попросіть студентів поміркувати над тим, який вид фінансової установи міг би відповідати їхнім потребам та чому вони зробили б цей вибір.

3. Запитайте студентів, чи звернулись би вони по кредит до ломбарду чи фінансової компанії?

3 25-35 хвилин
Працюємо разом: Форми та види розрахунків

ВИДИ РАХУНКІВ

1. Обміркуйте зі студентами, що оскільки існує багато видів фінансових установ, тому існують також різні види рахунків.

2. Запитайте студентів, скільки з них мають ощадний рахунок? Поточний рахунок? Кредитну картку?

Які на вашу думку найбільш популярні послуги, що надають ці фінансові установи своїм клієнтам?
Відповідь: кредитна картка дозволяє власнику купувати товари та послуги та оплачувати їх пізніше; банк встановлює процентну ставку за користування кредитом. Дебетова картка оплачує покупку безпосередньо з поточного рахунку; банк нараховує депозитний відсоток на позитивний залишок коштів на карті.

Крім кредитної або дебетової картки, якими ще способами можна оплатити щось?
Відповіді будуть різними. Можливі відповіді: готівка, особисті чеки, онлайн, мобільний пристрій, електронний гаманець.

ТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ ОПЛАТИ

Обговоріть наступні визначення:

- **Готівка** – це гроші у формі банкнот або монет.
- **Кредитна картка** дозволяє користувачам робити покупки за рахунок коштів (позики), наданих банком клієнту в межах встановленого ліміту, з розрахунком, що гроші будуть повернені пізніше, часто з відсотками.

- **Дебетова картка** оплачує покупки безпосередньо з поточного (розрахункового) рахунку, тобто за власні кошти.

ЦИФРОВІ МЕТОДИ ОПЛАТИ

1. Поясніть, як методи оплати ще більше змінилися завдяки цифровому банкінгу.

2. Обговоріть зі студентами наступні визначення:
   - **Електронний переказ коштів** – це такий переказ, як оплата рахунків або прямий депозит, який здійснюється через комп'ютеризовану мережу між рахунками в рамках однієї фінансової установи, або декількох установ.
   - **Електронний гаманець (або цифровий гаманець)** – це електронна система, яка дозволяє фізичній особі здійснювати електронні транзакції за допомогою цифрового пристрою. Це може включати купівлю товарів онлайн за допомогою комп'ютера або використання смартфона для здійснення покупок в магазині.
   - **Системи електронних платежів** (такі як, PayPal) дозволяють надсилати гроші іншим особам, використовуючи ім'я та адресу електронної пошти чи номер мобільного телефону отримувача.

БАНКІВСЬКІ ПОСЛУГИ

1. Попросіть студентів відкрити розділ «Банківські послуги» на сторінках з завданнями та перегляньте інструкції.

2. Розділіть студентів на групи та визначте кожній групі дві-три фінансові установи для проведення дослідження.

3. Дайте вказівки студентам знайти в інтернеті інформацію про фінансові установи, які були визначені для них.

4. Студенти повинні знайти та записати наступну інформацію:
   - Назва банку
   - Вид фінансової установи
   - Бажані параметри
   - Основні поточні, молодіжні та ощадні рахунки
     - Комісії та відсотки, що нараховуються до оплати
     - Системи платежів, які пропонує банк (наприклад, онлайн-банкінг, електронні перекази, мобільний банкінг, прямий депозит, мобільні депозити, банкоматні/дебетові картки, чеки)

5. Коли студенти закінчать пошук інформації, проведіть обговорення про те, що вони дізналися.

6. Заохочуйте студентів обговорити те, які послуги вони вважають найбільш привабливими та які фінансові установи найкраще відповідають їхнім особистим потребам.

4

5-10 хвилин

Підбиття підсумків: Банк, що підходить саме вам

Перевірте, що ви вивчили на занятті

1. Зверніть увагу студентів на основні моменти заняття:
   - Різні фінансові установи пропонують різні послуги.
   - Ощадний або поточний рахунок виплачує вам відсотки; з кредитного рахунку з вас стягуються відсотки.
   - Важливо знайти банк, який пропонує низькі комісії та високі відсотки, а також, відповідає вашим потребам.

2. Мотивуйте студентів до подальших роздумів про банки, які вони розглянули під час цього занятті для того, щоб вони могли зробити усвідомлений вибір місцевих банків, з якими вони найбільше хотіли б мати справу.

3. Запропонуйте студентам пройти тест «Фінансові установи».

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ВИТРАТИ ТА ЗАОЩАДЖЕННЯ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти дізнаються, що існує багато спокус в управлінні коштами, що негативно впливають на їхню здатність заощаджувати. Вони дізнаються, що будь-яке використання їхніх грошей передбачає альтернативні витрати і що планування є основним кроком у визначенні пріоритетів у процесі заощадження. Студенти проведуть підрахунки простих та складних відсотків, а також застосувавши Правило 72, визначать кількість часу необхідну для подвоєння заданої суми грошей.

СТУДЕНТИ:

- Зрозуміють важливість сплачувати в першу чергу собі.
- Визначать альтернативну вартість заощаджень.
- Проведуть порівняння простих та складних відсотків та їхній вплив на заощадження, включно з правилом 72.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

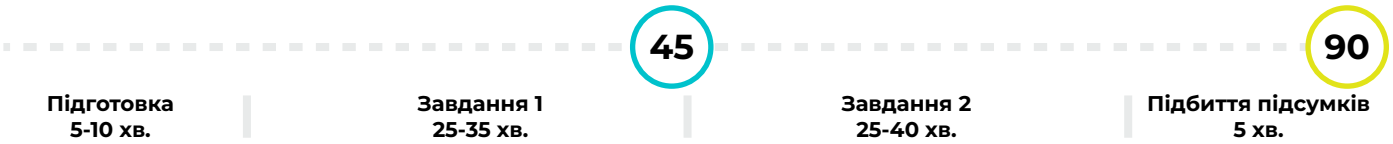

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Перегляньте методичні рекомендації для викладачів, онлайн-заняття, тест та завдання для студентів.
- Перегляньте презентацію, включивши її у слайд-шоу, щоб перевірити чи зміст відображається належним чином.
- Перегляньте онлайн-калькулятор відсотків:

https://finance.ua/ua/calc/deposit

або оберіть інший калькулятор для розрахунку відсотків.

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Витрати та заощадження (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Витрати та заощадження (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому

залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5-10 хвилин
Підготовка: Заощадження та видатки

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Скажіть їм, що на сьогоднішньому занятті вони дізнаються про фінансове планування та ризики. Крім того, матимуть можливість надати рекомендації щодо інвестицій.

2. Перегляньте цілі заняття:
   - Зрозуміти важливість сплачувати в першу чергу собі.
   - Визначити альтернативну вартість заощаджень
   - Провести порівняння простих та складних відсотків та їхній вплив на заощадження, включно з правилом 72.

3. Попросіть студентів перейти до сторінок з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують сторінки з завданнями в електронному варіанті (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

А ЯК БИ ВИ ВЧИНИЛИ?

1. Поділіться наступним сценарієм зі студентами:

Ви хочете піти на концерт з друзями у ці вихідні. Квитки коштують по 1000 гривень. У вас є 1000 гривень на вашому депозитному рахунку, але ви відкладали ці гроші, щоб купити нові навушники.
Ви дуже хочете піти на концерт, але ви також дуже хочете навушники.

Чи знімете ви гроші і підете на концерт з друзями, чи відмовите друзям і продовжите відкладати кошти на майбутні навушники?
Відповіді будуть різними. Допоможіть студентам зрозуміти, що вони вибирають між тим, щоб мати щось сьогодні або заощаджувати на те, що вони матимуть у майбутньому.

2. Поясніть, що ті, хто обирають концерт, використовують кошти, які були відкладені на досягнення фінансових цілей.
Вони краще матимуть щось сьогодні, ніж заощаджувати на щось у майбутньому. Отримувати емоції та витрачати кошти на хобі - важливо, але на це потрібно планувати окремо.

3. Ті, хто вибирає навушники, є ощадливими людьми. Вони відмовляться від чогось сьогодні, щоб мати щось у майбутньому.

4. Заохочуйте студентів за бажанням розповісти про те, як їхні витрати чи заощадження впливають на їх сьогоденне життя.

ЯК ВАШІ СЬОГОДНІШНІ РІШЕННЯ ВИТРАЧАТИ ЧИ ЗАОЩАДЖУВАТИ ГРОШІ ВПЛИНУТЬ НА ВАС У МАЙБУТНЬОМУ?

1. Допоможіть студентам зрозуміти, що купівля чогось сьогодні часто означає відмову від чогось у майбутньому. І навпаки, якщо ви не купуєте щось сьогодні, це створює заощадження, необхідне для того, щоб купити щось у майбутньому.

Існує багато протилежних або взаємовиключних ситуацій і потреб, на які можна витратити гроші, і вони негативно впливають на вашу здатність заощаджувати.

2 25-35 хвилин
Обговорення: Ваш план заощаджень

ЗАВЖДИ БУДУТЬ ОБМЕЖЕННЯ

1.Попросіть студентів подумати про те, на що вони витрачають свої гроші

Ви завжди можете купити все, що бажаєте?
Відповіді будуть різними. Заохочуйте учнів подумати про бажані речі, які вони не можуть купити.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

1.Поясніть, що більшість людей не спроможні забезпечити себе всім бажаним. Це поняття називається дефіцитом. Наші бажання (наші можливі витрати) необмежені, але наша спроможність їх оплатити обмежена.

2. Зверніть увагу на те, що кожна людина повинна вибирати, як витрачати свої гроші.

3. Поясніть, що придбання чогось часто означає відмову від чогось іншого. Вигода від того, від чого ми відмовляємося, називається альтернативною вартістю.

Альтернативна вартість це найвища вартість, від якої відмовляються при виборі іншого варіанту.

Будь-яке рішення можна розглядати з точки зору того, що ви отримуєте (зараз чи в майбутньому) проти того, що ви втрачаєте (зараз чи в майбутньому). Те, що ви втрачаєте, — це альтернативна вартість прийняття такого рішення.

4. Наведіть приклад альтернативної вартості:
Ви часто відвідуєте кіно, але вам також хочеться заощадити, щоб придбати велосипед, який вам дуже потрібний, щоб швидше пересуватись по місту і добиратись у свій спортивний клуб. Оскільки вашого доходу недостатньо щоб відкладати на новий велосипед оплачувати візити у кіно, вам доведеться вирішити, що важливіше. Ви обираєте велосипед.

Альтернативна вартість вибору велосипеду – це втрачене задоволення від фільмів, які ви могли подивитися в кінотеатрі.

5. Попросіть студентів навести приклади того, на що вони заощаджували, і на які поступки їм довелося піти, щоб продовжувати заощаджувати.

СПЕРШУ ЗАПЛАТИ СОБІ

1. Поясніть, що оскільки існує багато взаємовиключних способів використання наших грошей, ми повинні розставляти пріоритети.

Яке місце займають заощадження у ваших грошових пріоритетах?
Відповіді будуть різними. Деякі студенти скажуть, що вони заощаджують те, що залишилося в кінці місяця. Дехто скаже, що вони взагалі не відкладають грошей.

2. Скажіть студентам, що один із способів як робити заощадження головним пріоритетом – це спершу заплатити собі.

Якою може бути альтернативна вартість, якщо не заплатити спочатку собі (тобто, не робити заощадження пріоритетом)?
Можливі відповіді: втрата важливих мрій та цілей, таких як покупка автомобіля в майбутньому, нового смартфона, поїздка закордон, або наявність грошей на навчання в університеті чи відкриття бізнесу.

СКІЛЬКИ МЕНІ ПОТРІБНО ЗАПЛАТИТИ СОБІ?

1. Скажіть студентам, що заощадження грошей буде більш ефективними, якщо стануть частиною їхнього плану з самого початку. Якщо вони відразу відкладатимуть гроші на майбутнє, це поступово стане звичкою, що з часом приноситиме користь.

Який відсоток грошей, на вашу думку, варто заощаджувати?
Відповіді будуть різними.

2. Поясніть, що багато експертів сходяться на думці, що заощаджувати 10–15 відсотків доходу є хорошою ціллю. Насправді, відповідь залежить від стану, доходів та витрат кожної людини. Чим більше доходу потрібно для оплати витрат, тим менше можна заощадити на майбутні цілі.

Якщо ви заробляєте 5 000 грн, маючи невеликий підробіток, скільки ви повинні відкладати щомісяця?
Відповідь: 10–15 відсотків, що складатиме 500-575 гривень

3. Поясніть, що для того, щоб платити спершу собі, ви повинні заздалегідь визначити ціль майбутніх заощаджень. Ціллю заощадження може бути грошова сума в гривнях/доларах/євро або відсоток від доходу.

Окрім заощаджень на майбутнє, експерти також рекомендують мати фінансову подушку безпеки на випадок несподіваних подій, таких як ремонт автомобіля, витрати на лікування та інші непередбачені витрати **(Більше інформації про фінансову подушку безпеки є у відеоуроці у Розділі 1).**

4. Скажіть студентам, що зараз вони проведуть швидкий підрахунок того, скільки вони б хотіли заощаджувати.

- Попросіть студентів швидко оцінити свій місячний дохід (або призначте їм суму, якщо вони її не мають).
- Попросіть їх визначити відсоток або фіксовану суму, яку вони можуть відкладати на заощадження.
- Поясніть, що вони повинні ставитися до цієї суми як до витрат або рахунку, який потрібно сплачувати в першу чергу кожного місяця.

5. Зауважте, що один із способів спростити процес оплати спершу собі — налаштувати автоматичні платежі в мобільному додатку банку з поточного рахунку на депозитний рахунок щомісяця (якщо звісно вони таким додатком користується, і якщо їхній банк надає таку можливість).

3 25-40 хвилин
Дослідження: Все про відсотки.

Важливо зауважити, що коли особа вирішує почати заощаджувати, то вона стикається із ризиком втрати вартості грошей з часом, а саме інфляцією. Тому, так важливо заощаджувати не вдома «під подушкою», а нести гроші у фінансові установи, де на суму депозиту платитимуть відсотки.

ВІДСОТКИ: ЦЕ ДОБРЕ ЧИ ПОГАНО?

1. Розгляньте визначення терміну «відсоток».

Відсотки – це дохід, отриманий від того, що ви дозволили комусь іншому користуватися вашими грошима

2. Поясніть, що ви можете заробляти відсотки і можете сплачувати відсотки.

- Ви **отримуєте** відсотки, коли розміщуєте кошти на поточному чи депозитному рахунку. Ви дозволяєте банку використовувати ваші гроші.
- Ви **сплачуєте** відсотки іншій особі чи компанії, коли позичаєте гроші в банку чи фінансовій компанії.

3. Поясніть, що депозитні та поточні рахунки є двома найпоширенішими способами зберігання заощаджених грошей.

4. Поясніть дві основні переваги зберігання грошей на депозитному чи поточному рахунку:
1. Гроші захищені від крадіжки.
2. Гроші приносять відсотки, дозволяючи заощадженням автоматично зростати.

Чи хотіли б ви тимчасово відкласти 1000 гривень, якби змогли повернути через певний період часу уже суму на 100 гривень більшу, а саме 1100 гривень, при цьому абсолютно нічого не роблячи?
Відповіді можуть бути різними, але більшість, ймовірно, скажуть так.

5. Поясніть, що 100 гривень, які студенти отримають за відкладення 1000 гривень, є відсотками.

6. Поясність, що існує два методи нарахування відсотків: прості відсотки та складні відсотки.

ЯК РОЗРАХУВАТИ ПРОСТІ ВІДСОТКИ?

1. Поясніть, що можна використовувати легку формулу простих відсотків, щоб обчислити, скільки відсотків студенти отримають на своїх заощадженнях.
Простий відсоток: I(t) =p(1+·r·t).

По-перше, вам потрібно знати суму, яку ви інвестуєте (p), відсоткову ставку (r), яка виплачується, і тривалість часу (t), протягом якого гроші будуть інвестовані.

Потім ви множите суму, відсоткову ставку та час. Наприклад: 1000 x 10% x 1 рік = 1100 (гривень).

А тепер, розрахуємо використавши формулу:
1000 x (1+0,1x1)= 1000x 1,1=1100 грн.

ВАЖЛИВО!

В Україні дохід за депозитами оподатковується податком на доходи фізичних осіб - 18% і додатково ще військовим збором в розмірі 5% (така ставка почала діяти з 1 жовтня 2024 року). Тобто із 100 гривень, які ви заробите, ще потрібно буде сплатити податки державі в розмірі 23% (18%+5%) від суми зароблено доходу.

Тому чистий прибуток від такої операції становитиме гривень. 100x0,77= 77 грн.

2. Поясніть, що завдяки відсотковій ставці, внесенню грошей на депозитний або поточний рахунок, люди заробляють гроші, не витрачаючи на це додаткові години часу або взагалі не працюючи. Деякі люди живуть лише за рахунок відсотків.

СКЛАДНІ ВІДСОТКИ — БІЛЬШЕ ВИГОДИ.

1. Зазначте, що складні відсотки є більш вигідними, ніж прості відсотки. **Складні відсотки** – це відсотки, які сплачуються не лише на початкові заощадження, але й на будь-які попередні виплати відсотків на ці заощадження.

I (t) =p·(1+r)t

2. Поясніть наступний приклад:

- Людина вкладає 1000 гривень на рахунок з 10 відсотковою ставкою. Наприкінці першого року виплата відсотків у розмірі 100 гривень додається до депозиту в 1000 гривень, ця сума капіталізується і ваш баланс використовується для розрахунку відсотків у другому році (а саме відсотки нараховуватимуться уже на суму 1100 гривень).
- У другому році ваш депозитний рахунок принесе вам дохід у розмірі 110 гривень у вигляді відсотків. 110 гривень додаються до 1100 гривень, ця сума капіталізується і використовується для розрахунку відсотків у третьому році.
- На третій рік ви заробляє 121 гривню, в результаті чого загальний баланс рахунку становить 1331 гривень.

А тепер, розрахуємо цей приклад використавши формулу:
1000 x (1+0,1)3= 1000x 1,1x1,1x1,1=1331 грн.

3. Поясніть, що відсотки виплачуються щодня, щомісяця, щокварталу або щороку. Чим частіше виплачуються відсотки, тим швидше зростають заощадження.

ПРАВИЛО 72

1. Поясніть, що Правило 72 — це швидкий спосіб визначити, скільки часу знадобиться, щоб вкладена сума подвоїлася, враховуючи вказану складену річну відсоткову ставку.

- Щоб визначити час, необхідний для подвоєння інвестицій, розділіть 72 на річну відсоткову ставку.

- Якщо річна відсоткова ставка становить 9 відсотків, знадобиться 8 років, щоб подвоїти вклад (72 ÷ 9 = 8).

УСЕ ПРО ВІДСОТКИ

1. Попросіть студентів перейти до розділу «Дослідження: Все про відсотки» на сторінках з завданнями для студентів і перегляньте інструкції.

Запропонуйте студентам перейти на сайт https://finance.ua/ua/calc/deposit

де представлений калькулятор складних відсотків або запропонуйте будь- який інший вибраний вами калькулятор.

Ви можете запропонувати студентам вирішити задачі індивідуально (або в команді 3-4 особи), а потім перевірити роботу один одного; або ви можете працювати над завданнями всією групою, обговорюючи відповіді під час заняття.

ПРОСТІ ВІДСОТКИ

Чи заробить Анастасія достатньо на відсотках, щоб заплатити 10000 гривень першого внеску за електросамокат?
Відповідь: так. У неї буде 10039 гривень 50 коп., яких достатньо для початкового внеску: 9000 гривень х 15% х 1 рік = 1350 гривень; Порахуємо із врахуванням податку з доходу фіз.осіб: 1350х0,77= 9000 + 1039,5 = 10039 гривень 50 коп.

Якщо Анастасія вирішить почекати два роки, перш ніж зробити початковий внесок, замість одного, скільки грошей вона матиме через два роки?
Відповідь: вона матиме 11079 гривень: 9000 х 15% х 2 роки = 2700 2700х0,77=2079 грн. – сума відсотків після оподаткування. гривень; 9000 + 2079 = 11079 гривень.

Якщо Анастасія покладе кошти на депозит під 6% річних, скільки грошей вона матиме через рік? Скільки ще їй знадобиться для першого внеску?
Відповідь: через рік вона матиме 9 415 гривень 80 коп.: 9000 х 6% х 1 рік = 540 гривень.
9000+ 540х0,77=9 415,8 грн. Для початкового внеску їй знадобиться ще 584,2 грн. : 10000 – 9415,8 = 584 гривень 20 коп.

СКЛАДНІ ВІДСОТКИ

Якщо ви розмістите 50 000 гривень на депозиті під 10 відсотків річних (прості відсотки), яку суму ви матимете наприкінці року?
Відповідь: на кінець року залишок на рахунку становитиме 55000 гривень. Цей приклад наведений без врахування податку.

Якщо ви розмістите 50 000 гривень на депозиті під 10 відсотків річних (складні відсотки, капіталізація відсотків відбувається щомісяця), яку суму ви матимете наприкінці року?
Відповідь: на кінець року залишок на рахунку становитиме 55250,65 гривень. Цей приклад наведений без врахування податку.

Яку суму заощаджень матиме Матвій наприкінці року?
Це розрахунок з допомогою калькулятора

https://finance.ua/ua/calc/deposit

Сума до повернення	**23 350,00**
Сума % по вкладу	**1 789,52**
Разом (без врахування податків)	**25 139,52**

Відрахуємо податки від суми % доходу:
1789,52х0,77= 1378 грн.- сума відсотків після сплати податку і військового збору
Відповідь: наприкінці року Матвій матиме 23 350 +1378 = 24 728. гривень. Тож, Матвію ще бракне 272 грн.

Через 10 років чи матиме Матвій 50 000 доларів, необхідних для підйому на Еверест?
Це розрахунок з допомогою калькулятора

https://finance.ua/ua/calc/deposit

Значення	Долари США	Гривневий еквівалент
Сума до повернення	**46 650,00**	**1 930 115,76**
Сума % по вкладу	**12 002,34**	**496 589,44**
Разом	**58 652,34**	

Відрахуємо податки від суми % доходу:
12 002,34 х0,77= 9 242 дол. - сума відсотків після сплати податку і військового збору

46 650 +9242= 55892 дол.
Відповідь: так. Він матиме 55892 долари.

Скільки часу знадобиться Матвію, щоб подвоїти свої гроші?
Відповідь: 72 ÷ 8 = 9 років.

4 5 хвилин Підбиття підсумків: Заощадження працюють на вас

ЧОМУ ЗАОЩАДЖЕННЯ Є БЕЗПРОГРАШНИМ ВАРІАНТОМ?

1. Заохочуйте студентів розглядати заощадження як безпрограшний варіант для них. Коли вони спочатку сплачують собі, то ці гроші заробляють ще грошей, які вони можуть використати пізніше для досягнення своїх мрій.

2. Наголосіть на основних ідеях заняття:
   - Важливо мати план заощаджень, який допоможе вам заощадити на майбутні потреби.
   - Існує альтернативна вартість, яка пов'язана з витрачанням або заощадженням грошей.
   - Відсотки роблять заощадження ще більш вигідними.
   - Допомагають боротись з інфляцією.

3. Запропонуйте студентам виконати тест: Витрати та заощадження.

2.3. Подумайте, перш ніж витратити. Викладач

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ПОДУМАЙТЕ, ПЕРШ НІЖ ВИТРАТИТИ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти вивчають як відслідковувати витрати за допомогою реєстру транзакцій та зіграють в гру, застосовуючи ці знання. Вони обговорять різні стратегії як найефективніше використовувати свої гроші та проведуть оцінку того, як ці стратегії співвідносяться з їхніми власними вміннями споживачів.

СТУДЕНТИ:

- Запишуть покупки у банківській виписці.
- Визначать які стратегії демонструють розсудливість споживачів.
- Застосують корисні поради споживачам у прийнятті рішень щодо витрат та заощаджень.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Перегляньте методичні рекомендації для викладачів, онлайн-заняття, тест та завдання для студентів.
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.
- Перейдіть на сайт електронної комерції (наприклад, Розетка) та попередньо перегляньте сторінки та категорії товарів, які можна застосувати з вашою групою для гри «Шопінг».

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Подумайте, перш ніж витратити (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Подумайте, перш ніж витратити (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5-10 хвилин

Підготовка: Ваш власний капітал

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Повідомте, що на занятті вони обговорять способи керування банківським рахунком і дізнаються я як розумно використовувати свої гроші.

2. Розгляньте цілі даного заняття.
   - Записати покупки у банківській виписці.
   - Визначити які стратегії демонструють розсудливість споживачів
   - Сформувати корисні поради споживачам у прийнятті рішень щодо витрат та заощаджень.

3. Попросіть студентів відкрити сторінки з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують сторінки з завданнями в електронному варіанті (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

1. Поясніть, що таке власний капітал.

Власний капітал (чисті активи) – це загальна сума активів особи (таких як будинки, підприємства та транспортні засоби, а також суми, що зберігаються на банківських рахунках) мінус будь-які борги (такі як іпотека на житло чи кредит на автомобіль).

2. Скажіть студентам, що за даними журналу Forbes станом на початок 2024 року статки десятка найбагатших людей світу разом склали майже $115 млрд. При чому, серед цих десятьох мільярдерів 7 осіб – це люди, які не успадкували гроші багатих батьків, а створили свої бізнеси самі. Це зокрема, найбагатша людина світу - Ілон Маск, а також Джефф Безос (засновник Amazon), Білл Гейтс (засновник Microsoft), Марк Цукерберг (Facebook), Стів Балмер (співзасновник Microsoft), Сергій Брін та Ларрі Пейдж (два засновники Google).

3. Багато хто з мільярдерів Forbes тримає більшу частину своїх статків в акціях іноземних компаній, які вони заснували або співзасновниками яких вони є. Коли ціна акцій змінюється на фондових ринках, відповідно змінюються і їхні статки найбагатшою людиною в Україні станом на 2023 рік є Рінат Ахметов (компанія ДТЕК, “Метінвест” зі статками $5,7 млрд)

4. У світі є понад 25 молодих людей, переважно акторів, віком до 21 року, чиї статки коливаються в межах від 50 мільйонів до 1 мільярда доларів.

5. Запитайте у студентів чи знають вони якісь цікаві історії або

новинипов’язані із життям багатих молодих людей.

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Чи може людина мати негативний власний капітал?

Відповідь: так. Людина, у якої більше боргів, ніж активів, має негативний власний капітал. Заборгованість за кредитною карткою та студентські позики призводять до негативного капіталу у людей віком до 25 років.

Чи знаєте ви який у вас капітал?

Відповідь: Ви можете визначити свій капітал, якщо знаєте, вартість того, чим володієте та/або суму, яка є у вас на банківських рахунках.

ВІДСТЕЖУЙТЕ СВОЇ РАХУНКИ

1. Поділіться зі студентами думкою, що відповідальністю студентів є відстежувати те, скільки грошей вони мають у банку. Вони повинні мати можливість відстежувати депозитні та поточні рахунки в Інтернеті, а також можуть щомісяця отримувати виписку з рахунку в мобільному додатку, або у паперовій формі поштою. Додавши ці суми до вартості своїх активів (таких як комп’ютери та автомобілі), вони можуть обчислити свій власний капітал.

У виписці з рахунку повідомляється про щомісячну активність на банківському рахунку, наприклад зарахування та зняття коштів.

Важливо регулярно перевіряти виписку з рахунку, щоб звірити чи банківські дані про суми на ваших рахунках збігаються з вашими власними даними.

2. Зверніть увагу студентів на те, що у банківська виписка або сьогодні ще мобільні застосунки пропонують послугу «історія платежів» - це важливий інструмент, який можна використовувати для відстежування усіх платежів та покупок.

- У стовпчику «Номер/Тип платежу» потрібно вписати номер чека у паперовій формі або типу платежу, який використовується, наприклад, Д для дебетова картка, PP для PayPal, ЕПК (ETF) для електронного переказу коштів.
- Стовпчик «Дата» призначений для запису дати виписки або дати, коли відбулася транзакція.
- Стовпчик «Опис транзакції» використовують для запису кому та/або за що здійснюється платіж чи вноситься вклад - наприклад, «Rozetka - нові барабани» або «Гроші на день народження від тітки Ольги».
- Стовпчик «Сума зняття коштів» використовується для запису суми операції, яка знімається з рахунку.
- Стовпчик «Сума поповнення рахунку» використовується для запису суми транзакції (операції), яка зараховується на рахунок.
- Стовпчик «БАЛАНС» використовується для віднімання (для зняття) або додавання (для зарахування) суми транзакції з або до загальної суми.

2. Трапляються ситуації, коли люди, незалежно від віку, молоді чи старші, швидко отримують гроші шляхом виграшу або заробивши високі прибутки за короткий проміжок часу, зокрема так трапляється в індустрії розваг та спорту. Але часто такі гроші втрачаються або витрачаються з такою ж швидкістю, з якою вони були зароблені.

Як ви можете зберегти свої гроші після того, як ви їх заробили?
Відповіді можуть різнитися. Один із способів — ретельно вести облік грошей, які ви витрачаєте.

2 30-35 хвилин
Дискусія: Гра «Шопінг»

ЗІГРАЙТЕ В ГРУ «ШОПІНГ»
Якби хтось дав вам 10 000 гривень на витрати? Чи знаєте ви що ви б хотіли купити? Чи ви б відклали певну суму на заощадження? Чи скористалися б цими грошима, щоб погасити борги?

1. Попросіть студентів відкрити розділ «Дискусія: Гра «Шопінг» зі сторінок з завданнями для студентів. Перегляньте хід виконання завдання зі студентами.

2. Попросіть студентів перейти на сайт електронної комерції (наприклад, OLX або Розетка) або дозвольте їм вибрати сайт самостійно. Поясніть, що вони повинні здійснювати покупку товару у кожній категорії товарів, зазначеній у списку, поки на їхньому балансі не залишиться суми нижче 100,00 гривень або суми меншої, ніж вартість будь-якого товару на сторінці.
- Грайте в гру приблизно 12–15 хвилин.
- Студент із найбільшою кількістю товарів і найбільшим балансом стає переможцем у категорії «Пропозиції дня».
- Студент із найменшою кількістю товарів і найменшим балансом є переможцем у категорії «Покупець цінності».

3. Обговоріть зі студентами досвід, отриманий в результаті гри.

ПОМІРКУЙТЕ.
- Наскільки легко було витрачати уявні гроші?
- Ви ретельно обмірковували свої покупки перед тим, як їх робити?
- Чи важливо бути розсудливим та обачним споживачем та гарно обдумувати рішення щодо покупок у реальному житті?
- Як можна зробити так, щоб використовувати реєстр транзакцій на постійній основі з метою керування своїм банківським рахунком(ами)?

3 35-40 хвилин
Робота в групах: Як найефективніше використовувати свої гроші

РОЗСУДЛИВІ СПОЖИВАЧІ

1. Запитайте студентів, чи мають вони або члени їхніх сімей стратегії, які вони застосовують, щоб бути розсудливими споживачами. Чи є у них спеціальні правила, які допомагають їм бути розумними покупцями? Чи є у них підказки чи поради, як найефективніше використати гроші, коли вони ходять по магазинах?

Чому важливо бути обачним та розсудливим споживачем?
Можливі відповіді: щоб ефективно використовувати свої гроші, щоб мати більше грошей на інші витрати, щоб знайти найкращу ціну на товар, щоб не витрачати гроші намарно.

Які ідеї щодо заощадження грошей, ви можете запропонувати особі, яка здійснює покупки?
Варіанти відповідей: використовувати відрізні купони, відслідковувати розпродажі в магазинах, шукати товари відомих брендів за вигідними цінами.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Інформація є вирішальним фактором для споживачів у прийнятті рішень. Інформація впливає на інтереси споживачів та їх довіру до товарів та послуг, що наявні на ринку.

1. Скажіть студентам, що попереднє планування і використання доступної інформації про покупки, які вони хочуть здійснити, можуть допомогти їм максимально ефективно використати свої гроші.
   - Вивчайте інформацію про товари, які вас цікавлять, перш ніж купувати.
   - Уважно читайте договори, особливо ті, що стосуються дорогих товарів, таких як автомобілі та житло.

КОРИСНІ ПОРАДИ СПОЖИВАЧАМ

1. Спрямуйте студентів до розділу «Корисні поради для споживачів» на сторінках з завданнями і перегляньте порядок виконання завдання.
   - Визначте форму виконання завдання - індивідуально чи в групах. Роздайте студентам плакатний папір або папір для нотаток з клейким шаром.
   - Після написання списків, студенти повинні обговорити свої ідеї з усім класом. Складіть загальний список усіх різних ідей.

2. Порівняйте загальний список порад, складений студентами, зі списком корисних порад споживачам, наведеним нижче. Можливо, ви захочете, щоб студенти додали деякі свої конкретні ідеї у ці загальні категорії.

СПИСОК КОРИСНИХ ПОРАД СПОЖИВАЧАМ

- Порівняння покупок: шукайте різні бренди того самого товару.
- Розпродажі та купони: слідкуйте за оголошеннями про розпродажі на вебсайтах або в газетах. Вирізайте купони на знижку для купівлі товарів, які ви плануєте купити.
- Плануйте заздалегідь: використовуйте бюджет, щоб знати, скільки ви можете витратити, і складіть список того, що вам потрібно, перш ніж робити покупки.
- Шукайте вигідні пропозиції товарів: вибирайте товар не за назвою бренду, а за вмістом та характеристиками, які вам потрібні.
- Ціна за одиницю товару: купуйте оптом або у великих кількостях.
- Альтернативні джерела: купуйте в дисконтних магазинах, комісійних магазинах та електронних торгових центрах.
- Уникайте імпульсивних покупок: враховуйте вплив реклами та не піддавайтеся на покупки в останню хвилину на касі.
- Проведіть власне дослідження: купуючи дорогі товари, ви повинні чітко знати, які якості/функції важливі для вас.
- Інші варіанти: розгляньте переваги лізингу чи оренди замість покупки.
- Домовляйтеся: спробуйте домовитися про нижчу ціну.
- Користуйтесь програмами «кешбеку» від ваших банків чи Уряду України.

1. Дайте студентам можливість співставити списки та зробити необхідні зміни у своїх списках.

2. **Варіант виконання вправи:** прочитайте список корисних порад споживачам, попросіть студентів придумати конкретні приклади для кожної з перерахованих стратегій.

ЯК ВАРІАНТ ДОДАТКОВОГО ЗАВДАННЯ!

Скажіть студентам, що 2 вересня 2024 року в Україні стартувало бета-тестування програми «Національний кешбек» - державної програми підтримки українських виробників, у межах якої громадяни можуть отримати 10% від вартості придбаних вітчизняних товарів.

У програмі беруть участь п'ять сторін: продавець, виробник, банк, державна платформа на основі "Дії" та покупець. Відповідно, аби покупець отримав кешбек, до програми повинні доєднатися всі сторони. Банк – надати можливість відкрити картку "Національний кешбек", виробник – додати товар до переліку тих, на які нараховується кешбек, а торговельна мережа – продати цей товар.

Отримати кешбек можна на товари українського виробництва, зокрема лікарські та медичні вироби, які виробник додав до спеціального переліку. На сайті "Зроблено в Україні" можна перевірити, чи входить товар до переліку тих, на які нараховується кешбек.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

Запропонуйте студентам зайти у застосунок Дія та дізнатись більше про програму, яку у вересні 2024 року запустив Уряд України «Національний кешбек».

Дайте відповіді на наступні питання:
- Що таке програма «Національний кешбек»
- Хто і як може приєднатись до цієї програми.
- Як отримати кешбек і який його розмір?
- Як можна використати кошти кешбеку?

4 5 хвилин
Підбиття підсумків: Будьте розсудливими споживачами

ПЕРЕВІРТЕ ЩО ВИ ВИВЧИЛИ.
Важливо використовувати свої гроші у найефективніший спосіб та бути розсудливим щодо того, як і куди ви витрачаєте свої важко зароблені долари.

1. Скажіть студентам, що важливо керувати банківськими рахунками, фіксуючи дані про покупки та вклади у виписці.

2. Нагадайте студентам, що підтримувати позитивний баланс грошових потоків на рахунках іноді є справжнім викликом, однак застосування корисних стратегій для споживачів може значно допомогти в цьому.

ПОМІРКУЙТЕ
1. Попросіть студентів, які добровільно зголосяться, вибрати одну чи кілька порад для споживачів та скористатися ними наступного разу, коли вони будуть щось купувати, або можливо, розказати про них своїм друзям чи членам родини.

2. Запропонуйте студентам пройти тест «Подумайте, перш ніж витратити».

2.4. Що таке бюджет. Викладач

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ЩО ТАКЕ БЮДЖЕТ?

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти дізнаються про грошовий потік, а згодом вивчатимуть свій власний поточний грошовий потік. Вони будуть розглядати зв'язок між грошовими потоками та плануванням бюджету. Студенти працюють в групах, намагаючись втілити основи планування бюджету в сценаріях, розроблених студентами.

СТУДЕНТИ:

- Охарактеризують рух грошових коштів.
- Пройдуть крок за кроком процес складання бюджету.
- Визначать короткострокову фінансову ціль.
- Проведуть розподіл доходів, постійних витрат та змінних витрат у відповідних колонках так, щоб вони були рівними.
- Вмітимуть розрізняти активний та пасивний дохід.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

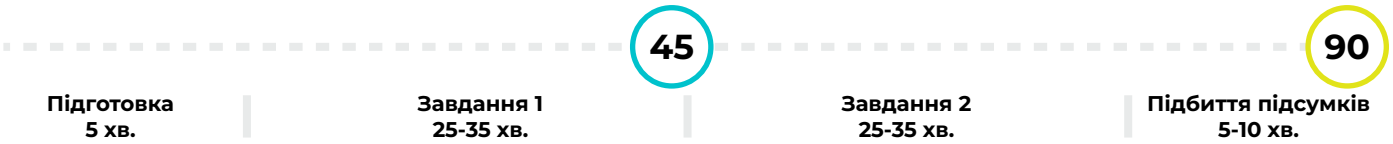

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Перегляньте методичні рекомендації для викладачів, онлайн-заняття, тест та завдання для студентів.
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.
- Визначте, чи хочете ви призначити факультативне завдання зі складання особистого бюджету. Якщо так, то ви можете зібрати ресурси, які допоможуть студентам у проведенні досліджень. Переконайтеся, що студенти мають доступ до навчальних матеріалів: Особистий бюджет.

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Що таке бюджет? (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Що таке бюджет? (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5 хвилин

Підготовка: Збалансоване управління

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Розкажіть їм, що на цьому занятті вони ознайомляться з деякими термінами, пов'язаними з плануванням бюджету, а також, дотримуючись визначених кроків, складуть бюджет для досягнення поставленої цілі.

2. Розгляньте цілі заняття.

- Пояснити рух грошових потоків.
- Дотримуючись покрокової інструкції, скласти бюджет.
- Визначити короткострокову фінансову ціль.
- Розподілити доходи, постійні витрати та змінні витрати у відповідних колонках так, щоб вони були рівними.
- Розрізняти активний та пасивний дохід.

3. Попросіть студентів перейти на сторінки з завданнями для студентів.

- Якщо вони використовують сторінки з завданнями в електронному варіанті (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
- Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ПРИГОТУЙТЕСЬ

1.Поясніть студентам, що водосховище - це створене людиною озеро, яке використовується для утримання води. Згодом, воду випускають або використовують у контрольований спосіб.

Яким чином вода зазвичай надходить до водосховища?
Можливі відповіді: річки, струмки, дощ, стік, танення снігу.

Що спричиняє зниження або зменшення рівня води?
Можливі відповіді: протікання через греблю, випаровування, вбирання в ґрунт.

Що відбудеться, якщо не буде дощу? Наприклад, якщо дощів випаде значно менше протягом певного періоду часу?
Можливі відповіді: рівень води впаде, будуть використовувати наявний резерв води.

2. Обґрунтуйте, що коли використовується більше води, ніж можливо поновити, водосховище пересихає. Необхідно дотримуватись керованого, контрольованого плану дбайливого водокористування. Цей план можна назвати " бюджет використання води".

3. Поясніть студентам, що аналогічний принцип застосовується і до

грошей. Отже, ми повинні враховувати кількість грошей, які поступають і витікають з наших рахунків, задля збереження балансу.

2 25-35 хвилин
Дискусія: Грошовий потік

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

1.Дайте визначення терміну "грошовий потік".
Грошовий потік - це сума грошових коштів, що надходить на рахунки або з рахунків підприємства чи фізичної особи та вибуває з них.

2. Зверніть увагу на те, що грошовий потік може бути позитивним або негативним.
Що таке, на вашу думку, позитивний грошовий потік? Негативний грошовий потік?
Варіанти відповідей будуть різними.

3. Поясніть, яким чином доходи та витрати впливають на стан грошового потоку?
Які типові джерела надходження грошових коштів?
Відповідь: Дохід - це гроші, які надходять у вигляді заробітної плати, доходів від оренди та інвестицій, відсотків. До доходів також можна віднести грошові подарунки від родини, соціальні платежі (пенсії, стипендії, соціальні виплати тощо).

Запитайте студентів, чи вони знають різницю між активним та пасивним доходом.
*Варіанти відповідей будуть різними: **активний дохід** – це той, отримання якого залежить від докладених вами зусиль. Наприклад: зарплата, стипендія тощо.*

***Пасивний дохід** – дохід, який ви отримуєте без значних зусиль та активної участі. Такий дохід не залежить від робочих годин, місця роботи чи зайнятості. Наприклад: відсотки по депозиту, здача квартири в оренду тощо.*

Куди зазвичай спрямовується грошовий відтік?
Відповідь: Відтік - це гроші, які спрямовуються «на вихід» на оплату витрат, а саме - придбання товарів та послуг.

Обговоріть із студентами варіанти активного та пасивного доходу. Попросіть студентів заповнити таку таблицю.

Варіанти відповідей можуть бути наступними:

Активний дохід	Пасивний дохід
заробітна плата	орендні платежі
підприємницький дохід	відсоток по депозиту
дохід від фрілансу	дивіденди
чайові	доходи від страхування життя
комісійна винагорода	пенсія
премія	допомога безробітним
	стипендія
	cashback

ВАЖЛИВО ЗАУВАЖИТИ!

в Україні правовий пасивний заробіток отримують ті особи, що за законом можуть претендувати на виплати від держави. До такого типу належать пенсії (за вислугою років, за віком, інвалідністю тощо), стипендія учня, субсидії на розвиток бізнесу, компенсації оплат комунальних послуг тощо.

1. Зауважте студентам, що насправді існує багато різних джерел отримувати пасивний дохід, якщо спершу докласти зусиль і вкласти кошти в якісь активи, які згодом приноситимуть грошову винагороду.

2. Обговоріть зі студентами які зараз нові можливості виникають у формуванні пасивного доходу. Наприклад: від реклами на власному youtube каналі, від кількості переглядів у соцмережах тощо.

ПОЗИТИВНИЙ АБО НЕГАТИВНИЙ?

1. Поясніть різницю між позитивним та негативним грошовим потоком.

Позитивний грошовий потік: Приплив грошових коштів перевищує відтік грошових коштів. Якщо грошовий резервуар наповнюється, грошовий потік вважається позитивним.

Негативний грошовий потік: Відтік грошових коштів перевищує приплив грошових коштів. При зменшенні запасів - негативний грошовий потік.

Що станеться, якщо грошовий відтік буде більшим, ніж притік?
Відповідь: З часом у фізичної або юридичної особи закінчаться гроші, ситуація може призвести до боргових зобов'язань або необхідності розпродажу активів.

ЩОМІСЯЧНИЙ ГРОШОВИЙ ПОТІК ОЛЕГА

1. Попросіть студентів розглянути приклад на тему: Щомісячний грошовий потік Олега

У Олега позитивний чи негативний грошовий потік?
Відповідь: негативний.

Як Олег може усунути дефіцит грошових коштів?
Можливі відповіді: продати наявні активи, щоб отримати більше грошових коштів, скоротити витрати, збільшити доходи.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

1. Олег планує часто ходити в кіно, але їй також потрібні кошти на відвідування спортзалу. Доведеться прийняти рішення. Якщо він обирає спортзал замість квитків у кіно, вартість квитків у кіно вважається альтернативною вартістю.

- **АЛЬТЕРНАТИВНА ВАРТІСТЬ** – це найвигідніша альтернатива, від якої відмовляються, здійснюючи вибір.

1. Поясніть, що таке бюджет, постійні та змінні витрати

- **БЮДЖЕТ** – це облік доходів і витрат, а також план управління грошовими ресурсами. Ціль бюджету – досягти того, щоб приплив коштів перевищував їх відтік.

- **ПОСТІЙНІ ВИТРАТИ** – це витрати, які залишаються однаковими або подібними кожного місяця (або іншого регулярного періоду часу). Більшість фіксованих витрат визначаються іншою особою або компанією і можуть бути змінені лише за умови значних зусиль з боку фізичної особи – наприклад, орендар може просити власника квартири зменшити орендну плату на 2 місяці у зв'язку із втратою роботи.

- **ЗМІННІ ВИТРАТИ** – це витрати, які змінюються від місяця до місяця (або іншого регулярного періоду часу) або мають нерегулярний характер, наприклад, подарунки. Змінні витрати, як правило, знаходяться під контролем особи - наприклад, витрати на харчування та одяг.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ: ГРОШОВИЙ ПОТІК МИХАЙЛА

1. Поясніть студентам, що вивчення грошового потоку є першим кроком у формуванні бюджету.

2. Попросіть студентів відкрити розділ «Грошовий потік Михайла» зі сторінок з завданнями для студентів.

3. Ви можете прочитати сценарій і відповісти на запитання всім класом, або запропонувати студентам виконати вправу індивідуально.

Який чистий щомісячний дохід Михайла?
Відповідь: 6840 гривень

Яку суму фіксованих витрат Михайло сплачує щомісяця?
Відповідь: 2800 гривень.

Яку суму Михайло щомісячно заощаджує?
Відповідь: 600 гривень.

Які короткострокові цілі Михайла?
Відповідь: оплатити поїздку в парк розваг, заощадити на Різдво та купити електронну книгу.

Які довгострокові цілі Михайла?
Відповідь: заощадити достатньо коштів, щоб оплатити підручники та витрати на проживання в університеті.

Скільки Михайлу потрібно відкладати щомісяця протягом наступних чотирьох місяців, якщо він хоче заощадити достатньо грошей на різдвяні покупки та благодійність?
Відповідь: 425 гривень на місяць впродовж наступних чотирьох місяців.

Скільки грошей залишиться у Михайла після того, як він сплатить свої фіксовані витрати?
Відповідь: 4040 гривень.

У Михайла позитивний чи негативний грошовий потік?
Відповідь: позитивний.

4. Поясніть, що оскільки Михайло має позитивний грошовий потік, він може планувати використання цих грошей для досягнення своїх короткострокових і довгострокових фінансових цілей. Бюджет може допомогти йому досягти своїх цілей.

5. Запропонуйте студентам перейти до розділу "Бюджет Михайла" на сторінках з завданнями та ознайомитися з інструкціями.

6. Запропонуйте студентам скласти бюджет для Михайла і вирішити, як йому варто використовувати вільні кошти.

- Ви можете опрацювати це завдання в класі, щоб продемонструвати, яким чином визначити складові елементи бюджету, або запропонувати студентам попрацювати в групах.

7. Після того, як студенти завершать формування бюджету, попросіть бажаючих поділитися своїм планом бюджету. Заохочуйте студентів порівняти і співставити їхні бюджети.

3 25-35 хвилин
Дослідження: "Бюджет"

1. Обговоріть зі студентами наступні питання:

Яким чином, на Вашу думку, люди визначають, пріоритети щодо грошових витрат?
Відповіді можуть відрізнятись.

На що, на Вашу думку, підлітки витрачають найбільше грошей?
Відповіді можуть відрізнятись.

На що, на Вашу думку, дорослі витрачають найбільше грошей?
Відповіді можуть відрізнятись.

За яким принципом, на Вашу думку, люди вирішують, скільки грошей виділити на потреби та задоволення своїх бажань?
Відповіді можуть відрізнятись.

ПОРІВНЯННЯ БЮДЖЕТІВ

1. Ознайомте студентів з круговою діаграмою бюджету. Кожна з цих діаграм відображає відсоток доходу, який людина витрачає щомісяця. Обговоріть наступне:

Які подібності та відмінності Ви помічаєте в сумах у кругових діаграмах?
Відповідь: Обидві діаграми показують 100% використання доходу та категорії витрат. Діаграма з інформацією про доросле населення складається з меншої кількості секцій, але вони більші за розміром. На діаграмі підлітків виділено достатньо значну частку коштів на одяг, тоді як для дорослих ці цифри набагато нижчі.

Витрати на які категорії включені до бюджету дорослої людини, але відсутні в бюджеті студента?
Відповідь: житло, транспорт, медицина/стоматологія, благодійність та страхування.

Які категорії присутні в круговій діаграмі студентських витрат, але відсутні в сімейному бюджеті?
Відповідь: відеоігри, музика та кіно, електроніка, концерти.

2. Розкажіть студентам, що хоча потреби і бажання кожної людини відрізняються, використання бюджету допомагає людям оплачувати рахунки, заощаджувати для досягнення майбутніх цілей і купувати бажані предмети.

Відсотки на діаграмах показують, як середньостатистична людина витрачає гроші.

Ми можемо використовувати показники в відсотках, щоб визначити, який обсяг витрат очікується в певних категоріях, таких як житло, транспорт, одяг та розваги.

СКЛАДАННЯ БЮДЖЕТУ

1. Перегляньте необхідні кроки для складання бюджету, за допомогою яких студенти зможуть скласти власний.

- Розгляньте грошові потоки. Визначте доходи та відслідкуйте витрати.
- Розподіліть пріоритети потреб та бажань.
- Проаналізуйте доходи, витрати, цілі та з'ясуйте, що є найважливішим.
- Розрахуйте, скільки грошей у відсотках, ймовірно, знадобиться на кожну з різних категорій бюджету.
- За необхідності визначте, яким чином можна скоротити витрати з бюджету.
- Сформулюйте ціль планування бюджету, враховуючи, що необхідно визначити SMART-цілі.
  - Конкретні—цілі повинні бути чітко зрозумілими.
  - Вимірні — має бути зрозуміло, коли вони повинні бути виконані.
  - Досяжні — вони повинні бути реалістичними.
  - Значимі — безпосередньо стосуватися того, що людина хоче досягнути.
  - Обмеженими в часі — цілі повинні мати кінцевий термін виконання.
- Розподіліть витрати на постійні та змінні. Передусім закладіть у бюджет суми на постійні витрати.
- Складіть бюджет.

2. Зверніть увагу студентів на те, що не існує єдиного "правильного" способу складання бюджету, і кроки, за якими вони складають бюджет зараз, не є єдиним способом як це зробити. Важливими є базові концепції, а не конкретні кроки чи точний порядок їх виконання. Найголовніше, щоб людина робила те, що працює для неї.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ: РОЛЬОВА ГРА "БЮДЖЕТ. З ЖИТТЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ПІДЛІТКІВ"

1. Запропонуйте студентам відкрити розділ Дослідження: Рольова гра "Бюджет. З життя американських підлітків" на навчальних сторінках та ознайомтесь з інструкціями.

Запропонуйте студентам працювати в групах або індивідуально. Розподіліть сценарій між студентами в групах або індивідуально.

Кожен сценарій описує поточний дохід студента та надає певну інформацію про його майбутні цілі. Складання бюджету для реалізації певного сценарію буде залежати індивідуально від кожного студента (або невеликої групи).

2. Проведіть обговорення процесу складання бюджету з студентами, опираючись на наступні запитання щодо сценаріїв:

- Чи важко було досягти поставлених життєвих цілей і при цьому зберегти достатній дохід на витрати для розваг, одягу та їжі?
- Чи є у вас ідеї як скласти кращий план витрат за вашим сценарієм?

4 5-10 хвилин
Підбиття підсумків: Основи бюджету

ПЕРЕВІРТЕ ЗАСВОЄННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Підкресліть, що грошовий потік здається простим поняттям - більше грошей надходить, ніж витрачається, але багато людей, підприємств та урядів регулярно стикаються з негативним грошовим потоком. Тобто, більше грошей витрачається, ніж надходить.

2. Запропонуйте студентам відповісти на запитання за бажанням.

- **Що таке грошовий потік?**
- **Наведіть приклад короткострокової цілі?**
- **Наведіть приклади активного і пасивного доходу?**
- **Як ви складаєте бюджет?**

3. Ознайомтеся з наступними концепціями.

- Якісний бюджет допомагає людям зберігати позитивний грошовий потік і збільшувати заощадження
- Бюджет завжди слід розглядати як робочий документ. Коли змінюються доходи або витрати людини, бюджет повинен бути гнучким, аби відобразити цілісну картину.
- Надходження та витрати не є статичними для більшості людей. Повсякчас виникають несподівані обставини.

4. Запропонуйте студентам виконати Тест: Що таке бюджет?

60-90 хвилин
ДОДАТКОВЕ ЗАВДАННЯ. ОСОБИСТИЙ БЮДЖЕТ

1. Поясніть студентам, що вони виконають навчальний проєкт, в якому визначать, як забезпечувати себе після закінчення школи та на який формат життя вони можуть розраховувати.

2. Забезпечте студентам доступ до завдань для студентів: Особистий бюджет та ознайомте їх з вказівками до виконання.

Від студентів вимагається виконати наступне:

- Знайти інформацію в місцевих оголошеннях про вакансії, або скористатися пошуком роботи в Інтернеті, щоб знайти роботу, яка насправді підійшла б людині з дипломом про середню освіту.
  - Щоб заощадити час, варто домовитися наперед, яку роботу та заробітну плату будуть шукати студенти.

- Визначити чистий місячний дохід.
  - Викладачам потрібно дізнатися (або запропонуйте студентам дізнатись) про поточні та місцеві податки на доходи, що відраховуються при нарахуванні зарплатні. Ви можете пропустити цей крок та запропонувати студентам скористатися онлайн-калькулятором розрахунку заробітної плати.

- Спрогнозуйте свої витрати за всіма відповідними категоріями.
  - Використовуйте відсоткові співвідношення як орієнтир при складанні бюджету для кожної категорії.
  - Дослідіть витрати, зазначені в бюджеті, використовуючи дані отримані з оголошень в місцевій газеті або в Інтернеті.
  - Зробіть вибір щодо житла, транспорту та інших покупок, виходячи з орієнтовних сум, а потім запишіть фактичну суму витрат на відповідну категорію.

3. Нагадайте студентам, що часто трапляються надзвичайні ситуації або несподіванки, тому розумно передбачити в бюджеті непередбачувані витрати або зміни в доходах.

4. Якщо дозволяє час, запропонуйте студентам обговорити свої бюджети один з одним.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ЩО ТАКЕ КРЕДИТ?

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

Кредит — грошові кошти, надані позичальникові в розмірі та на умовах, встановлених кредитним договором, які позичальник зобов'язується повернути кредитодавцю (кредитору) та сплатити проценти.

СТУДЕНТИ:

- Детально розглянуть поняття «кредит»
- Визначать переваги та недоліки кредиту
- Визначать методи створення позитивної кредитної історії

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

45 90

Підготовка	Завдання 1	Підбиття підсумків
5-10 хв.	25-35 хв.	5 хв.

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Ознайомтеся з методичними рекомендаціями, онлайн-заняттям, тестом та завданнями для студентів
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.
  - Попередньо перегляньте наступні Інтернет-ресурси, що допоможуть студентам краще освоїти тему:

Українське бюро кредитних історій;

Лайфхаки користування кредитними картками;

Що треба знати, беручи кредит? Поради НБУ.

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Що таке кредит? (рекомендовано доступ до електронної версії)

- Тест: Що таке кредит? (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1

5-10 хвилин

Підготовка: Що таке кредит?

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Скажіть їм, що на цьому занятті вони дізнаються про кредит і як ним користуватися. Вони також дізнаються, як неправильні кредитні рішення можуть їм зашкодити, чому вони повинні створити позитивну кредитну історію та знати закони, які захищають їх від нечесної кредитної практики.

2. Перегляньте цілі заняття:
   - Детально розглянути поняття «кредиту»
   - Визначити переваги та недоліки кредиту
   - Визначать методи створення позитивної кредитної історії

3. Скеруйте студентів до сторінок з завданнями.
   - Якщо вони використовують сторінки з завданнями в електронному варіанті (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ПРИГОТУЙТЕСЯ

Здійснення покупок в кредит – хороше чи погане фінансове рішення?
Відповіді будуть різними, але слід підкреслити, що покупка в кредит може бути хорошою чи поганою, залежно від того на скільки потрібною була річ яку придбали в кредит, або чи допоміг кредит вирішити якусь нагальну проблему.

Однак, студентам варто наголосити на тому, що перш за все позичальник має усвідомлювати, що будь який кредит потрібно повертати (у сфері фінансів використовуємо термін - погашати!!)

2

25-35 хвилин

Дискусія: Переваги та недоліки кредиту

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

1. Поясніть поняття «кредиту» як грошей, які взяті в борг і мають бути повернуті з відсотками.

Кредит - це грошові кошти, надані позичальникові в розмірі та на умовах, встановлених кредитним договором, які позичальник зобов'язується повернути кредитодавцю (кредитору) та сплатити відсотки.

2. Охарактеризуйте відсотки за кредитом. Поясніть студентам, що вони схожі на відсотки, які банк сплачує вкладникам за розміщення коштів на депозитних рахунках. Однак, у випадку кредиту позичальник сплачуватиме відсотки банку, який позичив йому кошти. Відсотки відображають вартість користування кредитом.

Підкресліть, що кредит не є безкоштовним. Вартість користування кредитом - це відсотки, які позичальник сплачує кредитору.

1. Обговоріть наступні запитання зі студентами.
Як слід користуватися кредитними картками?
Відповідь: ви можете контролювати і використовувати кредитну картку з розумом, якщо користуватись нею як короткостроковою позикою. Якщо ви не можете дозволити собі погасити залишок швидко та вчасно, вам не слід використовувати кредитну картку. Рекомендую це взагалі звідси забрати, адже зараз мова йде про кредит як саме явище, а не саме про кредитну картку. Вони ще навіть не розглянули види карток (кредитні і дебетові).

2. Перегляньте відео про «Легкі кредити». Обговоріть відео із студентами.

3. Поясніть студентам, що купівля в кредит є дуже зручним способом задовільнити свої потреби, але підкресліть, що відсотки можуть зробити покупку набагато дорожчою, ніж вказано на ціннику.

Кого люблять компанії, що займаються кредитами?
Відповідь: вони люблять усіх, хто платить лише мінімальний місячний платіж або зовсім пропускає платіж. Компанії заробляють на цих клієнтах великі гроші, а клієнти платять набагато більше за свої покупки.

4. Обговоріть із студентами відеоролик. Як додаткове завдання, запропонуйте студентам знайти приклади в Інтернеті «легких» кредитів і визначити реальну річну ставку за користування кредитом.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ КРЕДИТУ

1. Поясніть, що використання кредиту має переваги та недоліки.
Коли користування кредитом є вигідним? У яких ситуаціях можна скористатися кредитною карткою?

Можна виділити наступні переваги: зручність здійснення покупок прямо зараз, а не очікування, коли з’являться для цього фінансові можливості; можливість придбати дорогі речі, наприклад, автомобіль або будинок у кредит; можливість отримати знижки або винагороди за покупки; за умов високої інфляції користування кредитом може бути вигідним;

Кредитною карткою зручно розраховуватись особливо коли з собою немає готівки а також є можливість скористатись пільговим періодом і використовувати кредитні кошти майже безкоштовно.

2. Нагадайте студентам, що використання кредиту також має недоліки. Коли кредит може зашкодити?
До недоліків відносять: збільшення витрат за рахунок відсотків та комісій за користування кредитними коштами; перевитрати через те, що кредит легко отримати; ризик крадіжки кредитної картки та шахрайська діяльність.

3. Поясніть, що кредитні рішення тягнуть за собою витрати та є частиною фінансової історії клієнтів протягом багатьох років. Ось чому важливо розуміти переваги та недоліки.

КРЕДИТНІ КАРТКИ ПРОТИ ДЕБЕТОВИХ КАРТОК

1. Запропонуйте студентам більш детально розібратись, що таке кредитна картка і як нею користуватись.

2. Поясніть студентам різницю між дебетовою та кредитною карткою.
Дебетова картка є прив'язаною до поточного рахунку клієнта і дозволяє здійснювати купівлю товарів та послуг лише на суму, що є на цьому рахунку. Кредитна картка дає можливість здійснювати покупки в будь-який час за рахунок кредитних коштів, а згодом розплатитися з банком.

3. Поясніть, що дебетові та кредитні карти працюють по-різному
Покупки дебетовою карткою не передбачають сплати відсотків за покупку. Покупки за допомогою кредитної картки призводять до стягнення відсотків, якщо залишок не виплачується в повному обсязі щомісяця.

4. Скажіть студентам, що банки все частіше пропонують клієнтам **кредитні картки з кредитним лімітом** (певна сума кредитних коштів, яку банк готовий позичити клієнту для оплати товарів чи послуг кредитною картою). І такі картки зазвичай мають пільговий період користування кредитними коштами.

Пільговий період — це період часу, впродовж якого банк надає можливість використовувати кредитну картку для покупок за пільговою процентною ставкою, яка насправді є дуже низькою приблизно 0,01% і навіть 0,001% від суми кредиту.
Різні банки застосовують різні умови для пільгового періоду, виводять окремі операції з-під його дії, і можуть по-різному рахувати пільгові дні.

5. Наголосіть студентам, що коли вони оформляють кредитну картку, це не означає одразу, що вони мають борг перед банком. Картка відкриває доступ до кредиту, а фактичне кредитування починається тоді, коли особа витратить гроші з кредитного ліміту що його погодив банк (можна сказати, що людина «заходить в мінус»). І саме цей день, коли клієнт банку «заходить в мінус» є днем початку пільгового кредиту.
Проте, важливо знати, що завершується пільговий період у чітко зазначену банком дату.

Наведіть студентам приклад, щоб пояснити, як працює пільговий період!

Банк запропонував студентці Олі кредитний ліміт по картці 2000 грн. зі ставкою 0,001% і пільговим періодом - 50 днів який діє з моменту виникнення заборгованості, але завжди до 20 числа місяця, наступного за датою, коли особа скористалася кредитним лімітом.

Уявімо, що Оля ще не отримала стипендію і на її картці немає власних коштів, а 1-го вересня вона вирішила купити книгу вартістю 400 грн. в магазині за рахунок кредитного ліміту. Тож, згідно із зазначеними умовами пільговий період триватиме до 20-го жовтня і для Олі пільговий період становитиме максимальний строк - 50 днів.

Але, якщо вона наприклад, не одразу прийме рішення купити книгу, і піде в магазин її придбати лише 10-го вересня, то пільговий період все рівно буде до 20-жовтня, проте для Олі він буде коротшим і становитиме 40 днів.

Отже, користуючись карткою з кредитним лімітом важливо пам'ятати дату першої покупки, в результаті якої ви розпочали користуватися кредитним лімітом, і щоб уникнути неприємностей поповнювати кредитну картку краще за 2-3 дні до останнього пільгового дня.

6. Поділіть студентів у групи (2-3 особи) і запропонуйте відкрити завдання для студентів та виконати дослідження «Пільговий період у різних банках». Порівняйте пропозиції різних банків та оберіть найбільш вигідні.

7. Поділіться наступним сценарієм зі студентами:

Діана та Денис витрачають по 1000 гривень на заправку своїх автомобілів. Діана оплачує бензин звичайною дебетовою карткою. Денис оплачує своєю кредитною карткою.

Як купівля пального вплине на банківські рахунки Діани та Дениса?
Відповідь: банківський баланс Діани зменшиться, тому що вартість пального буде знято безпосередньо з її поточного рахунку. Купівля пального не вплине на банківський поточний рахунок Дениса, однак у нього виникне борг на суму 1000 грн на кредитному рахунку.

КУПУЙТЕ ЗАРАЗ, ПЛАТІТЬ ПОТІМ

1. Скеруйте студентів до розділу «Купуйте зараз, платіть пізніше» на сторінках завдань для студентів.

2. Запропонуйте студентам обговорити сценарії в малих групах або в класі. Студенти повинні обґрунтувати свої відповіді на запитання:

- Використання кредиту було хорошим чи поганим рішенням?

- Як використання кредиту може допомогти або зашкодити кожній людині в цих сценаріях?
- Чи можете ви придумати кращі рішення для цих осіб?

3. Нагадайте студентам, що кожен сам повинен відповідально використовувати кредит.
- Відповідальне використання кредиту означає розумну витрату коштів, а не купівлю речей лише тому, що у вас є кредитна картка.
- Користуватися винагородами чи знижками – це розумно, але не тоді, коли ви витрачаєте гроші на речі, які вам не потрібні, лише щоб отримати бали чи винагороди.

ВАША КРЕДИТНА ІСТОРІЯ

ЩО ВИ ЗНАЄТЕ ПРО СВОЮ КРЕДИТНУ ІСТОРІЮ?

1. Запитайте студентів, чи вважають вони наступні твердження вірними чи хибними:

- **Хороша кредитна історія може спростити отримання позики.**
- **В США орендодавець може використовувати вашу кредитну інформацію, щоб вирішити, здавати вам в оренду житло чи ні.**
- **80% відмов у видачі кредиту відбуваються через негативну кредитну історію.**

2. Скажіть студентам, що кожне з цих тверджень є вірним. Кредитна інформація використовується для прийняття багатьох рішень, які щодня впливають на наше життя.

Це справді серйозно, і це впливає на людей по-різному.

3. Поясніть, що кредитна інформація надається у звіті про кредитну історію.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

Кредитна історія – це інформація про кредити особи, їх погашення, прострочені платежі та поручительства, яка передана банками, фінансовими компаніями і іншими організаціями, та зберігається в базі даних бюро кредитних історій.

ІНФОРМАЦІЯ У КРЕДИТНІЙ ІСТОРІЇ

1. Поясніть студентам яка інформація міститься в кредитній історії:
Законом України "Про організацію формування та обігу кредитних історій" (ст.7) встановлено, що кредитна історія для фізичних осіб містить:
- відомості, що ідентифікують особу: прізвище, ім’я та по батькові; дата народження; паспортні дані; місце проживання; ідентифікаційний номер згідно з Державним реєстром фізичних осіб - платників

податків та інших обов'язкових; відомості про поточну трудову діяльність; сімейний стан особи та кількість осіб, які перебувають на її утриманні; дата і номер державної реєстрації, відомості про орган державної реєстрації та основний предмет господарської діяльності фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності;
- відомості про грошове зобов'язання суб'єкта кредитної історії: відомості про кредит та зміни до нього; сума кредиту та у якій валюті він наданий позичальнику; строк і порядок виконання кредитного договору; відомості про розмір погашеної суми та остаточну суму зобов'язання за кредитним договором; дата виникнення прострочення зобов'язання за кредитним договором, його розмір і стадія погашення; відомості про погашення кредиту;

КРЕДИТНА ІСТОРІЯ МАЄ ЗНАЧЕННЯ

1. Поясніть, чому для створення хорошої кредитної історії важливо розумно використовувати кредит. Надійна кредитна історія допомагає в таких випадках:
   - Більше варіантів та можливостей кредитування
   - Спрощення процедури отримання кредиту або більш швидший розгляд кредитної заявки
   - Кращі умови кредитування, нижча відсоткова ставка за кредитом та вигідніші кредитні пропозиції для позичальника

2. Поясніть, що є багато причин, чому кредитні оцінки важливі:
   - **Низька оцінка може перешкодити вам отримати кредит, як-от позику, іпотеку чи кредитну картку.**
   - **Ваша процентна ставка, ймовірно, буде вищою, якщо ваш кредитний рейтинг нижчий.**
   - **Умови пропозицій від фінансових установ, що видають кредитні картки, зазвичай кращі, якщо у вас хороший кредитний рейтинг.**
   - **Закордоном, деякі постачальники мобільного зв'язку можуть пропонувати лише послуги з передоплатою за використання дорожчих телефонів, якщо ваш кредитний рейтинг низький.**

СТВОРІТЬ ХОРОШУ КРЕДИТНУ ІСТОРІЮ

1. Скажіть студентам, що можна зробити кілька речей, щоб створити хорошу кредитну історію:
   - Продемонструвати здатність управляти кредитом, розумно використовуючи кредитні картки, сплачуючи залишок щомісяця та вчасно здійснюючи платежі.
   - Почніть використовувати кредит відразу після отримання та використовуйте його з розумом.
   - Зберігайте ті самі кредитні картки протягом тривалого періоду замість того, щоб постійно відкривати та закривати нові.
   - Використовуйте різні види кредиту, коли це можливо.
   - Не подавайте заявки на декілька рахунків кредитних карток або інших кредитних продуктів одночасно.
   - Не звертайтеся за іншими видами кредиту, коли подаєте заявку на велику позику, наприклад, іпотеку.

ЯК МОЖНА ДІЗНАТИСЯ СВІЙ КРЕДИТНИЙ РЕЙТИНГ?

УБКІ (Українське бюро кредитних історій) отримує від банків, страхових і лізингових компаній, кредитних союзів та інших фінансових інститутів інформацію про всі отримані кредити та про дисципліну їх погашення.

Перевірити свою кредитну історію можна будь-яким із способів:

- в Інтернет-банку Приват24 «Мої рахунки»/«Кредитний рейтинг»;
- на сайті ubki.ua через вхід для позичальника (розміщено справа на сайті);
- через додаток «Кредитна історія» для Android та iOS;
- через додаток Privat24 (⁞⁞⁞/Кредитний рейтинг).

Дана послуга надається безкоштовно кожному громадянину України лише 1 раз протягом року. Скориставшись нею один раз, за наступні входи у систему і отримання звітів потрібно сплачувати кошти.

3 **5 хвилин**

Підбиття підсумків: Коли починати?

КОЛИ ПОЧИНАТИ?

1. Нагадайте студентам про те, що кредит має вартість, відому як відсотки за кредитом.

2. Поясніть, що користування кредитом передбачає зобов'язання розумно витрачати кошти та вчасно здійснювати платежі.

3. Зверніть особливу увагу на важливість знання законів і прийняття розумних фінансових рішень для створення хорошої кредитної історії.

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК

Коли починати?

Відповіді будуть різними, але допоможіть студентам зрозуміти, що зараз гарний час дізнатися про кредит і як ним розумно користуватися. Поясніть, що те, що вони дізналися про кредити сьогодні, допоможе їм уникнути помилок у майбутньому.

Запропонуйте студентам пройти Тест: Що таке кредит?

3.2. Види кредитів. Викладач

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ВИДИ КРЕДИТІВ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

Студенти дізнаються про традиційні та нетрадиційні варіанти кредитування. Вони навчаться розраховувати відсотки по кредиту. Студенти також вивчать різні стратегії покращення поганої кредитної історії.

СТУДЕНТИ:

- Пояснити види та джерела кредиту.
- Розрахувати суму відсотків за кредитом.
- Розробити план дій щодо усунення негативної кредитної історії.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Ознайомтеся з методичними рекомендаціями, онлайн-заняттям, тестом та завданнями для студентів
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.
  - Попередньо перегляньте наступні Інтернет-ресурси, що допоможуть студентам краще освоїти тему:

Українське бюро кредитних історій;

Лайфхаки користування кредитними картками;

Що треба знати, беручи кредит? Поради НБУ.

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:

- Завдання для студентів: Види кредитів (рекомендовано доступ до електронної версії)
- Тест: Види кредитів (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5-10 хвилин

Підготовка: Оплата неминуча

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії.

2. Скажіть студентам, що на занятті вони дізнаються про різні види кредиту, включаючи кредитні картки, позики та нетрадиційні варіанти кредитування, такі як “Легкі кредити”, позики в ломбарді та позики під заставу власності.

3. Перегляньте цілі заняття.
   - Пояснити види та джерела кредиту
   - Розрахувати суму відсотків за кредитом
   - Розробити план дій для виправлення негативної кредитної історії

4. Попросіть студентів відкрити сторінки з завданнями.
   - Якщо вони використовують сторінки з завданнями в електронному варіанті (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ЯКОЮ ПОЗИКОЮ СКОРИСТАТИСЯ?

Уявіть наступну ситуацію. Вам терміново потрібно купити новий гаджет на суму 16000 гривень, але зарплата буде аж через два тижні. Який варіант із доступних ви б вибрали?

Варіант 1 - “Легкі кредити”: Фінансова установа позичить Вам 16000 гривень, але за умови сплати одноразової комісії в сумі 2800 гривень (відсотків за користування кредитом немає).

Варіант 2 - Кредитна картка: Можна легко оплатити покупку гаджета карткою на суму 16 000 грн. Плата за користування кредитними коштами - 15% річних.

ЯКИЙ КРЕДИТОР ПРОПОНУЄ КРАЩУ ПРОПОЗИЦІЮ?

“Легкі кредити” передбачають стягнення дуже високих відсотків. Комісія в розмірі 2800 гривень представляє процентну вартість позики за процентною ставкою 456,25%.

*Розрахунок: 2800*2 = 5600 грн. – це місячна комісія за таким видом кредиту; річна ставка за таким кредитом буде становити ((5600*12)/16000)*100% = 420%.*

Якби цю суму отримати з кредитної картки з 15-відсотковою річною та повернути через два тижні, виплата відсотків становитиме лише 89,6 грн.

(Розрахунок відсотків = 0,15/365 = 0,0004; 16000 грн x 0,0004 x 14 днів = 89,6 грн.)

1. Поясніть, що “Легкі кредити” стягують одні з найвищих процентних ставок серед будь-яких доступних на сьогодні позик.

2. Підкресліть, що відсотки, особливо за високовартісними позиками, такими як “Легкі кредити”, швидко зростають.

ПРИГОТУЙТЕСЬ

Скажіть студентам, що якщо вони користуються кредитом, вони повинні обирати варіанти з найнижчими процентними ставками та комісіями. На занятті вони дізнаються про види кредитів та про те, як правильно їх обирати.

2 25-35 хвилин
Дискусія: Види кредитів

ВАРІАНТИ КРЕДИТУВАННЯ

1. Поясніть, що існує багато традиційних і нетрадиційних варіантів кредитування.
   - Традиційні варіанти кредитування включають кредитні картки та позики.
   - Нетрадиційні варіанти кредитування включають “Легкі кредити”, позики в ломбарді, позики під заставу автомобіля та лізинг.

2. Скажіть студентам, що традиційні варіанти кредитування, як правило, мають нижчі процентні ставки, ніж нетрадиційні варіанти.

ЗАХМАРНО ВИСОКІ ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ

1. Поясніть, що ставки за нетрадиційними позиками зазвичай становлять 250 відсотків або більше, а деякі сягають 460 відсотків.
   - Для порівняння, ставки за користування коштами кредитної картки можуть бути від 0 відсотків до приблизно 30 відсотків.

УНИКАЙТЕ НЕТРАДИЦІЙНИХ ВАРІАНТІВ КРЕДИТУВАННЯ

1. Заохочуйте студентів уникати щойно обговорених нетрадиційних варіантів кредитів. Якщо традиційні варіанти кредитування недоступні, вони можуть розглянути:
   - Можливість позичити кошти у родини чи друзів.
   - Просити свого роботодавця про аванс до зарплати.
   - Отримати кредитну картку з пільговим періодом і не платити відсотки протягом певного періоду за користування коштами.

КРАЩІ ВАРІАНТИ КРЕДИТУВАННЯ

1. Поясніть, що багато типів традиційних кредитів коштують дешевше, ніж

нетрадиційні варіанти.

2. Ознайомтеся з двома основними категоріями варіантів кредитування які є доступними фізичним особам: кредитна лінія (поновлюваний кредит) і традиційний кредит для купівлі товарі та послуг.

Поновлюваний кредит має максимальний кредитний ліміт, який можна використовувати для кількох покупок і не потрібно повертати все одразу.
(Револьверний, або автоматично поновлюваний, кредит - це позика, що надається банком клієнту в межах встановленого ліміту заборгованості, який використовується повністю або частинами і відновлюється в міру погашення раніше виданого кредит)

Традиційний кредит використовуюється для одноразової покупки товару (можемо ще назвати купівля в розстрочку) та зобов'язує покупця здійснювати щомісячні платежі частинами, доки покупка не буде повністю виплачена.

3. Зазначте, що кредитні картки є найпоширенішим варіантом поновлюваного кредиту.

- Кредитні картки зазвичай пропонуються фінансовими установами.
- Кредитні картки фінансових установ широко використовуються для покупок і, як правило, пропонують нижчі процентні ставки, а величина кредитного ліміту встановлюється банком для кожного клієнта індивідуально.

4. Поясніть, що існує багато видів кредитів за якими можна отримати певну суму для придбати товарів чи послуг. Вони мають спільну назву – споживчі кредити. Приклади таких споживчих кредитів:

- Автокредити на покупку автомобіля.
- Студентські кредити для оплати навчання в коледжі чи університеті.
- Позики на житло, які також називаються іпотечними, на купівлю будинку.
- Кредит на купівлю побутової техніки, телефону, планшету тощо.

5. Скажіть студентам що у 2023 році в Україні було прийнято зміни до чинного законодавства якими встановлено обмеження на величину денної процентної ставки на усі споживчі кредити які видають як банки так і інші фінансові установи.
Тож, тепер максимальний розмір денної процентної ставки не може перевищувати 1 %.

6. Поясніть студентам, що процентні ставки за кредитами також залежать від кредитної історії позичальника.

- Чим краща кредитна історія позичальника, тим нижча процентна ставка.

ВИБІР ВАРІАНТУ КРЕДИТУВАННЯ

1. Студенти повинні підібрати необхідний для купівлі товару та найкращий варіант кредиту, вибираючи найнижчу вартість та найбільш реалістичний вибір кредиту для кожної покупки: ліжко та комод, парта, ноутбук для школи, новий телевізор, диван та крісло, оплата за навчання.

- Кредитна картка з лімітом у 25000 гривень та процентною ставкою 1,5 відсотка річних.
- Кредитна картка з лімітом у 70000 гривень та процентною ставкою 16 відсотків річних.
- Студентська позика до 200000 гривень з процентною ставкою 6 відсотків річних для оплати навчання, гуртожитку, купівлі підручників та комп'ютерної техніки.
- Не використовувати кредит для здійснення покупки

2. Запропонуйте студентам обговорити результати. Точки зору можуть відрізнятися.

ОБМІРКУЙТЕ

1. Заохочуйте студентів до обговорення, пропонуючи такі запитання:

- **Чи є сенс переїжджати у власну квартиру, якщо у вас немає грошей, щоб її обставити?**
- **Чи можна використовувати кредит для купівлі одних речей, а не для інших? Як ви гадаєте?**
- **Чи є використання кредиту для фінансування навчання в коледжі хорошим фінансовим кроком?**

РОЗУМНИЙ ВИБІР КРЕДИТУ

1. Підкресліть важливість розумного вибору кредиту.
Використання кредиту є мудрим фінансовим кроком за певних обставин. Головне – зробити розумний вибір щодо того, які кредитні варіанти використовувати.

- Уникайте високовартісних кредитів, таких як "Легкі кредити", ломбардні кредити під заставу майна тощо.
- Вибирайте кредитні картки з найнижчими відсотковими ставками та найкращими умовами, такими як 0% вступні періоди та бонусні програми.
- Виберіть варіант кредитування, який підходить для товару, який купується, наприклад автокредит на покупку автомобіля.

НОУТБУК ОЛЕКСАНДРИ

Поділіться цим прикладом зі студентами: Олександрі потрібно 20000 гривень, щоб купити новий ноутбук. Вона може отримати кредит у банку під 18% річних. Термін кредитування – 6 місяців.

Банк запропонував Олександрі 2 способи погашення кредиту:

1. Погашати відсотки кожного місяця, а погашення самого кредиту в кінці терміну кредитування;
2. Погашати частинами кредит кожного місяця. Відсотки нараховуватимуться на залишок суми заборгованості по кредиту.

Проведемо розрахунки і визначимо більш вигідніший для Олександри варіант погашення кредиту. Якщо вона обере перший спосіб погашення кредиту, тоді протягом 6 місяців вона сплатить 1800 грн відсотків ((Розрахунок відсотків: 20000*18%)*6/(12*100%) = 1800 грн).

Для розрахунків другого способу, використаємо таблицю:

Термін кредиту	Сума кредиту на початок місяця, грн.	Погашення частини кредиту протягом місяця, грн.	Нараховані відсотки, грн.	Загальна сума до погашення в кінці місяця (відсотки + частина кредиту), грн.
Місяць 1	20000,00	(20000/6)=3333,33	(20000*18%*1)/ (12*100%)=300,00	3633,33
Місяць 2	(20000-3333,33) =16666,67	3333,33	(16666,67*18%*1)/ (12*100%)=250,00	3583,33
Місяць 3	(16666,67-3333,33) =13333,34	3333,33	(13333,34*18%*1)/ (12*100%)=200,00	3533,33
Місяць 4	(13333,34-3333,33) =10000,01	3333,33	(10000,01*18%*1)/ (12*100%)=150,00	3483,33
Місяць 5	(10000-3333,33) =6666,68	3333,33	(6666,68*18%*1)/ (12*100%)=100,00	3433,33
Місяць 6	(6666,68-3333,33) =3333,35	3333,33	(3333,35*18%*1)/ (12*100%) = 50	3383,33
	Разом	**20000,00**	**1050,00**	**21050,00**

Як бачимо погашення кредиту частинами у другому варіанті є більш вигідним для Олександри і дозволить їй зекономити 750 грн (1800-1050=750 грн).

Обдумайте у яких ситуаціях перший варіант погашення кредиту буде більш вигідним для Олександри?

3 30-40 хвилин
Робота в групах: Виправлення поганої кредитної історії

ДИЛЕМА ЯНИ

1. Надайте студентам наступний сценарій:

Яна отримала свою першу кредитну картку два місяці тому. Ліміт картки становить 10000 гривень. У перші вихідні після отримання картки вона витратила 7500 гривень на одяг, який дуже хотіла. Через інші витрати вона не змогла зробити мінімальний платіж минулого місяця і не зможе взагалі нічого заплатити цього місяця. Вона не знає, коли зможе здійснити платіж на картку.

Чи треба було Яні купувати одяг?
Правильна відповідь - ні. Вона не могла дозволити собі одяг до отримання кредитної картки, а тепер у неї є борг, який вона не може сплатити.

П'ЯТЬ СПОСОБІВ ВИПРАВИТИ КРЕДИТНУ ІСТОРІЮ

1. Скажіть студентам, що фінансові наслідки від покупки одягу будуть супроводжувати Яну протягом тривалого часу, можливо, навіть протягом кількох років.

2. Поясніть, що погану кредитну історію, як у Яни, можна змінити. Скажіть студентам, що є п’ять способів покращити погану кредитну історію.

- Припиніть непотрібні витрати, використовуючи кредитні картки чи готівку.
- Щомісяця вчасно оплачуйте всі кредитні картки та кредити.
- Сплатіть більше, ніж мінімально необхідний платіж кредитною карткою.
- Не подавайте заявки на додаткові кредитні картки чи позики.
- Спочатку погасіть кредитні картки чи позики з найвищими відсотками.

ВИПРАВЛЕННЯ НЕГАТИВНОЇ КРЕДИТНОЇ ІСТОРІЇ

1. Попросіть студентів відкрити розділ «Робота в групах: Виправлення негативної кредитної історії» на їхніх сторінках з завданнями та перегляньте інструкції.

2. Поділіть студентів на пари. Дайте кожній парі один з трьох запропонованих сценаріїв. Один зі студентів за власним бажанням отримує роль фахівця з кредитування, а інший роль клієнта, або ви призначте їм ролі.

3. Фахівець та клієнт будуть працювати разом, обговорюючи стратегію покращення кредитної історії клієнта.

4. Взявши на себе необхідні ролі, студенти розігрують консультацію перед усією групою, або у менших групах студентів.

5. Заохочуйте обговорення плану, попросивши студентів пояснити, чому вони вважають, що ці пропозиції посприяють кредитній історії клієнта.

4 5 хвилин

Підбиття підсумків: Вибір кредитування?

РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «КРЕДИТУ»

1. Нагадайте студентам, що існує багато варіантів кредитування, від кредитних карток до ломбардів

2. Підкресліть, що нетрадиційні варіанти кредитування, такі як позики до зарплати, позики під заставу автомобіля чи ломбардні позики набагато дорожчі, ніж традиційні варіанти кредитування, такі як кредитні картки та студентські позики.

3. Наголосіть на тому, що створення міцної кредитної історії вимагає розумного використання кредиту та своєчасної оплати рахунків.

КРИШТАЛЕВА КУЛЯ

1. Запитайте студентів, яку пораду вони б дали самі собі у майбутньому щодо користування кредитом.

Якби ви могли надіслати собі повідомлення, яке ви прочитаєте через 10 років, що б ви порадили собі щодо використання кредиту?
Відповіді будуть різними. Заохочуйте студентів обирати недорогі види кредитування та приймати розумні рішення щодо того, що вони купують і коли.

2. Запропонуйте студентам пройти Тест: Види кредитів.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ЗАХИСТ КРЕДИТУ ТА КРЕДИТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

Студенти дізнаються, як кредитні бали впливають на затвердження кредитів. На занятті студенти ознайомляться з методом оцінки кредиту за п'ятьма характеристиками, які кредитори використовують для оцінювання кредитоспроможності потенційного позичальника. Студенти також будуть оцінювати кредитоспроможність, приймати рішення, пов'язані з кредитом, і вивчати способи захисту свого кредиту.

СТУДЕНТИ ЗМОЖУТЬ:

- Пояснити вплив кредитних балів і звітів на отримання кредиту.
- Оцінити кредит за методом «П'ять Сі» (Five Cs).
- Пояснити, що означає кредитний рейтинг і як він впливає на фінансову історію людини.
- Визначити стратегії захисту особистої фінансової інформації та ресурсів.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

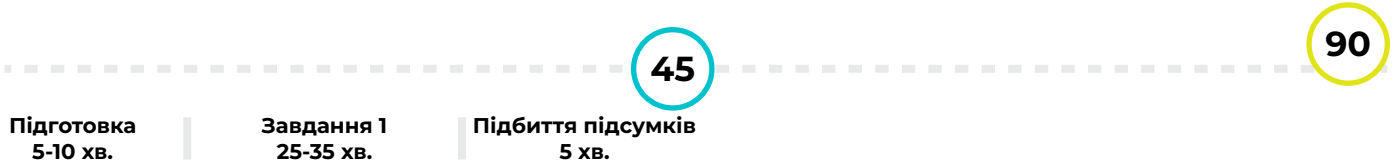

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Ознайомтеся з методичними рекомендаціями, онлайн-заняттям, тестом та завданнями для студентів
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.
  - Попередньо перегляньте наступні Інтернет-ресурси, що допоможуть студентам краще освоїти тему:

Українське бюро кредитних історій;

Лайфхаки користування кредитними картками;

Що треба знати, беручи кредит? Поради НБУ.

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Види кредитів (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Види кредитів (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1

5-10 хвилин

Підготовка: Час для прийняття рішення

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Скажіть їм, що на занятті вони дізнаються про кредитоспроможність — здатність позичати гроші — і характеристики, які впливають на кредитоспроможність людини. Вони також дізнаються про кредитні рейтинги та як вони впливають на схвалення кредитів, а також про захист своєї кредитної та іншої особистої інформації.

2. Перегляньте цілі заняття:
   - Пояснити вплив кредитних балів і звітів на отримання кредиту.
   - Оцінити кредит за методом «П'ять Сі» (Five Cs)
   - Пояснити значення кредитного рейтингу та його впливу на фінансову історію людини.
   - Визначити стратегії захисту особистої фінансової інформації та ресурсів.

3. Попросіть студентів відкрити сторінки з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують сторінки з завданнями в електронному варіанті (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ПОЗИЧАТИ ЧИ НЕ ПОЗИЧАТИ?

1. Попросіть студентів уявити, що дві людини (реальні чи ні) попросили позичити по 5000 гривень у друга. Друг одному товаришу дасть в борг гроші, а іншому - ні.

2. Запропонуйте студентам відповісти на наступні запитання:
Які характеристики свідчать про те, що людині можна довірити погашення позики?
Відповіді будуть різними, але можуть включати: наявність роботи чи іншого джерела доходу (підсобна робота, допомога тощо). Студенти також можуть зазначити такі якості як чесність, надійність і відповідальність.

Які причини можуть вказувати на те, що комусь не можна довіряти погашення кредиту?
Відповіді будуть різними, але можуть включати: нездатність погасити кредит і такі характеристики, як нечесність і ненадійність.

Які характеристики, на вашу думку, не мають нічого спільного з тим, чи можна комусь довіряти погашення позики?

Відповіді будуть різними, але можуть включати: характеристики, пов'язані із зовнішністю, а також нерелевантну інформацію, таку як хоббі, спорт чи інші особисті інтереси.

ПРИГОТУЙТЕСЬ

1. Поясніть, що кредитори шукають підказки в історії позичальника, які вказують на те, що особа зможе погасити позику.

Зауважте, що процес схвалення кредиту подібний до завдання, яке вони щойно виконали. Кредитори розглядають кредитні характеристики потенційних позичальників, щоб визначити, чи зможе позичальник погасити позику

2 25-35 хвилин
Дискусія: Високий кредитний рейтинг

КРЕДИТОРИ ТА ПОЗИЧАЛЬНИКИ

1. Поясніть, що кредиторам потрібно, щоб позичальники повернули їхні позики.
   - Якщо позичальники не повертають свої кредити, кредитор отримує збитки.

2. Скажіть студентам, що кредитори використовують певні дані/критерії з фінансової історії позичальника для того, щоб прийняти рішення про кредитування.
   - Ці критерії показують, наскільки є вірогідним, що заявники за позиками повернуть свої позики.

МЕТОД ОЦІНКИ КРЕДИТУ «П'ЯТЬ СІ» (FIVE CS)

1. Ознайомтеся з наступним методом оцінки кредиту, що включає п'ять факторів:
   - **Спроможність / Capacity:** фінансова здатність погасити кредит
   - **Капітал / Capital:** заощадження, інвестиції та інші ресурси, які можуть бути використані для погашення кредиту
   - **Умови / Conditions**: поточна ринкова ситуація, з якою метою позичальники використовуватимуть кредитні кошти та інші фактори
   - **Застава / Collateral:** цінні об'єкти, які служать забезпеченням кредиту
   - **Характер / Character:** кредитна історія, включно з кредитною оцінкою, із зазначенням рівня платіжної активності

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ОЦІНКИ КРЕДИТУ «П'ЯТЬ СІ» (FIVE CS)

1. Поясніть, що кредитори повинні зважити на ці фактори, щоб визначити, чи варто надавати кредит.
   - Кредитори аналізують усі ці п'ять характеристик, але деякі з них можуть мати більшу вагу, ніж інші, залежно від ситуації.

- Часом кредиторам доводиться розглядати суперечливу інформацію, перш ніж приймати рішення.
- Кредитні історії, включно з кредитним рейтингом позичальника, є одним із джерел інформації, яке найчастіше використовують кредитори.

В ЧОМУ ПОЛЯГАЄ РІЗНИЦЯ?

1. Поясніть, що кредитна історія особи та кредитний рейтинг взаємопов'язані, але надають різну інформацію, пов'язану з її кредитуванням.

2. Кредитна історія містить детальну інформацію про минулі та поточні рівні кредиту та заборгованості. Вона також містить історію платежів, прострочені платежі, поручительства, ідентифікаційні дані особи, коментарі тощо .

3. Кредитний рейтинг – це число, що вказує на кредитоспроможність, яке розраховується з використанням інформації з кредитної історії особи.

ВИЗНАЧЕННЯ КРЕДИТНОГО РЕЙТИНГУ

1. Підкресліть, що кредитний рейтинг є результатом аналізу всієї кредитної історії особи, який відтворюється однією цифрою. Це число використовується для визначення ризику, пов'язаного з наданням особі кредиту.

2. Поясніть студентам, що кредитні бали коливаються від 0 до 700. Оцінка понад 450 вважається хорошою, а оцінка 550 або більше вважається відмінною.
Середнє значення кредитного рейтингу по Україні – 397.

Як дізнатися свій кредитний рейтинг?

- на офіційному сайті Українського бюро кредитних історій www.ubki.ua у розділі «Приватним особам — Кредитний рейтинг»;
- у мобільному додатку «Кредитна історія»;
- у чат-боті «Кредитна історія УБКІ» у Telegram;
- в інтернет-банкінгу Приват24 («Мої рахунки — Кредитний рейтинг»);
- у мобільному додатку Приват24 («Сервіси — Послуги — Кредитний рейтинг»).

3. Опишіть п'ять елементів формули, яка використовується для визначення кредитного рейтингу:

- Історія платежів: дозволяє перевірити, чи платежі були зроблені вчасно, із запізненням або були пропущені
- Використання кредиту: порівнює суму використаного кредиту з доступною сумою на рахунку
- Тривалість кредитної історії: визначає скільки часу були відкриті кредитні рахунки
- Види кредиту: демонструють різноманітність видів кредиту, якими користується позичальник

- Нові кредитні рахунки: розкривають наявність кількох відкритих рахунків одночасно або за короткий проміжок часу

РІЗНИЙ ПІДХІД

Чи вірите ви, що до людей з кредитним рейтингом 400 балів і 700 балів ставитимуться по-різному у випадку, коли вони подадуть заявку на отримання кредиту на авто?

Відповіді будуть різними, але правильна відповідь - так. Людина з вищим балом, ймовірно, отримає нижчу ставку за кредитом.

Позичальники, які мають високий ризик несплати, можуть отримати меншу суму кредиту або нижчі кредитні ліміти та повинні платити вищу процентну ставку, ніж позичальники з низьким рівнем ризику.

КОМУ ПОГОДИТИ КРЕДИТ?

1. Попросіть студентів перейти до розділу «Кому погодити кредит?» зі сторінок для студентів.

2. Розпочніть обговорення того, як банки приймають рішення про схвалення кредитних заявок, аналізуючи заявників, описаних в робочих матеріалах.

3. Студентам пропонується уявити, що вони є членами кредитного комітету, що приймає рішення з приводу надання кредиту кожному окремому заявнику. Вони повинні задовольнити або відхилити заявки на кредит на авто.

4. Оцініть кожного претендента.

- **Які сильні та слабкі сторони кожного претендента?**
- **Оцініть кожного претендента за шкалою від 1 до 5, використовуючи «П’ять Сі» і даючи один бал за кожну позитивну якість.**
- **Чи зможе банк надати кредит Григорію?**
- **Чи зможе банк надати кредит Людмилі?**

5. Якщо студенти приймуть рішення на користь Людмили, повідомте їм, що її кредитний рейтинг становить 512. Запитайте, чи змінює її оцінка чиюсь думку про те, чи варто їй давати позику.

6. Нагадайте студентам, що кредитори стикаються з тими ж труднощами, що й вони під час запропонованого завдання; кредиторам часто доводиться приймати важкі рішення, використовуючи суперечливу інформацію.

Кредиторам потрібен справедливий і послідовний спосіб розгляду запитів на позику. Щоб бути успішними у своїй діяльності, кредиторам треба бути впевненими, що люди повернуть позику.

РОБОТА В ГРУПАХ (МОЖЕ РОЗГЛЯДАТИСЯ ЯК ДОДАТКОВЕ ЗАВДАННЯ В МЕЖАХ ДАНОЇ ТЕМИ): ЗАХИСТ КРЕДИТНИХ ДАНИХ

КРАДІЖКА ОСОБИСТИХ ДАНИХ

1. Проінформуйте студентів, що ще одним важливим ключем до хорошої кредитної історії та захисту їхніх грошей є захист особистої інформації.

2. Запитайте студентів, чи коли-небудь у них або членів їх сімей викрадали кредитну картку чи іншу інформацію.

3. Поясніть значення поняття «крадіжка особистих даних» та які негативні наслідники це може мати для кредитної історії особи.

Крадіжка особистих даних — це заволодіння конфіденційною інформацією шахрайським шляхом для подальшої наживи.

Крадіжка особистих даних є надто поширеною проблемою в період сучасної цифрової епохи. Злодій або інша особа, яка використовує ваші облікові записи шахрайським шляхом, може завдати серйозної шкоди вашому кредитному рейтингу.

ЗАПОБІГАННЯ КРАДІЖЦІ ОСОБИСТИХ ДАНИХ

Розкажіть студентам, поради щодо захисту від крадіжки особистих даних.

БУДЬТЕ РОЗУМНИМИ: ЗАХИСТІТЬ СЕБЕ ВІД КРАДІЖКИ ОСОБИСТИХ ДАНИХ

1. Обговоріть зі студентами наведені нижче заходи, які можна вжити, щоб запобігти крадіжці особистих даних. Попросіть студентів самостійно оцінити, чи можуть вони бути потенційною жертвою крадіжки особистих даних зважаючи на їх щоденні звички при роботі в Інтернеті.

- Будьте надійними: використовуйте надійні паролі для різних облікових записів і часто змінюйте їх.
- Будьте уважні: стежте за шахрайством і фішинговими листами. Перш ніж відповідати, перевірте URL-адреси.
- Будьте активними: щороку перевіряйте свою кредитну історію.
- Будьте пильні: перевіряйте свої банківські виписки та не пропускайте платежі.
- Будьте скритними: не розголошуйте особисту інформацію, особливо по телефону.
- Будьте в безпеці: використовуйте безпечні мережі та захистіть свій комп'ютер за допомогою антивірусних програм і брандмауерів.
- Будьте обережні: не відповідайте на опитування та не грайте в ігри, які потребують конфіденційної інформації.

ПІДГОТОВКА ПУБЛІЧНОЇ ЗАЯВИ

1. Попросіть студентів відкрити розділ «Робота в групах: Захист кредитних

даних» зі сторінок з завданнями для студентів.

2. Розділіть студентів на групи та доручіть їм підготувати публічну заяву про крадіжку особистих даних.

3. Надайте наступні інструкції студентам:
Ваша група повинна підготувати публічну заяву про крадіжку особистих даних тривалістю 60 секунд.

Публічна заява повинна бути цікавою, використовуйте музику, меми, реп, інші творчі техніки, або можна створити інфографіку.

4. Надайте студентам достатньо часу, щоб приготувати заяву та представити її в групі.

5. Зазначте, що будь-хто може стати жертвою крадіжки особистих даних. Щоб зберегти свої гроші та свій кредит у безпеці, вони повинні контролювати свої кредитні звіти та діяльність.

3 5 хвилин Підбиття підсумків: Щоб не помилитись кому надавати кредит, слід все спланувати завчасно

ЗАХИСТ КРЕДИТНИХ ДАНИХ

1. Поясніть, що кредитори переглядають кредитну історію особи, щоб прийняти рішення щодо схвалення запиту на кредит чи ні.

Як захистити свою кредитну історію і рейтинг?
Відповідь: Усвідомити як вона буде використана, регулярно перевіряти свій рейтинг, вживати активних заходів для покращення свого загального балу, аналізувати кредитні рішення, які приймаються, і прогнозувати те, як вони вплинуть на вашу історію і рейтинг. Варто приймати виважені рішення щодо надання особистої інформації.

2. Нагадайте студентам, що кредитний рейтинг враховує всю кредитну історію людини та підсумовується у вигляді числа від 0 до 700.

3. Скажіть студентам, що важливо знати «П’ять Сі» кредиту: спроможність, капітал, умови, заставу та характер.

ДІЙТЕ ШВИДКО

1. Наголосіть, що якщо студенти стануть жертвами крадіжки особистих даних, то вони повинні діяти швидко. Вони повинні негайно зв’язатися з кредиторами та повідомити їх про інцидент. Також необхідно повідомити про крадіжку в поліцію, що допоможе убезпечити кредитний рейтинг.

2. Запропонуйте студентам виконати Тест: Захист кредиту та кредитної інформації.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ІНВЕСТУВАННЯ В ПОРІВНЯННІ З ЗАОЩАДЖЕННЯМИ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти дізнаються про інвестування та як воно відрізняється від заощадження. Вони також дізнаються про те, як взаємозв'язок винагороди та ризику впливає на дохідність інвестиції та проведуть оцінку ризиків пов'язаних з окремими акціями.

СТУДЕНТИ:

- Навчаться розрізняти заощадження від інвестування
- Охарактеризують типи механізмів інвестування.
- Проведуть порівняння взаємозв'язку ризиків та винагород.
- Створять піраміду інвестицій, розміщаючи їх від малого ризику до великого ризику.
- Визначать компромісне співвідношення ризику та дохідності для заощаджень та інвестування.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

45 90

Підготовка 5-10 хв.	Завдання 1 35-40 хв.	Завдання 2 30-35 хв.	Підбиття підсумків 5 хв.

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Ознайомтеся з методичними рекомендаціями, онлайн-заняттям та завданнями для студентів
- Перегляньте презентацію, включивши її у слайд-шоу, щоб перевірити чи зміст відображається належним чином.
- Перегляньте наступні вебсайти:

Google

Нью-Йоркська фондова біржа: списки компаній

Nasdaq списки компаній

Сайт ETF фонду VT Vanguard, яка має частки в понад 8 тис компаній по усьому світу

Сюжет ICTV про інвестиції в акції американських компаній

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Інвестування в порівнянні з заощадженнями (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Тест: Інвестування в порівнянні з заощадженнями (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5-10 хвилин

Підготовка: Покрутіть рулетку

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Поясніть їм, що на занятті вони дізнаються про ризики та винагороди інвестування та що відрізняє інвестування від заощадження.

2. Перегляньте цілі заняття:
   - Розуміти різницю між заощадженями та інвестуванням
   - Охарактеризувати типи механізмів інвестування.
   - Провести порівняння взаємозв'язку ризиків та винагород.
   - Створити піраміду інвестицій, розміщаючи їх від малого ризику до великого ризику.
   - Визначити компромісне співвідношення ризику та дохідності для заощаджень та інвестування.

3. Попросіть студентів відкрити сторінки з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують сторінки з завданнями в електронному варіанті (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ЗАБЕРІТЬ АБО ЗАЛИШТЕ: ПЕРШИЙ ТУР

1. Запропонуйте студентам уявити себе учасниками в телегрі, яка має назву «Заберіть або залиште» (англ. «Take It or Leave It»)

2. Поясніть, що це шоу вимагає від них вибрати один з варіантів.

Варіант 1: Ви отримаєте готівку в сумі 1,500 $ зараз. Для цього вам не потрібно нічого робити.

Варіант 2: Покрутіть рулетку та отримайте можливість виграти 15,000$ готівкою (ймовірність виграшу - 50%)

3. Проголосуйте усією групою, щоб побачити скільки студентів виберуть один з варіантів.

4. Попросіть студентів пояснити, якому варіанту вони надали перевагу і чому.

Який варіант ви вибрали?
Відповіді будуть відрізнятися

Чому даний варіант був більш привабливий для вас аніж інший?
Відповіді будуть відрізнятися

ЗАБЕРІТЬ АБО ЗАЛИШТЕ: ДРУГИЙ ТУР

1. Запитайте студентів про їх вибір у відповідності з різним набором умов.

Варіант 1: Зараз Ви отримаєте готівку в сумі 1,500$. Для цього вам не потрібно нічого робити.

Варіант 2: Покрутіть рулетку та отримайте 50 відсотків виграшу у сумі 2,500 $ готівкою.

Зробили б ви інший вибір аніж останній раз? Чому?
Відповіді будуть відрізнятися. Деякі студенти ймовірно виберуть Варіант 1, тому що винагорода за ризик в Варіанті 2 не така велика. Нагадайте, що ризик однаковий в обох сценаріях.

ЗАБЕРІТЬ АБО ЗАЛИШТЕ: ТРЕТІЙ ТУР

Варіант 1. Ви отримуєте 1500 USD зараз

Варіант 2. Крутите рулетку і маєте 50% шанс виграти 10000 $(загадайте червоне чи чорне)
(Аналогічно попередньому варіанту, проте шанс виграти 1000 $ більш привабливий)

ЗНАЙДІТЬ ПРАВИЛЬНИЙ БАЛАНС

1. Поясніть, що коли мова заходить про заощадження та інвестування, більші винагороди приходять з вищими ризиками. Суть полягає у встановленні правильного балансу.
   - Кожен має різний рівень толерантності до ризику.
   - Чим нижчий ризик, тим менша винагорода.
   - Чим вищий ризик, тим вища винагорода.

2 35-40 хвилин
Дискусія: Інвестування в порівнянні з заощадженнями

ЩО ТАКЕ ІНВЕСТУВАННЯ?

1. Ознайомте студентів з поняттям «інвестування».

Інвестування — це вкладення капіталу з метою отримання доходу чи прибутку.

2. Запитайте студентів чому люди інвестують.

Що люди надіються отримати при інвестуванні своїх грошей?
Відповідь: Вони мають надію, що інвестиція з часом збільшить свою вартість, що дасть їм більше грошей в майбутньому.

3. Перегляньте поняття «заощадження».

Заощадження означає відкладати частину поточного доходу для майбутнього використання.

4. Запитайте студентів що краще - заощаджувати чи інвестувати?

Чи один з варіантів є важливішим за інший?
Відповідь: Як заощадження, так і інвестування є важливими. Заощадження сприяють зберіганню коштів у короткостроковій перспективі і їх можна використати для покриття неочікуваних майбутніх витрат. Інвестування краще підходить для довгострокові стратегії зберігання і накопичення коштів.

5. Нагадайте студентам, що заощадження та інвестування мають різні цілі.
- Люди заощаджують щоб мати гроші для використання в майбутньому. Наприклад, вони можуть заощадити кошти для придбання авто чи будинку.
- Люди інвестують для того щоб збільшити вартість своїх грошей. Наприклад, інвестор, який купує акції компанії чи нерухомість має надію продати таку інвестицію в майбутньому за більшу ціну.

6. Розкажіть студентам, що заощадження є менш ризикованим ніж інвестування, тому що гроші зберігаються в фінансових установах, таких як банк і є застраховані Фондом гарантування вкладів України.

РИЗИК ТА ВИНАГОРОДА

1. Поясніть, що ризик та винагорода мають тенденцію рухатись в тому самому напрямку.
- Якщо рівень ризику зростає, тоді зростає і можлива винагорода.
- Якщо рівень ризику зменшується, тоді зменшується і можлива винагорода.
- Зв'язок ризик-винагорода пояснює чому відсоткова ставка на депозитних рахунках є, як правило, низькою у порівнянні з іншими інструментами інвестування, а акції мають тенденцію бути більш прибутковими впродовж довгого строку.

2. Ознайомте студентів з поняттям «компроміс ризик-винагорода».
Компроміс “ризик-винагорода” означає, що інвестори, що готові втратити більше коштів мають можливість заробити вищий прибуток. Оскільки великі доходи зазвичай приходять з більшими ризиками, ця залежність на графіку представлена кривою лінією.

3. Поясніть, що студенти застосували компроміс повернення ризику коли приймали рішення залишити собі 1,500 $ чи ризикнути ними для отримання більшої суми. Компроміс змінений, коли дохідність за ризик змінена з 15,000 $ до 2,500$.

НОРМА ПРИБУТКУ

1. Ознайомте студентів з поняттям «норма прибутку».

Норма прибутку - це дохід від заощаджень або інвестицій, виражений у вигляді відсотка від початкових вкладень.
Наприклад: *Ви купили нерухомість вартістю 50 000 дол. США, і через рік продали її за 62 000 дол. США.*
*Норма прибутку = (62000-50000)/50000 *100% = 24% (це дохідність вашої інвестиції).*
Але наголосіть студентам, що ви в наведеному прикладі не враховували податки, які б ви мали заплатити з прибутку від продажу нерухомості.

2. Поясніть студентам, що компроміс повернення ризику також пояснює чому заощадження дають результат нижчої окупності, аніж інвестування.
- Заощадження є менш ризикованим, тому і дохідність нижча.

3. Запитайте студентів про Уоррена Баффетта.
Ви чули про Уоррена Баффета?
Відповіді будуть відрізнятися. Поясніть що Уоррен Баффет є відомим мільярдером, який почав інвестувати у віці 11 років і зараз володіє понад 64 мільярдами доларів. Він заробив гроші, купуючи та володіючи акціями впродовж довготривалого часу

Подивіться на динаміку акцій компанії Баффета
https://www.google.com/finance/quote/BRK.B:NYSE?hl=uk
обговоріть куди вкладає гроші ця компанія.

4. Поясніть, що ціни на акції постійно піднімаються та опускаються, коли інвестори купують чи продають акції.
- Звичайно, що ви б хотіли спостерігати за тенденцією поступового росту ваших акцій у довгостроковій перспективі. Це можна забезпечити інвестуючи розсудливо та дотримуючись довгострокового плану.

5. Повідомте студентам, що купівля на довготривалий термін зменшує, але не виключає ризик інвестування в акції.

6. Використовуючи презентацію поговоріть зі студентами про інфляцію, про те чому потрібно інвестувати та куди?

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ
1. Поясніть, що є декілька різних типів інвестування, зокрема цінні папери (акції, чи облігації), інвестиційні фонди та нерухомість.

2. Ознайомте студентів з наступними інвестиційними термінами.
Облігації: борговий цінний папір, що являє собою зобов'язання повернути позичені кошти кредитору з фіксованою ставкою доходу в обумовлений час.

Коли ви купляєте облігації, ви фактично позичаєте ваші гроші емітенту, тобто установі, що їх випустила (корпорації/уряду/органам місцевого самоврядування), під певну фіксовану відсоткову ставку на визначений

термін.

АКЦІЇ: ЧАСТКА (ДОЛЯ) У ВЛАСНОСТІ КОРПОРАЦІЇ (БІЗНЕСУ)

- Купуючи акції підприємства (акціонерного товариства) інвестор стає його співвласником, і очікує, що це підприємство буде успішно розвиватись, і в майбутнього його вартість, а отже і вартість акцій зростатиме.
- Вигоду від придбання акцій інвестор отримує, якщо він продасть акції в майбутньому за вищою ціною ніж купив (таке можливе, якщо бізнес успішно зростатиме); або якщо інвестор не продаватиме акції – то дивіденди.
- Дивіденди – частина прибутку, яку акціонерне товариство після сплати податки ділить між акціонерами (власниками акцій) пропорційно тій кількості акцій, якими володіє кожен інвестор (акціонер).

Інвестиційні фонди (в Україні вони мають назву - інститути спільного інвестування, і бувають корпоративні та пайові)
Для фізичних осіб найбільш доступними є пайові інвестиційні фонди!
Пайовий інвестиційний фонд: інвестиційний фонд, активи якого належать інвесторам на правах спільної часткової власності, та перебувають в управлінні компанії з управління активами (КУА) і враховуються окремо від результатів її господарської діяльності.

- Інвестори можуть вкласти гроші в інвестиційний фонд купивши пай у цьому фонді (акцію, чи відповідно до українського законодавства – інвестиційний сертифікат), а фонд, залучивши кошти таких дрібних інвесторів, закупляє багато цінних паперів різних компаній (акції чи облігацій, або ж їх комбінацію). Інвестори вкладають кошти в інвестиційні фонди тому що це:
  - Зручний та легкий спосіб інвестування.
  - Це в деякій мірі менш ризиковано, тому що вони мають диверсифіковані портфелі акцій та облігацій.
  - Ризик знецінення вкладень у фонд нижчий, ніж від самостійного інвестування, адже велика сукупність акцій, якою володіє інвестиційний фонд забезпечує незначну зміну у вартості інвестицій, навіть якщо окремі акції підприємств знижуються у ціні.

ETF (Exchange traded fund) – пайовий інвестиційний фонд паї якого торгуються на біржі (https://simeinyi-budzhet.ua/investments/etf/).
Фактично, такий ETF є готовим інвестиційним портфелем. ETF-и можуть у свій портфель купляти цінні папери (акції, облігації), нафту, золото, нерухомість і навіть певні товари. Найбільш популярні для дрібних інвесторів фонди, які складають свій портфель наслідуючи один з відомих біржових індексів (тобто купляють акції, які входять у розрахунок індексу). Якщо, наприклад, якийсь фонд володіє акціями 10 найбільших компаній США, а інвестор купує активи цього фонду, він побічно стає власником цінних паперів кожного з цих емітентів. І якщо вартість цих акцій зростає на ринку, то і вартість паю, який придбав інвестор ставши учасником фонду теж зростає.

Ліквідність: можливість швидкого переводу активу в готівку без істотної втрати його вартості.

- Гроші є найбільш ліквідними активами.
- Банківські депозити за вимогою є високоліквідними активами, оскільки можуть бути переведені в готівку за вимогою клієнта.
- Акції та облігації є ліквідні інвестиції. Вони конвертуються в готівку відносно швидко (в лічені дні) та легко.
- Для порівняння, нерухомість не розглядається як високо ліквідна інвестиція, оскільки продаж нерухомості може зайняти довгий період часу.

ПОРІВНЯННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ІНВЕСТИЦІЙ

1. Порівняйте та протиставте види інвестицій разом із студентами.

Як акції, облігації та інвестиційні фонди відрізняються один від одного?

Відповіді: Акції відображають власність в корпорації. Облігації відображають борг корпорації. Облігації виплачують відсотки інвесторам. Акції цього не роблять, але інвестор може отримати дохід від їхнього продажу, якщо вони виросли у ціні протягом певного періоду часу (може й бути протилежна ситуація - інвестор зазнає збитку, якщо вартість акцій знизилася у порівнянні з тою, що була на момент купівлі). Інвестиційні фонди містять в собі акції, облігації або комбінацію з двох і більше активів (на приклад золото, нерухомість, іноземні валюти тощо). Інвестиційні фонди можуть бути менш ризикованими, тому що об'єднують в спільний фонд велику кількість акцій, облігацій в єдину інвестицію, в якій ризик розділений серед різних фінансових активів.

РИЗИК ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ПІРАМІДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ВИНАГОРОДИ

1. Поясніть, що взаємозалежність між ризиком та винагородою може розглядатися як піраміда.

Чому інвестиції з малим ризиком та малою винагородою знаходяться в основі піраміди?

Відповідь: Щоб захиститися від великих фінансових втрат, інвестори створюють стабільний фундамент в основі піраміди. Інвестори зазвичай мають велику кількість таких менш ризикованих інвестицій.

Чому інвестиції з великим ризиком знаходяться на вершині?

Відповідь: Знову ж таки, щоб захистити себе від великих фінансових втрат. Винахідливі інвестори не хочуть мати багато високоризикових інвестицій, тому що це робить їх уразливими до фінансових втрат. Коли інвестори мають достатньо інвестицій з малим та середнім ризиком, вони зазвичай роблять незначну кількість інвестицій з великим ризиком.

ПІРАМІДА ВИНАГОРОДИ

1. Попросіть студентів відкрити розділ «Піраміди винагороди» зі сторінок з завданнями та перегляньте вказівки.

2. За бажанням, розділіть студентів на чотири групи для виконання запропонованого завдання.

3. Виділіть студентам достатньо часу для заповнення кожного рівня. Попросіть одну групу описати що вони записали на даному рівні та зробіть паузу для перегляду правильних відповідей з усім класом.

4. Нагадайте студентам, що немає захисту на інвестиції.
- Якщо інвестиція втрачає свою вартість, інвестор втрачає гроші.
- Так як інвестиції характеризуються підвищеним ризиком, їхня дохідність має тенденцію бути більшою з часом.
- Інвестори загалом готові прийняти більший ризик в обмін на більшу дохідність.

3 30-35 хвилин
Дослідження: Привабливі акції

РОЗУМІННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІНИ АКЦІЇ

1. Повідомте студентам, що при підготовці відбору акцій в наступному завданні, їм потрібно зрозуміти як читати щоденні зведення про акції на фондовому ринку.

2. Проведіть студентів через кожну складову частину типового короткого щоденного зведення.

3. Запропонуйте студентам спробувати розпізнати різні частини зведення, перш ніж представите відповіді.
- Назва компанії
- Тикер або тикерна назва компанії
  (1) Тикер отримав таку назву від старих біржових телеграфних апаратів, що використовувалися з середини 1800 для того, щоб повідомляти про ціни на акції в реальному часі.
  (2) Інформація про акції все ще надається в стилі телеграфних стрічок, що з'являється повздовж у нижній частині цифрових екранів.
- Індекс, за яким акція внесена в список, в цьому випадку це Nasdaq GS / Насдак (з великою капіталізацією)
- Опція «добавити цю акцію до індивідуального списку для спостереження за акціями», щоб мати можливість відслідковувати їх миттєво
- Поточна ціна за акцію на біржі
- Зміна ціни вверх ↑чи вниз ↓ від курсу акцій на відкритті торгів цього дня
- Зміна відсотків від курсу акцій при відкритті
- Час поточної запропонованої ціни (Зверніть увагу, що в цьому прикладі наданий курс акцій є приближений до торгів для даного дня)
- Призначена ціна до офіційного відкриття торгів
- Відсотки піднімаються чи понижаються від попереднього дня

закриття
- Час котирування ціни перед відкриттям

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТУ ВІДСТЕЖЕННЯ АКЦІЙ

1. Попросіть студентів відкрити розділ «Використання онлайн-інструменту відстеження акцій» на сторінках з завданнями для студентів.

2. Спрямуйте студентів на вебсторінку Google Фінанси за посиланням https://www.google.com/finance/?hl=uk , далі студенти повинні через меню пошуку, що знаходиться у верхній частині вебсторінки, ввести для пошуку Netflix, Inc.

3. Зверніть увагу студентів на статистику, історичні дані, профіль та фінансові таблиці.

4. Попросіть студентів визначити місце знаходження наступної інформації.
Про компанію, коли вона заснована, де її головний офіс
Динаміка акцій з початку року (YTD) і з початку року

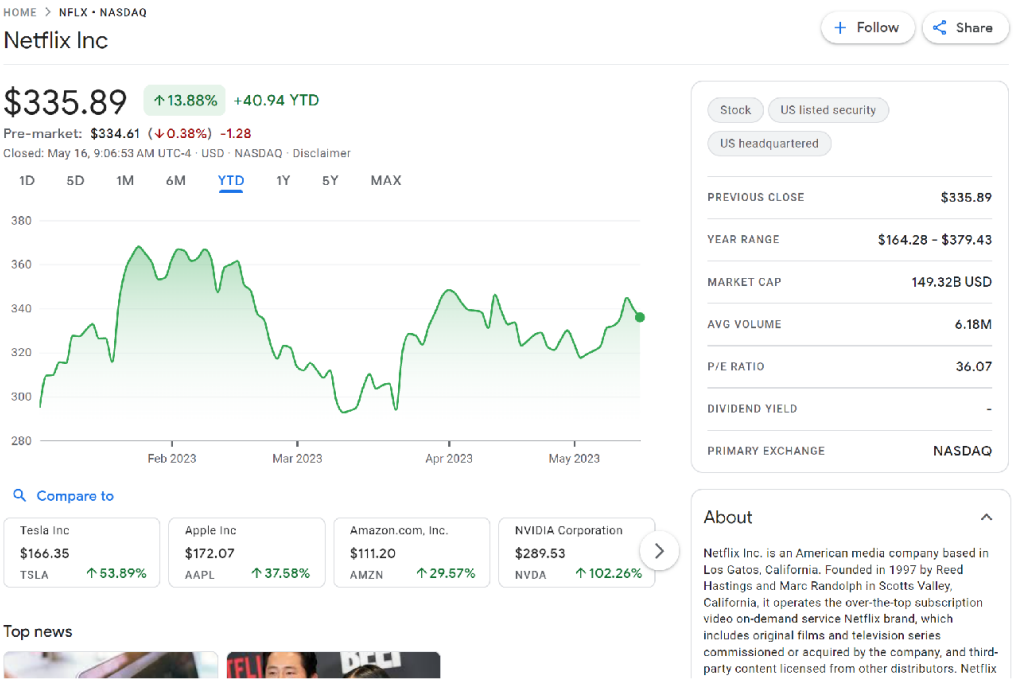

Основні фінансові показники компаній

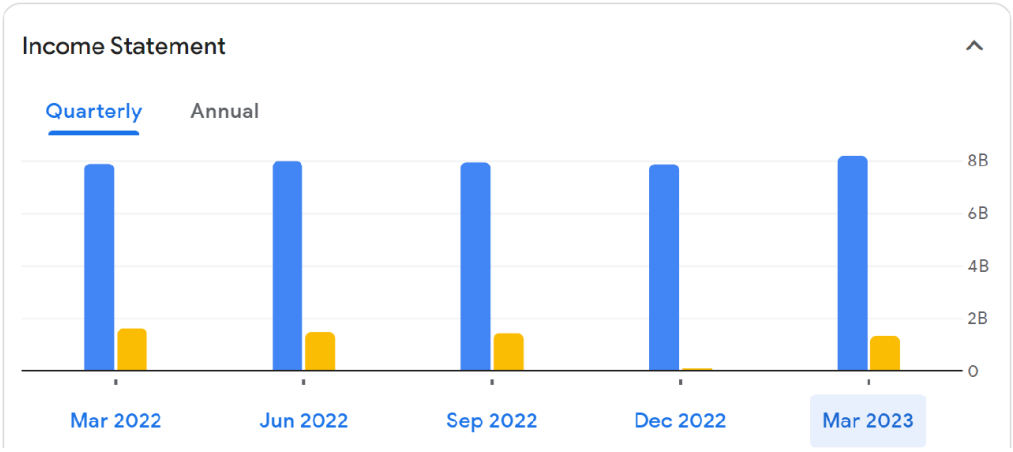

● Revenue ● Net income

(USD)	MAR 2023 ⓘ	Y/Y CHANGE
Revenue	8.16B	↑3.73%
Operating expense	1.64B	↑1.99%
Net income	1.31B	↓-18.30%
Net profit margin	15.99	↓-21.23%
Earnings per share	2.88	↓-18.41%
EBITDA	1.80B	↓-11.81%
Effective tax rate	11.15%	—

5. Далі, студенти повинні провести дослідження трьох компаній, які їх цікавлять.

6. Запропонуйте студентам знайти кожну акцію, використовуючи меню «Пошук» на вебсторінці https://www.google.com/finance/?hl=uk

7. Якщо у вас є достатньо часу, ви можете попросити студентів підготувати коротку презентацію про акцію, яка їм найбільше подобається, та поділитися цією інформацією у невеликих групах.

ОБМІРКУЙТЕ

1. Запитайте студентів про ризик, який існує при купівлі індивідуальних акцій.

Враховуючи те, що ви мали можливість спостерігати, здійснюючи пошук трьох варіантів акцій, дайте відповідь на запитання. Чому купівля акцій пов'язана з більшим ризиком, аніж відкриття депозитного рахунку?
Відповіді будуть відрізнятися. На депозитному рахунку гарантується безпека коштів від втрати від Фонду гарантування вкладів в межах визначеної державої суми. Ціна акцій може знизитися (або піднятися) у будь-який момент, що призведе до втрати (або заробітку) грошей, якщо ви продасте акції у слушний час.

2. Нагадайте студентам, що можна зменшити інвестиційні ризики шляхом володіння акціями впродовж тривалого терміну та купуючи акції через пайові інвестиційні фонди, які володіють сотнями, часом тисячами акцій одразу, а не окремо.

РОЗУМІННЯ ПРОЦЕСУ ІНВЕСТУВАННЯ

1. Узагальніть вивчений матеріал. Нагадайте студентам, що акції є таким собі сертифікатом, що свідчить про частку власності у корпорації.

2. Нагадайте студентам про компроміс ризику та винагороди. Інвестиції з великим ризиком можуть дати можливість отримати більшу винагороду, але водночас можуть призвести до великих втрат; інвестиції з малим ризиком надають меншу винагороду.

ОБМІРКУЙТЕ

1. Запропонуйте студентам подумати про інвестиційні тенденції впродовж життя.

Чому молоді інвестори інколи більш охочі купувати інвестиції з великим ризиком, аніж інвестори, що є старшими по віку?

Відповідь: Молоді інвестори мають більше часу, щоб компенсувати втрати. Досвідчені інвестори ближчі до виходу на пенсію і мають менше часу відшкодувати збитки.

2. Поінформуйте студентів, що інвестиційні компанії (брокери) у роботі зі своїми клієнтами дотримуються згаданої стратегії.

3. Запропонуйте студентам пройти Тест: Інвестування в порівнянні з заощадженнями.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ДОВГОСТРОКОВІ ІНВЕСТИЦІЇ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

Студенти ознайомляться з фінансовим плануванням та різними ризиками, пов'язаними з фінансовим плануванням. Студенти використають ризик та інші фінансові критерії у прийнятті рішень щодо інвестиції.

СТУДЕНТИ:

- Визначать ключові елементи фінансового планування
- Опишуть ризики, пов'язані з довгостроковим фінансовим плануванням
- Застосують критерії ризику при виборі та розробці фінансового плану
- Дізнаються про суть і механізм роботи недержавних пенсійних фондів

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

45 | 90

Підготовка	Завдання 1	Підбиття підсумків
5-10 хв.	25-35 хв.	5 хв.

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Ознайомтеся з методичними рекомендаціями, онлайн-заняттям, тестом та завданнями для студентів
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.
- Перегляньте наступні відео матеріали:

1 хв про ETF та як купити багато акцій одразу. Науковий підхід. Семен Наркевич

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Довгострокові інвестиції (рекомендовано доступ до електронної версії)

- Тест: Довгострокові інвестиції (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5-10 хвилин
Підготовка: З думкою про майбутнє

ЦІЛІ
Привітайте студентів в аудиторії. Повідомте їм, що на занятті вони дізнаються про фінансове планування, ризики та будуть мати можливість скласти рекомендації для інвестування.

2. Перегляньте цілі для заняття
- Визначити ключові елементи фінансового планування
- Описати ризики, пов'язані з фінансовим плануванням на
- довготривалий термін
- Застосувати критерії ризику при виборі та розробці фінансового плану

3. Попросіть студентів відкрити сторінки з завданнями для студентів.
- Якщо вони використовують електронний варіант сторінок з завданнями (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
- Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ПРИГОТУЙТЕСЬ
1. Попросіть студентів подумати про майбутній вихід на пенсію.
Чим би ви хотіли займатися, коли вийдете на пенсію?
Відповіді будуть відрізнятися

2. Скажіть студентам, що однією з найважливіших речей, яку вони можуть зробити для підготовки до виходу на пенсію, це довгострокові інвестиції.
- Чим раніше вони почнуть інвестувати, тим більше у них буде часу накопичити пенсійні заощадження, що надасть їм можливість проводити час займаючись справами, які їм до вподоби.

2 25-35 хвилин
Дискусія: Фінансове планування

СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУ
1. Запитайте студентів, що їм потрібно враховувати у створенні фінансового плану.

Які важливі елементи вам слід враховувати, складаючи фінансовий план?
Відповіді будуть відрізнятися

2. Поясніть студентам, що їм варто було б розглянути п’ять сфер: поточна ситуація з фінансами, цілі інвестування та цілі заощадження коштів, цілі щодо виходу на пенсію, плани щодо сплати податків, страхування.

3. Ознайомтеся з кожним з шести елементів фінансового планування.

- **Поточна ситуація з фінансами:**
  - Визначте ваш власний капітал, додаючи вартість всього, що є у вас у власності та віднімаючи все, що ви заборгували.
  - Також врахуйте загальну суму готівки, що надходить до вас та віднімітьзагальні витрати, які ви повинні сплатити.
  - Використайте отримані результати для складання реалістичного плану для створення фінансового плану, що сприятиме досягненню ваших цілей.
- **Цілі інвестування та цілі заощадження коштів:**
  - Встановіть довгострокові та короткострокові фінансові цілі для формування бачення того, до чого ви йдете і як інвестування і заощадження коштів допоможе вам реалізувати ці цілі.
  - Сформуйте реалістичне розуміння того, скільки часу вам потрібно для досягнення ваших цілей.
- **Цілі щодо виходу на пенсію:**
  - Обміркуйте коли ви хочете вийти на пенсію та скільки грошей потрібно для того, щоб ваша ціль стала реальною.
  - Пам’ятайте, що якщо ви перестанете працювати, вам потрібно буде покладатися на гроші, що ви заощадили чи інвестували впродовж багатьох років, щоб задовольнити ваші щоденні витрати.
- **Плани щодо сплати податків (мінімізація податків):**
  - Дізнайтесь про різноманітні податкові знижки, що надаються урядом.
  - Зрозумійте які є знижки та застосовуйте їх для зменшення податків, які ви сплачуєте зараз та будете сплачувати впродовж довгого терміну.
- **Страхування:**
  - Розгляньте питання купівлі страхового полісу для фінансового захисту.
  - Розгляньте різні види страхового захисту, що є в наявності, включаючи страхування здоров’я, на випадок непрацездатності, нерухомості, (цивільної) відповідальності, автомобіля, на випадок довготривалого догляду та смерті.

ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

1. Повідомте студентам, що навіть за умови хорошого фінансового планування, вони можуть зіткнутися з різними видами ризиків на їхньому шляху до досягнення фінансових цілей.

Розмірковуючи про майбутнє, які види ризиків могли б перешкодити вам у досягненні ваших фінансових цілей?
Відповіді будуть відрізнятися. Студенти можуть згадати про втрату роботи, стрімку інфляцію (знецінення національної грошової одиниці), неочікувані витрати, невірний розрахунок суми грошей, яку вони

заробляють на інвестиціях чи необхідні речі на пенсії.

2. Повідомте студентам, що є декілька видів ризиків, які могли б впливати на інвестиції впродовж довгого терміну. Вони включають:

- Ринковий ризик
- Ризик ліквідності
- Ризик інфляції
- Ризик довголіття

3. Ознайомте студентів з визначенням «ринковий ризик»
Ринковий ризик - це ризик, коли вартість інвестицій може знизитися в результаті негативного впливу економічної події, природної катастрофи, політичного заворушення, терористичної атаки чи зміни відсоткової ставки, що стає причиною спаду на ринку.

4. Задайте студентам наступне питання.
Пригадайте терористичний акт в США 11 вересня 2001 року. Як вважаєте чи відкрився фондовий ринок 11 вересня 2001?
Відповідь: Ні. Ринок залишався закритий до 17 вересня 2001. Фондова біржа залишалася закритою в ці дні з метою зменшення збитків, спричинених інвесторами.

5. Поясніть, що ринковий ризик не можна передбачити, як наприклад у випадку терористичної атаки в 2001 році, тому немає способу запобігти втраті, спричиненій ринковим ризиком.

- Найкраще, що може зробити інвестор, це диверсифікувати або інвестувати гроші в різні види інвестицій, зокрема акції, облігації, нерухомість, золото та інвестиційні фонди.

6. Ознайомте студентів з визначенням «ризик ліквідності»
Ризик ліквідності - це ризик, коли інвестор буде не в змозі виконати фінансові зобов'язання. Наприклад, цей ризик настає, коли банк не може виплатити депозити своїм клієнтам у встановлений депозитним договором термін.

Чому варто розглянути ліквідність перед тим як ви інвестуватимете кошти?
Відповіді будуть відрізнятися. Інвесторам варто розглядати питання ліквідності, перш ніж інвестувати, щоб не потрапити в ситуацію, коли вони не зможуть перевести свої інвестиції в готівку або коли вони отримають менше, ніж вони планували.

7. Наведіть приклад ризику ліквідності:
Припустимо, що інвестор Тарас купує орендований будинок. Декілька років потому, він втрачає роботу та змушений продати будинок з метою покриття своїх поточних витрат. Процес пошуку покупців та продажу будинку зайняв 6 місяців. Протягом цього часу, Тарас накопичив борги, оскільки не встигав вчасно сплачувати свої рахунки через те, що він не отримував доходи від роботи.

Інвесторам варто бути передбачливими, коли вони вкладають гроші в інвестиції з великим ризиком. Дуже складно продати такі інвестиції швидко (або вигідно), якщо їм потрібно отримати швидко гроші з таких інвестицій.

8. Ознайомте студентів з поняттями «інфляція» та «ризик інфляції»
Інфляція - це головним чином загальний ріст цін.

Ризик інфляції - це ризик того, що інвестиція буде менш цінна в майбутньому через інфляцію.

9. Наведіть приклад ризику інфляції.
Припустимо, ви інвестували 1,000 доларів в інвестиційний фонд облігацій під процентну ставку 10 відсотків річних. Рівень інфляції становить 4 відсотки.

Інвестиційний фонд зараховує ваші 100 доларів (1,000 $ x 10%) доходу на ваш рахунок. Однак, в результаті інфляції, яка становить 4 відсотки, все коштує дорожче, тому ваші 100 доларів реально коштують лише 96 доларів. Іншими словами, ви не зможете купити стільки, як раніше, тому що ціни стали вищі.

10. За необхідності, наведіть ще один приклад.
Припустимо, що до інфляції ви могли придбати яйця по 5 гривень за штуку. Якщо ви витратили 100 гривень, ви придбали 20 яєць. Тепер, у результаті інфляції, що становить 4 відсотки, яйця коштують більше. Якщо ви захочете купити 20 яєць, то вам необхідно буде уже заплатити 104 гривні замість 100.

Якщо ви заплатите 100 гривень за яйця, то ви отримаєте лише 19 яєць замість 20. Чому? Інфляція стала причиною зростання цін, отже, тепер вам необхідно більше грошей, щоб купити таку ж кількість яєць.

11. Поясніть, що необхідно враховувати інфляцію у довготривалих інвестиціях.

12. Ознайомте студентів з поняттям «ризик довголіття».
Ризик довголіття - це ризик пережити свої заощадження на пенсію та інвестиції.

13. Повідомте студентам, що ризик довголіття є реальною проблемою, оскільки люди живуть довше.

- В 1920-тих роках, середня тривалість життя становила близько 51 року.
- Сьогодні, середня тривалість життя у світі становить близько 78 років.

ВАЖЛИВІ ЕЛЕМЕНТИ

1. Наголосіть на важливості створення міцного фінансового плану для

того, щоб мінімізувати ризик та забезпечити майбутні потреби.

2. Перегляньте важливі елементи, які варто враховувати в процесі складання фінансового плану.

ОЗНАЙОМТЕСЬ З ВАШИМ ТИПОМ РИЗИКУ

1. Студенти повинні виконати онлайн-вправи з декількома варіантами відповідей та на встановлення відповідності.

Розкажіть студентам, що одним із способів довгострокового інвестування, з досить низьким рівнем ризику є вкладення у недержавні пенсійні фонди:

Недержавні пенсійні фонди (НПФ) в Україні почали активно розвиватися після ухвалення Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" у 2003 році. Їх мета – забезпечення додаткового пенсійного доходу громадян шляхом добровільного накопичення коштів учасниками фондів.

Механізм роботи НПФ наступний:

- Громадяни та роботодавці роблять внески для накопичення пенсійних заощаджень
- НПФ наймає компанію з управління активами, яка займається інвестуванням накопичених коштів. Кошти вкладаються в фінансові інструменти (акції, облігації, депозити тощо) для їх збереження та примноження. Але, є певні законодавчі обмеження, які не дозволяють пенсійним фондам інвестувати кошти у дуже ризикові активи, щоб вберегти накопичення громадян від значних інвестиційних втрат
- Після досягнення пенсійного віку учасникам НПФ виплачуються накопичені кошти з інвестиційним доходом

ДОСЛІДЖЕННЯ: ПРИЙНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ.

Доручіть студентам відкрити робочі зошити та виконати завдання. Обговоріть результати дослідження! Важливо, щоб студенти висловили власні думки щодо доцільності накопичувати кошти на пенсію!

3 5 хвилин
Підбиття підсумків: Ніколи не зарано

1. Скажіть студентам, що інвестиції є завжди предметом ризику.

2. Нагадайте студентам, що є чотири види ризиків, які могли б становити загрозу їхнім пенсійним планам: ринковий ризик, ризик ліквідності, ризик інфляції та ризик довголіття.

3. Допоможіть студентам зрозуміти, що фінансове планування слід починати як тільки вони отримують першу постійну роботу. Заохотьте їх не вагатися.

4. Запропонуйте студентам пройти Тест: Довгострокові інвестиції.

5. Запропонуйте студентам переглянути фільм «Як поводитися з грошима» (»Get smart with money») Офіційний трейлер фільму - https://www.youtube.com/watch?v=pJeQAhaRW80

4.3.Ризики та відповідальність. Викладач

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: РИЗИКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На занятті студенти вивчають ризик та його роль в страхуванні. Вони дізнаються про різницю між страховими та не страховими ризиками. Студенти також ідентифікують стратегії управління ризиками.

СТУДЕНТИ:

- Визначать ризики в житті та дізнаються як захиститися від наслідків ризику.
- Проведуть дослідження категорій специфічних ризиків, з якими вони можуть зіткнутися.
- Проаналізують способи мінімізації таких ризиків.
- Прорахують вірогідність виникнення таких ризиків.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

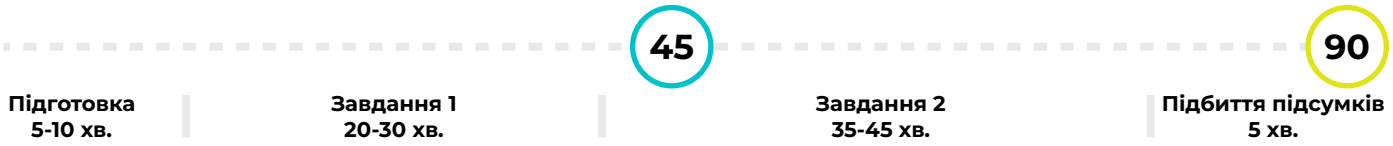

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Ознайомтеся з методичними рекомендаціями, онлайн-заняттям, тестом та матеріалами для студентів.
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Ризики та відповідальність (рекомендовано доступ до електронної версії)
  - Онлайн-заняття: Ризики та відповідальність (доступне в онлайн-курсі або за посиланням)

- Тест: Ризики та відповідальність (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1

5-10 хвилин

Підготовка: Застрахуйтесь

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Розкажіть їм, що на занятті вони дізнаються про ризики та як ними управляти.

2. Перегляньте цілі заняття.
   - Визначити ризики в житті та дізнатися як захиститися від наслідків ризику.
   - Провести дослідження категорій специфічних ризиків, з якими вони можуть зіткнутися.
   - Проаналізувати способи мінімізації таких ризиків.
   - Прорахувати вірогідність виникнення таких ризиків.

3. Попросіть студентів відкрити сторінки з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують електронний варіант сторінок з завданнями (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ЗАГАДКА: ХТО Я?

1. Попросіть одного зі студентів прочитати підказки.
   - Люди, які мене купують, ніколи не хочуть мене використовувати.
   - Люди відчувають себе надзвичайно щасливими, якщо мають мене тоді, коли вони страшенно засмучені, бо потребують мене.

2. Запитайте студентів що описують ці підказки.
Хто я?
Відповідь: Страхування

3. Попросіть студентів обмірковувати наступне питання:
Чому важливо мати договір страхування?
Відповіді будуть різними. Страхування захищає важливі речі, такі як будинок, виплачуючи власнику гроші, якщо названі речі пошкоджені чи зруйновані.

ПРИГОТУЙТЕСЬ

1. Поясніть студентам, що в першому завданні вони дізнаються більше про ризики, відповідальність та страхування.

2 20-30 хвилин

Дискусія: Ризик та відповідальність

ЩО ТАКЕ СТРАХУВАННЯ?

1. Дайте визначення що таке страхування

Страхування — одна з форм охорони майнових й особистих інтересів застрахованих, які сплачують внески до страхових компаній і дістають відшкодування втрат, що виникають унаслідок настання страхових випадків.

2. Запитайте, хто зі студентів бажає перефразувати поняття своїми словами.

3. Зазначте, що як приватні, так і державні страхові компанії можуть надати послуги страхування. Проте, в Україні сьогодні усі страхові компанії є приватними.

4. Попросіть студентів провести дослідження онлайн та знайти приклади страхування, що надане приватною страховою компанією.

- Запропонуйте студентам поділитися інформацією, яку вони знайшли.
- Приклади можуть включати здоров'я, авто, життя та майно.

ЩО ЛЮДИ РОБИЛИ ДО ПОЯВИ СТРАХУВАННЯ?

1. Поясніть, що страхування не завжди було доступним, тому люди мусили шукати інші способи, щоб допомогти собі, коли справи йшли геть погано.

Як ви думаєте, що люди робили до появи страхування?

Відповідь: У часи, коли не існувало страхування, коли нещастя вражало сім'ю, члени громади надавали допомогу. Якщо ваша стайня згоріла вщент і ви втратили всіх своїх корів, ваші сусіди приходили на допомогу та відбудовували стайню і забезпечували вас достатньою кількістю худоби, щоб завести інше стадо. В інтересах кожного було підключитися та допомогти у такій справі.

2. Нагадайте студентам, що ситуація, коли члени громади допомагають у важких моментах життя, все ще має місце і сьогодні, але існують певні обмеження.

На вашу думку, що створює такі обмеження сьогодні?

Відповідь: Сьогоднішні громади не мають таких сильних зв'язків між членами громади. Люди не настільки залежні один від одного, так як це було в минулому. Для громади немає змісту відновлювати цінні предмети розкоші, придбані людьми.

ЯК ПОЧИНАЛОСЬ СТРАХУВАННЯ

1. Розкажіть, що перша страхова компанія була заснована в Лондоні

в 1668 році для боротьби з пожежами.

Спершу страхові компанії займались допомогою у ліквідації лиха, а не матеріальною компенсацією збитків. На приклад, якщо в Лондоні горів дім клієнта, то вона присилала людей та вози з водою і піском, щоб гасити пожежу, але не будинок сусіда поруч. Якщо інша компанія застрахувала будинок, що палав у вогні, страхова компанія залишала його горіти. Зрештою міста почали боротися з пожежами, забираючи роботу у страхових компаній.

Цікавий факт: в 1752 році, Бенджамін Франклін заснував страхову компанію (The Philadelphia Contributorship), яка досі існує і сьогодні. Компанія надавала послуги зі страхування від пожежі клієнтам, але страхували лише будинки та інші будівлі, які чітко слідували нормам будівництва.

ОЩАДЛИВО ЧИ НЕРОЗСУДЛИВО #1

1. Скажіть студентам, що ви представите їм декілька сценаріїв. В кожному окремому випадку ви хочете, щоб вони вирішили, чи людина ощадлива чи нерозсудлива.

2. Попросіть когось зі студентів, хто бажає, прочитати вголос перший сценарій.

Чи є рішення не брати страховку на автомобіль ощадливим чи нерозсудливим?

Відповідь: нерозсудливе. Багатьом дорожньо-транспортним пригодам дійсно можна запобігти, однак деяким неможливо. Це нерозсудливо (та незаконно) керувати автомобілем без страховки (страхування цивільно-правової відповідальності водія).

ОЩАДЛИВО ЧИ НЕРОЗСУДЛИВО #2

1. Попросіть іншого студента, що зголоситься, прочитати вголос наступний сценарій.

Чи є рішення відмовитися від медичного страхування дитини нерозсудливим?

Відповідь: нерозсудливим. Діти часто хворіють і потребують турботливого медичного догляду в моменти поганого самопочуття. Батьки будуть почуватимуться більш впевнено, якщо зможуть користуватися послугами приватної медичної установи, коли їхня дитина захворіє.

ОЩАДЛИВО ЧИ НЕРОЗСУДЛИВО #3

1. Попросіть ще одного студента прочитати вголос третій сценарій.

Чи є рішення не купувати страховку від повені для будинку в низині (низинна територія, де можлива повінь) ощадливим и нерозсудливим?

Відповідь: нерозсудливим. В районах, де зазвичай буває повінь, власник іпотеки може вимагати страхування від повені. Навіть, якщо страхування

від повені не вимагається, це може бути гарною ідеєю.

ОБМІРКУЙТЕ

Федеральний закон США вимагає, щоб майже всі дорослі мали страхування здоров'я. Винятком є люди з дуже низьким рівнем доходів, корінні американці та особи, які проживають поза межами Сполучених Штатів. Оскільки медицина є дуже дорогою, то фінансові витрати на лікування серйозних хвороб чи травм можуть дуже швидко призвести до банкрутства сім'ї.

1. Запитайте студентів чи вони погоджуються з таким твердженням. **Страхування є важливим, оскільки краще заплатити невелику суму коштів зараз, аніж ризикувати, що одного дня доведеться сплатити набагато більше.**

3 35-45 хвилин
Дослідження: Піти на ризик чи ні

1. Дайте визначення поняттю «ризик».
Ризик – це ймовірність можливої небажаної втрати чого-небудь при поганому збігу обставин.

2. Запитайте студентів, що могло б піти не так по дорозі до школи.
Відповіді можуть відрізнятися, однак можливі варіанти будуть наступними: проспали зранку та запізнилися на автобус, забули підручники або домашню роботу, мали неприємний випадок вдома або потрапили в аварію по дорозі до школи, впали на коридорі.

3. Зверніть увагу на те, що існує певний ризик у всьому, що ми робимо. Дуже важливо розпізнати такі ризики та навчитися ними керувати.

ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ

1. Перегляньте наступні три сценарії зі студентами.
   - Водій в'їжджає в дерево, під час розмови по мобільному телефону за кермом.
   - Клієнт послизнувся на мокрій підлозі та зламав руку.
     Торнадо руйнує будинок під час шторму.

Чим наведені сценарії схожі між собою та чим вони відрізняються?
Відповідь: Вони схожі тим, що всі три мають результат пошкодження – авто, клієнт та будинок. Вони відрізняються видом ризику – перші два є контрольовані, тоді як третій - не є контрольованим.

2. Поясніть, що є багато способів запобігти збиткам таким, які описані в трьох сценаріях.
   - Уникайте ризику: В першому сценарії, нещасний випадок не стався

б, якби водій не розмовляв би по телефону під час керування машиною.
- Мінімізуйте ризик: В другому сценарії, клієнт не впав би, якби підлога не булав мокрою.
- Передача ризику. В третьому сценарії, шкоди від торнадо не можна було б уникнути, але власник будинку міг би передати фінансовий ризик на страхову компанію, придбавши страховку.

3. Скажіть студентам, що хоча ми не можемо запобігти усім ризикам, однак приймаючи розсудливий вибір щодо наших дій та вчинків, можна зменшити вплив таких ризиків на нас.

КОНТРОЛЬОВАНІ РИЗИКИ В ПОРІВНЯННІ З НЕКОНТРОЛЬОВАНИМИ

1. Поясніть, що страхові компанії оцінюють ризики та пропонують укласти страховий договір за плату яку називаємо страхова премія - в обмін на страхову виплату, яку застрахована особа отримає як матеріальну компенсацію за збитки у разі настання страхового випадку .

2 Повідомте студентам, що страхові компанії класифікують ризики за двома категоріями:
- Такі, що можуть бути контрольовані
- Такі, які ми не контролюємо.

ЧИ Є РИЗИК КОНТРОЛЬОВАНИЙ?

1. Скажіть студентам, що наведені раніше приклади демонструють різницю між ризиками, що є контрольованими та ризиками, які не є контрольованими.

2. Запитайте студентів, чи ризики в попередньому сценарії були контрольовані чи ні.

Чи є контрольованим ризиком ситуація, коли водій в'їхав в дерево, надсилаючи повідомленнями за кермом?

Відповідь: так, якби водій не розмовляв по телефону, він би не в'їхав в дерево.

Чи падіння на мокрій підлозі є контрольованим ризиком?

Відповідь: так. Якби підлога не була б мокрою, клієнт можливо не впав би.

Чи ваш зруйнований будинок через торнадо є контрольованим ризиком?

Відповідь: ні. Ви не можете контролювати коли і де виникне торнадо. Але ви контролюєте місце, де ви проживаєте і, можливо, ви прийняли рішення жити на території, де можуть траплятися торнадо.

МІНІМІЗАЦІЯ РИЗИКУ

1. Поясніть, що ризики, які ви можете контролювати, часто можна мінімізувати (пом'якшити).

Мінімізувати означає зменшити ймовірність виникнення події.

2. Наведіть студентам приклади дій, що можуть пом'якшити ризик:
- Використовуйте велошолом, коли їдете на велосипеді.
- Встановіть детектори диму в будинку чи квартирі.
- Подивіться в обидві сторони, перш ніж переходити жваву вулицю.

3. Поясніть, що неконтрольовані ризики, такі як збитки від сильних торнадо, не можна пом'якшити так, як ви можете пом'якшити інші загрози вашій безпеці, такі як пожежі чи аварії.

4. Скажіть студентам, що страхові компанії не страхують від всіх ризиків, незалежно від того чи такі ризики є контрольовані чи ні.

АНАЛІЗ РИЗИКІВ

1. Зверніть увагу на те, що страхові компанії також класифікують ризики як страхові чи нестрахові.

2. Поясніть, що страхові ризики мають певні характеристики, зокрема:
- Збиток повинен бути незапланованим (тобто мати випадковий характер настання).
- Розмір збитків можна підрахувати.
- Ймовірність збитків можна передбачити.

3. Поясніть, що нестрахові ризики також мають певні характеристики, зокрема:
- Шкода фактично очікувана.
- Ймовірність швидкої виплати досить висока.
- Ймовірність збитків дуже висока.

4. Наголосіть на тому, що страхові компанії обмежують свої втрати, не приймаючи ризики, які скоріш за все будуть вимагати скорої виплати у зв'язку з настанням страхового випадку.

Наприклад, страхові компанії не страхують людей із важким діагнозом хвороби, оскільки це вимагатиме від них великих і скорих виплат для покриття медичних витрат клієнта.

РИЗИКИ, ЯКІ НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ СТРАХУВАННЮ

1. Запитайте студентів, який з цих прикладів є нестраховим, враховуючи те, що страхова компанія не страхує щось таке, що вірогідно буде результатом швидкої виплати.

- **Втрата майна в зоні війни.**

Відповідь: не підлягає страхуванню через те, що тут є надзвичайно висока вірогідність втрати, в результаті чого послідує виплата.
Проте, через повномасштабне вторгнення в Україні деякі вітчизняні страхові компанії переглянули цей виняток. І сьогодні уже пропонують певні страхові контракти, щоб покривати збитки спричинені воєнними діями. Наприклад страхування авто, від падіння уламків дрону чи ракети тощо.

- **Серцевий напад**

Відповідь: є страховим випадком, тому що неможливо точно передбачити дати та час, коли станеться серцевий напад, або чи буде серцевий напад, тому малоймовірно, що виплата буде зроблена дуже швидко після видачі страхового поліса.

- **Звичайний простуда**

Відповідь: не підлягає страхуванню, тому що простуда трапляється досить часто, тому є велика вірогідність виплати в близькому майбутньому.

- **Втрата електропостачання від шторму.**

Відповідь: нестраховий випадок, тому що втрата електропостачання через шторми відбуваються часто, що приводить до швидкої виплати.

ІСТОРІЇ ПРО ВІДСУТНІСТЬ СТРАХОВОК

1. Попросіть студентів відкрити розділ «Історії про відсутність страховок» зі сторінок з завданнями. Прийміть рішення щодо форми виконання завдання - розділити студентів на малі групи чи дати їм можливість індивідуально працювати над завданням.

2. Повідомте студентам, що вони повинні придумати історію про людину, яка постраждала через відсутність страхування.
   - Студентам потрібно визначити чи були б наслідки іншими, якби людина мала страховку.
   - Студентам також потрібно вирішити, що людина могла зробити для зменшення ризику цієї події.

3. Запропонуйте студентам обговорити свої історії з класом.
Заохотьте студентів обговорити якими були б наслідки, якби людина мала страховку і що ця людина могла б зробити, щоб запобігти події.

4. Нагадайте студентам, що так як деякі ризики можуть бути мінімізовані та втрати від певних подій можуть бути зменшені, страховий договір є гарантію допомоги, коли стається найгірше.

4 5 хвилин
Підбиття підсумків: Мінімізація ризику

РОЗУМІННЯ РИЗИКУ ТА СТРАХУВАННЯ

1. Люди купують страхівку з метою отримання компенсації за втрати чи шкоду, які сталися через події, які є поза їх контролем.

2. Щоб зменшити втрати, страхові компанії не страхують ризики, які ймовірно можуть вимагати швидкої виплати.

3. Обережність щодо власних дій може допомогти вам уникнути або пом’якшити (зменшити) ризики.

ОБМІРКУЙТЕ

1. Запитайте студентів, що вони чи їхні сім'ї можуть зробити, щоб зменшити ризики.
Відповіді будуть відрізнятися, але можуть включати купівлю страховки, зменшення небезпеки травмування вдома, чи безпечне водіння автомобілем.

2. Попросіть студентів пройти Тест: Ризики та відповідальність.

4.4. Види страхування. Викладач

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ: ВИДИ СТРАХУВАННЯ

ОГЛЯД ТА ЦІЛІ ЗАНЯТТЯ

На заняття студенти дізнаються про чотири найбільш популярні страхові: страхування відповідальності власника авто, страхування життя, страхування здоров'я та страхування майна. Студенти ознайомляться з базовими поняттями, пов'язаними зі страхуванням. Вони також дізнаються про деякі типові характеристики, пов'язані з різними страховими планами.

СТУДЕНТИ:

- Визначать базові поняття, пов'язані зі страхуванням.
- Проаналізують п'ять страхових продуктів та цілі кожного з них.
- Створять портфоліо з різними страховими продуктами, які вони розглянуть для придбання для себе впродовж наступних 10 років.

РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Нижче наведено розподіл часу на виконання завдань на занятті, що допоможе вам у плануванні заняття. Загальний час для виконання завдань може становити від 60 до 90 хвилин. Ви також можете провести два заняття по 45 хвилин, розподіливши виконання завдань на цей час.

ПІДГОТОВКА ТА МАТЕРІАЛИ

Перед заняттям виконайте наступне:

- Ознайомтеся з методичними рекомендаціями, онлайн-заняття, тест та матеріалами для студентів.
  - Онлайн-заняття є інтерактивним. Якщо ви проводите заняття, використовуючи проєктор, потренуйтеся використовувати панель навігації та діалогове вікно.

- Забезпечте студентам доступ до наступних матеріалів:
  - Завдання для студентів: Види страхування (рекомендовано доступ до електронної версії)

- Онлайн-заняття: Види страхування (доступне в онлайн-курсі або за посиланням)
- Тест: Види страхування (одна копія на студента)

- Перевірте чи мають студенти наступні додаткові ресурси:
  - Папір
  - Ручки або олівці
  - Доступ до інтернету

Будь ласка, скористайтеся відведеним місцем для запису додаткових ресурсів, необхідних для проведення заняття.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Нижче наведені питання для обговорення та методичні рекомендації, які допоможуть вам у проведенні заняття та сприятимуть кращому залученню студентів до дискусій. Заголовки в даному розділі відповідають заголовкам, які представлені на слайдах в онлайн-програмі.

1 5-10 хвилин

Підготовка: Ціна захисту

ЦІЛІ

1. Привітайте студентів в аудиторії. Поясніть, що на занятті, вони дізнаються про різні види страхування, що є доступними для них та що страхування покриває.

2. Перегляньте цілі заняття.
   - Визначити базові поняття, пов'язані зі страхуванням.
   - Проаналізувати п'ять страхових продуктів та цілі кожного з них.
   - Створити портфоліо з різними страховими продуктами, які вони розглянуть для придбання для себе впродовж наступних 10 років.

3. Попросіть студентів відкрити сторінки з завданнями для студентів.
   - Якщо вони використовують електронний варіант сторінок з завданнями (рекомендовано), попросіть їх завантажити документ та назвати файл таким чином, щоб вони швидко могли знайти його.
   - Попросіть студентів попередньо переглянути сторінки з завданнями та підготуватися до запису основної інформації впродовж заняття.

ТАК ЧИ НІ?

1. Запропонуйте студентам дати відповіді «так» або «ні» на наступні запитання.

Як ви думаєте, чи можна придбати страховку, яка застрахує вас від викрадення прибульцями?
Відповідь: Ви дійсно можете придбати таку страховку. В Сполучених Штатах було укладено страхові договори на випадок викрадення прибульцями на суму понад 10 мільйонів доларів, з великою сумою виплати, яка доступна для людей, «яких часто викрадають».

Як ви думаєте, чи можна придбати страховку, щоб покрити піймання Лох-Неського чудовиська?
Відповідь: Знову ж таки, ви можете придбати таку страховку. Компанія в Шотландії запропонувала винагороду у розмірі 1.5 мільйонів доларів за те, що чудовиська з озера Лох-Несс піймають; і вони мають страховий договір, за яким страхова компанія який виплатить гроші, якщо комусь вдасться його піймати.

2. Запитайте студентів, чому страхові компанії продають такі страхові продукти:
   - Окремі особи та компанії хочуть захистити себе від надзвичайних подій.
   - Страхова сума буде виплачена окремій особі або компанії, які мають поліси, якщо трапиться подія — викрадення прибульцями чи захоплення Лох-Неського чудовиська.

ПРИГОТУЙТЕСЬ

1. Поясніть студентам, що за певну ціну (страхову премію, страховий платіж) страхові компанії пропонують фінансовий захист від різних подій, таких як дорожньо-транспортні пригоди, збитки від торнадо та хвороб.

2 20-30 хвилин
Дискусія: Види страхування

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

1. Скажіть студентам, що страхове покриття надається в обмін за сплату винагороди.

Страхова премія (страховий платіж, страховий внесок) - це гроші, за страхування, які страхувальник зобов'язаний сплатити страховику згідно з договором страхування.

2. Поясніть, що людину, яка володіє страховим полісом, називають *власником страхового полісу* або *страхувальником.*

3. Опишіть поняття *«страхове покриття»* як вигоди або переваги, надані відповідно до страхового договору.

- Наприклад, якщо будинок особи має страхове покриття на суму 100 000 доларів, але будинок, вартістю 500 000 дол. знищено пожежею повністю, страхова компанія виплатить власнику будинку лише 100 000 доларів.
- *Страхова сума (термін який обов'язково зустрічається в договорах)* – це грошова сума, в межах якої страховик відповідно до умов договору страхування зобов'язаний провести страхову виплату в разі настання страхового випадку. Тобто, виплата ніколи не буде більша за зазначену страхову суму.

4. Роз'ясніть поняття *«франшиза»* (те, що підлягає відрахуванню) «заява про страхове відшкодування»

Франшиза (те, що підлягає відрахуванню) - частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування. Наприклад, у договорі страхування авто (договір КАСКО) із максимальною сумою покриття 100 000 грн. зазначена франшиза 1000 грн. Водій пошкодив авто, і ремонт коштуватиме 20 000 грн. Тоді, водій отримає від страхової компанії виплату на ремонт – 19 000 грн. (а 1000 грн. заплатить сам).

«Заява про страхове відшкодування» - це вимога, в письмовій формі зазвичай подана в електронному вигляді страхувальником до страхової компанії для отримання компенсації у разі настання страхового випадку, передбаченого договором страхування.

5. Скажіть студентам, що в Україні та у світі страхування поділяється на різні види залежно від об'єкта страхування, ризиків і мети. Основні види страхування:

- **Особисте страхування** (пов’язане із захистом життя, здоров’я та працездатності людини).
- **Майнове страхування** (захищає майно від ризиків пошкодження або знищення).
- **Страхування відповідальності** перед третіми особами (захищає від фінансових претензій, пов'язаних із шкодою, яку застраховано особа може завдати третім особам).

Наприклад, водій спричинив ДТП і пошкодив автомобіль, що спереду. Власник пошкодженого авто має претензії до водія, і вимагає від нього компенсації за ремонт. Тож, саме ці фінансові претензії і покриє страхова компанія, якщо водій-винуватець ДТП придбав раніше таку страховку – страхування цивільної відповідальності власника наземного транспортного засобу (ще відома нам як «цивілка»).

РІЗНІ ВИДИ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ

1. Запропонуйте студентам обговорити п’ять популярних страхових продуктів. А саме:

- Страхування нерухомості
- Страхування на випадок втрати працездатності
- Медичне страхування
- Страхування життя
- Страхування автомобіля

СТРАХУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ (МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ)

1. Поясніть, що такі страхові договори забезпечують наступні види захисту:
Страхування покриває крадіжку та вандалізм особистого майна.
Страхування будинку покриває власнику збитки, спричинені вітром, пожежею, градом, блискавкою.

2. Запитайте студентів про страхове покриття нерухомості у випадку збитків, завданих об’єктами, що впали.
Хто вірить, що уламки від падаючих супутників підпадають під дію страхового поліса власника будинку?
Відповідь: Більшість полісів покривають пошкодження конструкції будівлі, спричинені об’єктами, що падають, зокрема уламками супутника. Майно всередині будинку покривається також.

СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ (ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ)

1. Поясніть, що страхування на випадок втрати працездатності допомагає тим особам, які не можуть працювати (у випадку хвороби чи інвалідності), та надає їм виплати, які заміняють дохід від роботи.

- Статистично підраховано, що кожна четверта 20-річна особа стане непрацездатною на певний період часу ще до виходу на пенсію.

- Також підраховано, що 3 з 10 людей втратять працездатність на певний період часу ще до виходу на пенсію.

2. Запитайте студентів, що вони думають про важливість страхування на випадок втрати працездатності.
Чи важливо оформити договір страхування на випадок втрати працездатності з початком роботи?
Відповіді будуть відрізнятися. Студенти повинні зрозуміти, що страхування на випадок втрати працездатності може надати особі можливість сплачувати свої рахунки, у випадку втрати працездатності, якщо вона не зможе працювати через хворобу чи травму.

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ (ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ)

1. Поясніть, що медичне страхування допомагає покрити вартість медичного обслуговування, включаючи візити до лікарів, лабораторні дослідження та лікарняні витрати.

2. Наголосіть на тому, що медичні витрати для людини з серйозною хворобою або для людини, яка потребує операцію, можуть бути надзвичайно великими, в деяких випадках сотні тисяч гривень, або більше.

- Медичні витрати є однією з основних причин, що призводять до банкрутствам людей, тому дуже важливо мати страхування здоров'я.

СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ (ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ)

1. Поясніть, що страхування життя передбачає виплату, коли застрахована особа помирає.

2. Запитайте студентів, чому люди купують страхування життя.
Навіщо купувати страхування життя, якщо поліс виплачується лише після смерті особи?
Відповіді будуть відрізнятися. Такі страхові поліси зазвичай передбачають виплату грошей сім'ї загиблого або померлого. Страхові виплати також можна передати на благодійність, або використати для підтримки бізнесу власника страхового полісу.

Скажіть також, що зараз сучасні компанії зі страхування життя пропонують комплексні страхові продукти, де клієнт може застрахувати себе на випадок смерті, на дожиття до певного віку (отримує страхову суму, якщо доживе до зазначеного в договорі віку) та від певного переліку хвороб і навіть втрати працездатності.

СТРАХУВАННЯ АВТОТРАНСПОРТУ (МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ – ДОГОВІР КАСКО)

1. Скажіть студентам, що автомобільне страхування компенсує збитки, що сталися з причини аварії.

2. Попросіть студентів припустити, що вони позичили приятелеві свою машину. Ваш приятель здавав машиною назад і заїхав в контейнер для сміття, що призвело до збитків вартістю 15 000 гривень.
Хто компенсує збитки? Страховка автомобіля вашого приятеля чи ваша?
Відповідь: В більшості випадків, ваша страховка на автомобіль повинна виплатити компенсацію, незважаючи на те, що за кермом був ваш приятель і він має власну страховку.

3. Поясніть, що тарифи на страхування автомобіля можуть значно відрізнятися в залежності від місця проживання, від досвіду водія, марки та віку авто.

ДОСЛІДЖЕННЯ РІЗНИХ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ

1. Попросіть студентів відкрити розділ **«Дослідження: різні страхові продукти»** зі сторінок з завданнями для студентів та перегляньте вказівки.

2. За бажанням, ви можете розділити студентів на групи для виконання завдання.

3. Забезпечте достатню кількість часу для проведення дослідження.

4. За наявності часу, запропонуйте кожній групі чи студентові представити свої результати для усієї групи.

5. Попросіть студентів уважно слухати презентації інших студентів, оскільки цю інформацію вони зможуть використати для прийняття рішень, виконуючи наступне завдання.

3 35-45 хвилин
Дослідження: Виплати за страховкою

СТРАХУЄМО АВТО: КАСКО НА АВТО: ТАК ЧИ НІ

1. Запитайте студентів наступні питання, що вимагають відповідь «так» або «ні», про страхування авто, тоді запропонуйте охочим обговорити відповіді.

Чи правда що, якщо громадянин США має хороші оцінки в школі/коледжі, то його автомобільна страховка буде меншою.
Відповідь: так. Багато страхових компаній пропонують нижчі тарифи для студентів з хорошими оцінками.

Страхуємо авто: КАСКО на авто: Так чи ні 2
Купівля автомобіля, який має економний розхід палива, зменшить вартість вашої страховки.

Відповідь: ні. Розхід палива на не впливає на тарифи страхування.

Страхуємо авто: КАСКО на авто: Так чи ні 3
Люди, які проживають в містах часто платять більше за страхування авто, аніж ті, хто живе в сільській місцевості.
Відповідь: так. Чим більше водіїв транспортного руху на дорогах, тим більша ймовірність (вищий ризик) потрапити в аварію.

Страхуємо авто: КАСКО на авто: Так чи ні 4
Страховка відшкодує збитки, заподіяні сміттєвозом, який скинув контейнер на дах вашого автомобіля.
Відповідь: так. Якщо ви маєте повне покриття, то шкода від об'єктів, що падають, зокрема навіть таких як контейнер для сміття, покривається відповідно до страхового договору.

2. Поясніть, що в Україні власникам автомобіля не обов'язково купувати КАСКО для свого авто. Проте, такий договір страхування вимагають банки, коли видають кредит на купівлю автомобіля.

Водночас, згідно законодавства усі водії повинні мати договір старування цивільної відповідальності власника наземного транспорту («цивілку»). Відповідно до цього договору страхується не автомобіль, а відповідальність водія, який буде здійснювати рух на цьому авто, і може стати винуватцем ДТП. При чому, важливо сказати, що страхова компанія відшкодовуватиме збитки не винуватцю ДТП, який купив «цивілку», а третій стороні, яка потерпіла в результаті дій цього водія- винуватця ДТП. Також, водії зобов'язані надавати підтвердження страхування, якщо вони:

- Потрапили в аварію.
- Зупинені поліцейським.

СТРАХУВАННЯ МАЙНА: ТАК ЧИ НІ? #1
Запитайте студентів наступні питання, що вимагають відповідь «так» або «ні», про страхування власника майна, далі запитайте, хто хоче поділитися своїми відповідями.

Ваша страхова компанія здійснить оплату медичного обслуговування, яке потрібне вашому сусідові, після того, як його вкусив ваш домашній улюбленець (в'єтнамське пузате порося).
Відповідь: ні. Більшість полісів власників майна не буде платити за шкоду, скоєну екзотичними улюбленцями, такими як (в'єтнамське) пузате порося. Для цього слід купити страхування відповідальності власників домашніх тварин.

СТРАХУВАННЯ МАЙНА: ТАК ЧИ НІ? #2
Ваша страхова компанія виплатить вам за антикварний годинник, який був викрадений з вашого будинку.
Відповідь: так. Це гарна ідея мати страхове покриття особливих видів речей, таких як коштовності та антикваріат, щоб не переживати в разі крадіжки та бути впевненими, що ваша страховка покриє вартість втрати.

ВАШЕ СТРАХОВЕ ПОРТФОЛІО.

1. Попросіть студентів відкрити розділ «Ваше страхове портфоліо» зі сторінок з завданнями для студентів. Скажіть студентам, що прийшов час почати думати про їхні потреби в страхуванні.

2. Поясніть їм, що вони будуть створювати власне страхове портфоліо. Портфоліо має містити список видів страховки, які на їхню думку, будуть важливі для них на наступні 10 років.

3. Скажіть студентам зробити вибір з наступних видів страхування:

- Страхування автомобіля: КАСКО
- Страхування майна
- Страхування будинку
- Медичне страхування
- Страхування життя
- Страхування від нещасних випадків.

4. За необхідності, заохотьте студентів провести дослідження онлайн для того, щоб отримати більше інформації. Можете запропонувати скористатись сайтом: www.minfin.com.ua/

5. Попросіть студентів надати більш детальну інформацію про страхові продукти які вони вибрали із зазначених варіантів з таблиці. Інформація повинна включати:

- Опис страхового продукту та види ризиків, що покриває цей страховий продукт.
- Чому вони обрали саме цей страховий продукт для свого портфоліо.
- Три особливості/вигоди страховки, які вони вважають важливими.

6. Попросіть студенів скопіювати та вставити таблицю, що дорівнюватиме кількості страхових продуктів, які вони хочуть включити в своє портфоліо.

7. Дайте студентам час завершити роботу над портфоліо.

8. Скажіть студентам підготуватися до обговорення варіантів, які вони обрали.

4 5 хвилин Підбиття підсумків: Ви маєте страхове покриття

РОЗУМІННЯ ВЛАСНИХ СТРАХОВИХ ПОТРЕБ

1. Наголосіть на тому, що страхування надає захист від багатьох неочікуваних подій, таких як нещасні випадки, хвороба чи крадіжка.

2. Поясніть, що певні види страхування, такі як страхування цивільно-правової відповідальності власників авто, вимагаються законом, тоді як інші види, такі як страхування життя, є необов'язковими.

3. Повідомте студентам, що страхове покриття не безкоштовне, власники страхового поліса сплачують страхову премію (платіж) в обмін на страховий захист.

ОБМІРКУЙТЕ

1. Опитайте студентів про поліси, які вони вибрали для своїх портфоліо.
   - Заохотьте до розмови, запитуючи студентів чому вони зробили такий вибір.

2. Попросіть студентів виконати Тест: Види страхування.